DE

Spectris, lemu-

RIBVS ET MAGNIS ATQVE INSOLITIS FRAGORIbus, variisque præsagitionibus quæ plerunque obitum hominum, magnas clades, mutationésque Imperiorum præcedunt,

LIBER VNVS.

LVDOVICO LAVATERO TIGVRINO AVTORE.

GENEVAE,
APVD EVSTATHIVM VIGNON.
M. D. LXXV.

CORNELL UNIVERSITY,
The
President White
Library
RECEIVED 1891.

~~7440~~
A. 2475
BK

MAGNIFICO, PRVDENTIA ET VIRTVTE PRAESTANTI viro, D. Ioanni Steigero, amplissimæ Reipublicæ Bernensis Consuli, domino & patrono suo colendissimo, LVDOVICVS LAVATERVS TIGVRINVS, S. D.

MVLTA ac varia à doctis pariter atque indoctis, cùm de aliis rebus disputantur, tum de Spectris quæ noctu & interdiu terra marique, in agris & syluis, item in domibus conspiciuntur atque audiuntur, hominésque territant: item de mirandis illis rebus, quæ plerunque hominum obitum, & imprimis magnorum principum, atque mutationes insignes imperiorum præcedunt. Multi qui nihil harum rerum vnquam vel viderunt vel audiuerunt, putant omnia quæ de illis dicuntur, meras nugas & aniles fabulas esse: homines enim simplices, itē timidos & superstitiosos, sibi ipsis per-

Multus est sermo de spectris.

ſuadere, quòd hæc vel illa viderint & audiuerint, quũ res longè aliter habeãt. E diuerſo ſunt alii, qui quũ primùm aliquid audiũt, noctu præſertim, ſtatim existimãt ſpectrũ aliquod vagari, magnámque animo moleſtiam capiunt, eo quòd res phyſicas à ſpectris non poſſint diſcernere. Quidã verò (præcipuè illi qui ex animabus defunctorum lucrum venantur) dicunt, pleraque quæ audiuntur & conſpiciuntur, animas eſſe mortuorum, opem à viuentibus petentes, vt è cruciatu maximorum dolorum purgatorii liberentur. Multi non plebeii ſolùm homines, ſed etiam excellentes viri, mirantur an ſint ſpectra, & quídnam ſint. Rogarunt etiam me amici non ſemel vt meam eis de his ſententiam declararem. ¶ Operæprecium igitur facturus eſſe videor, ſi ex verbo Dei & probatis ſcriptoribus, quid de his rebus ſentiendum eſſe videatur, breuiter & perſpicuè exponam. Nihil enim vtilius miniſtri ~~Eccleſiarũ~~ facere poſſunt, quàm vt homines de rebus neceſſariis quæ in controuerſiã veniunt, ex verbo Dei, quod Lucerna eſt (vt Pſaltes dicit) pedibus noſtris, & lumẽ ſemitarum noſtrarum

rum, purè & perſpicuè doceant, eóſque ex erroribus & ſuperſtitionibus liberēt, omnémque dubitationem & hæſitationem eis eximant. Illorum quoque ſtudium & diligentia ſummopere prędicanda eſt, qui ab aliquot annis contra varios errores, libros ex ſacris literis concinnatos, Germanica aliíſque linguis ediderunt: illorum item qui noſtro adhuc tempore rudes & imperitos editis libris docent, erudiunt & cōfirmāt. Nam inter multa alia excellentia beneficia, quæ Deus pater noſter cæleſtis, humano generi contulit, hoc quoque magnum & præclarum eſt, quòd in ſenecta illa mundi, cùm tot bonos libros, tum ſacras literas veteris & noui iuſtrumenti, variis linguis arte typographica in lucem protulit: quibus nos non tantùm pleniſſimè docet quid credendum quídque faciēdū ſit: ſed varios quoque & multiplices errores, qui paulatim in Eccleſiam irrepſerunt, vehementiſſimè oppugnat. Omnes certè illi erga Deum valde ingrati ſunt, qui ingēs hoc beneficium ipſius non agnoſcunt.

HANC verò meam tractationē De ſpectris & oſtentis, ad meliorem intelli-

gentiam in tres Partes distinxi. In prima parte ostendo, Quòd spectra & spiritus existant, & interdum hominibus occurrant: quódque multæ mirandæ res præter naturæ ordinem eueniant. In secunda parte, Quídnam sint: non animæ vita defunctorum, vt quidam opinantur, sed vel boni aut mali angeli, vel alioqui arcanæ & occultæ Dei operationes. In tertia, Quare Deus interdum spectra apparere sinat, & varia præsagia accidere: item quomodo homines sese ad occursum illarum rerum gerere debeant. In his capitibus præcipuè res continentur, de quibus, quod hoc negotium attinet, disputari potest. ¶ Cæterùm ex sacræ Scripturæ oraculis, quibus niti possumus, ex vetustis Patribus, probatis Historicis & aliis bonis Scriptoribus, item experientia, rem obscuram & multis quæstionibus inuolutam, vt spero, tam perspicuè & dilucidè explicabo, vt studiosi & amantes veritatis diuinæ, intellecturi sint quídnam de illis apparitionibus rebúsque mirabilibus iudicare debeant. Spero quòd etiam aduersarii nostri, si affectus paulisper deponant, dicturi sint, me argumenta ipsorum bona fide adduxisse

Partes huius libri.

xisse & confutasse, omissis conuitiis & maledictis. Nam secundùm doctrinam D. Pauli, finem habeo mihi propositum Ædificationẽ, non Dissipationem. ¶ De diuinationibus, superstitionibus, adiurationibus, benedictionibus, præstigiis, incantationibus, & variis veneficiis, aliisque diaboli operibus in genere, nostro tempore aliquot doctissimi viri scripserunt, nempe Gasparus Peucerus, Ioannes Viera, Ludouicus Milichius, & fortassis alij quoque, quorum labores nondum vidi. Ioannes Riuius vir doctus & eloquens, ante annos aliquot Latinâ lingua libellum de spectris & superstitione edidit, in quo breuiter quidem, sed vt solet, eleganter admodum & facundè de hac materia aliisque superstitionibus tractat. Etsi verò ego de hac materia multo copiosius scribam, nolui tamen omnia illa quæ de hoc argumento dicere & afferre potuissem, colligere: sed quæ præcipua videntur, partim ne Lectoribus fastidium afferrem, partim ne hic liber nimiũ excresceret. ¶ Spero clarissimum virum Ioachimum Camerarium, qui veteres scriptores Græcos & Latinos singulari iudicio euoluit, ma-

Qui de hac materia scripserint.

gnúmque rerum vſum habet, de hac materia & aliis quæ cum hac affinitatẽ habent, ornatè & copiosè ſcripturum. Hoc enim in ſuo proœmioad libellos Plutarchi, De defectu oraculorum, & figura Ei conſecrata Delphis (in quo de natura & effectionibus dæmonum tractat) & in aliis ſuis ſcriptis videtur promittere. Ego hanc tractationem populari lingua ſcripſeram: iam verò, quia aliis quoque vtilitatem allaturam confido, vtrunque in Latinam linguam trãſtuli, hinc inde quibuſdam additis.

Dedicatio. Hunc verò librum, quem ex multis ſcriptis magno labore & ſtudio collegi, tibi, clariſſime domine Conſul, more & inſtituto veteri offero & dedico. Non quòd tibi de his rebus, quę in hoc libro tractantur, mea inſtiutione opus eſſe iudicem (non enim ignoro quibus præceptoribus veram doctrinam didiceris: quódque peritus multarum linguarum, bonos autores euolueris, & hodie quoque euoluas) ſed partim vt huic meo libro apud alios quibus tua fides pietas & conſtantia, quam hactenus in propaganda vera doctrina defendendíſque bonis legibus oſtendiſti, atque etiamnum oſtendis,

Lauaterus minister Ecclesiæ Tigurinæ.

ſtendis, cognita & perſpecta eſt; autoritatem conciliarem: partim vt me aliquo modo tibi gratum præberem. Nam multa in me tibi de facie ignotum, alióſque Eccleſiarum miniſtros tua beneficia extant, quibus me tibi ita obſtrinxiſti, vt ſoluendo non ſim.

Proinde etiam atque etiam rogo, ne hanc qualemcunque grati & beneuoli animi ſignificationem, reſpuas: ſed aliqua ex parte liberatus à Reipublicæ negotiis & laboribus, hunc librum perlegere digneris: ſpero enim illum propter dilucidum ordinem, & multiplices hiſtorias quas recito, lectu tibi & aliis non iniucũdum fore.

DEVS optimus maximus, qui ſuis dotibus te ita cumulauit, vt propter illas, licet iuuenis adhuc, ad ſummos dignitatis in ampliſsima veſtra Republica gradus promotus ſis, te vnà cum tuis ad conſeruationem ampliſsimę vrbis & ditionis Bernenſis, diu ſaluum & incolumen tueri, ſuíſque donis augere & locupletare dignetur. ¶ Salutant te Domini & fratres mei, miniſtri Eccleſiæ Tigurinæ, item doctrina, virtute atque genere excellens vir Georgius Grebe-

lius vetus tuus contubernalis. Datæ Tiguri menſe Ianuario, anno à natiuitate Chriſti

1570.

CAPITA TRIVM DE SPECTRIS PARTIVM.

PRIMAE PARTIS CAPITA.

Caput 1. *pag.* 1.
De vocabulis quæ in materia de ſpectris & varijs præſagitionibus ſæpe occurrunt.

Caput 2. *pag.* 10
Melancholici & furioſi multa ſibi imaginãtur quæ reuera non ſunt.

Caput 3. 16
Meticuloſi homines fingunt ſe ſpectra videre & audire.

Caput 4. 20
Qui imbecillo viſu ſunt & auditu, ſibi imaginantur multa quæ reuera non ſunt.

Caput 5. 25,26
Multi terrent alios, vt putent ſe ſpectra vidiſſe vel audiuiſſe.

Caput 6. 27,28
Sacrifici

Sacrifici & monachi ſimularunt ſe ſpiritus eſſe quomodo Mundus ſub hoc prætextu Paulinam, Tyrannus multas nobiles & honeſtas matronas ſtuprarint.

Caput 7. 34

Timotheus AElurus ſe angelum mentitus, Epiſcopatum inuaſit: quatuor Monachi ordinis prædicatorum Bernæ multas apparitiones finxerunt.

Caput 8. 45

De fallati & mẽdaci ſpiritu Aureliæ in Gallia.

Caput 9. 50

De quodam Parocho Clauennæ qui ſe diuam virginem, & alio quodam qui ſe animam eſſe mentitus eſt, item de quodam Ieſuita perſonato.

Caput 10. 54

Mirum non eſſe quòd olim falſæ apparitiones factæ ſint, neque mirum eſſe ſi hodie quoque fiant.

Caput 11. 60

Multas res phyſicas vulgò ꝑ ſpectris haberi.

Caput 12. 65

Quòd ſpiritus vel ſpectra interdum appareant, probatur hiſtoriis Gentilium.

Caput 13. 76

Ex hiſtoria veteris Eccleſiæ, & ſcriptis ſan-

ctorum Patrum probatur esse spectra.

Caput 14. 80

In libris Monachorum multæ ridiculæ & fabulosæ apparitiones continentur.

Caput 15. 82

Probatur ex aliis scriptoribus idoneis, spectra interdum apparere.

Caput 16. 87

Spectra apparere docet quotidiana experientia.

Caput 17. 94

Obitū hominum, prælia, & insignes mutationes præcedūt aliqua ostēta & præsagia, audiuntur subiti fragores, aut alia id genus.

Caput 18. 103

Spectra interdum videri & audiri, & alias res mirandas accidere, confirmatur testimoniis Sacrarum literarum.

Caput 19. 106

Quibus, quando, vbi, quomodo spectra appareant, & quídnam efficiant.

SECVNDAE PARTIS CAPITA.

Caput 1. 120

Gentiliū, Iudæorū & Turcarū doctrina vel fides, de animabus separatis à corporibus.

Caput 2. 124

Papistarum doctrina de animabus, earúmq; apparitione.

Caput

Caput 3. 134

Quid ex illa Papiſtarum doctrina de apparitione animarum ſequutum ſit.

Caput 4. 139

Teſtimonia verbi diuini, quòd neq; fideliũ neque infideliũ animæ, poſtquã ſeiunctæ fuerint à corporibus, in hac terra oberrẽt.

Caput 5. 142

Teſtimonia veterum Patrum, quòd animæ à corporibus ſeparatæ in terris non errẽt.

Caput 6. 151,152

Argumenta illorum diluuntur qui animas mortuorum apparere dicunt. Primùm reſpõdetur ad id quod quidã dicunt, Deum omnipotentem eſſe, ideóque contra vſitatum ordinem poſſe agere.

Caput 7. 156

Verum Samuelem Pythoniſſæ in Endor non apparuiſſe.

Caput 8. 163,164

Argumenta illorum qui verum Samuelem apparuiſſe volunt, diluuntur.

Caput 9. 171

Vtrum Diabolus ſpecie fidelis hominis alicui apparere poſſit.

Caput 10. 177

Moſes & Helias Chriſto Domino noſtro in monte apparuerunt: multi anima & cor-

pore reſuſcitati ſunt: proinde animæ quaque in has terras redire poſſunt.

Caput 11. 180,181

An ſancti Apoſtoli putarint ſe videre animam, quando Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem eis ex improuiſo apparuit.

Caput 12. 98,99

De ſanctis Patribus, Conciliis, Pontificibus, & vulgo, qui dicunt animas apparere.

Caput 13. 190

An animæ ex Purgatorio & Limbo puerorum redeant.

Caput 14. 195.196

Quid ſint illa quæ videntur & audiuntur: & primùm quidem quòd interdum boni angeli appareant.

Caput 15. 199

Aliquando & plerunque conſpici malos angelos.

Caput 16. 201

De prodigiis, oſtentis & aliis id genus.

Caput 17. 204

Diabolo non eſt difficile variis formis apparere, & res mirandas efficere.

Caput 18. 209

Diaboli interdum homines iubēt facere quæ bona ſunt, vitare contraria: vera quoque interdum dicunt, & quare.

TERTIAE PARTIS CAPITA.

Caput 1. 215
Deus spectris suos fideles exercet, & infideles punit.

Caput 2. 225
Quæ sit causa quòd nostris temporibus tam pauci spiritus conspiciantur vel audiãtur.

Caput 3. 229
Quare Deus fragores insolitos & inconditos strepitus, ante mutationes insignes, & aliâs sinat audiri.

Caput 4. 230
Quo pacto illi se gerere debeant, quibus boni vel mali spiritus apparent, & aliæ res mirandæ offeruntur: & primo loco quomodo se Gentiles & Iudæi in huiusmodi casibus gesserint.

Capus 5. 234
Quo pacto Christiani, quibus spectra se offerunt, sese gerere debeant, & primùm forti esse animo debent, & firmi in fide.

Caput 6. 238
Illos qui à spectris vexantur, in primis decet precibus insistere, ieiuniis, sobrietati, vigiliis, & pietati vitæ studere.

Caput 7. 240
Spiritus qui apparent, meritò nobis suspecti esse debent: non sunt cõferendi sermones

cum ipsis: nihil ex ipsis est discendum.

Caput 8. 247

Testimonia sacræ Scripturæ, & exemplum quòd huiuscemodi apparitionibus non sit adhibenda fides, quódque cauti esse debeamus.

Caput 9. 250

Quo pacto fideles in veteri Ecclesia ad occursum spectrorum se gesserint.

Caput 10. 256

Varias superstitiones paulatim creuisse, quibus spectra pellere homines voluerunt.

Caput 11. 263

Spectra non diris & execrationibus pellenda esse.

Caput 12. 266

Quo pacto nos, si insoliti fragores audiantur, aut alia præsagia fiant, gerere conueniat.

PRIMA

PARS HVIVS LIBRI DE SPECTRIS, IN QVA OSTENDITVR SPIRITVS ET spectra apparere, variáque portenta accidere.

*

¶ De vocabulis quæ in materia de spectris & variis præsagitionibus sæpe occurrunt. Caput 1.

QVAE ad vocabulorum & vocum proprietatem in hac de spectris materia pertinere videbũtur, initiò breuiter exponam, vt qui in hoc libro, & præcipuè in veteribus authoribus legendis occupantur, omnia melius intelligant.

Spectrum. *Spectrum apud Latinos significat simulachrum seu imaginẽ oculis sese offerentem. Scaliger dicit, spectrum esse quod se offert, aut verè aut corrupta imaginatione. Theologi accipiunt pro substantia incorporea, quæ con-*

a.i.

ſpecta vel audita, hominibus terrorẽ infert.

Viſum. Viſum ſignificat ſpectrum ſiue ſpeciem aliquam, quam dormientes & etiam vigilãtes videmur videre: vt de Bruto legitur, qui genium ſuum vidit. Cicero libro 1. Acad. quæſt. viſum ſcribit phantaſiam à Græcis dici.

Viſio. Viſiones etiam Latini appellãt quod Græci phantaſias.

Terriculamẽtum. Terriculamenta ſunt phantaſmata ſeu ſpectra terrorem incutientia. terriculum etiam vocant Latini quod terrorem incutit.

Φάντασμα. Quòd D. Matthæus 14, & Marcus 6. cap. φάντασμα vocat, Eraſmus conuertit ſpectrũ. Vetus interpres Græcam vocem retinuit.

Φάσμα. Φάσμα quoque laruam, viſum, vel ſpectrum ſignificat. Suidas inter phantaſma & phantaſiam diſtinguit, quòd phantaſma ſit imaginatio, ſpecies, vel viſio eius quod non eſt, quales ſunt quas dormientes videre ſibi videntur: phantaſia verò eius ſolùm quod eſt.

Πνεῦμα. Lucæ 24, capite, Πνεῦμα pro ſpiritu vel ſpectro accipitur, additur tamen aliquid ferè, ſi pro malis ſpiritibus accipiatur, vt πνεύματα πλάνα, πονηρά. Gentiles, teſte Auguſtino & aliis patribus, putarunt animas hominũ fieri dæmonas. quòd ſi bonorũ fuiſſent meritorũ, Lares appellari: ſi malorum, tũ Lemures, tum Laruas,

Laruas. Quòd si incertum fuisset, bonorúmne an malorũ essent meritorũ, tunc appellari Manes. Eosdem fuisse genios & lares Apuleius, & alij veterum memoriæ prodiderunt.

Lares. Lares, teste Festo, animas putarunt esse hominum, vel deos inferiores. Lares præstites dicti fuerunt, quòd omnia tuta præstarent oculis suis: hoc est, conseruarent ac tuerentur.

Præstites.

Nominatos etiam dicunt Hostilios, quòd hostes arcere putarẽtur. Nec solùm priuatarũ ædium ac triuiorum, sed etiã vrbis custodiæ præesse credebantur. Colebantur item priuatim in ædibus, & publicè in compitis. De laribus vide plura in comment. Antonij Cõstãtij Fauensis, in 5. libr. Fastorum Ouidij.

Hostilii.

Genius, dicunt Grammatici, est naturalis Deus cuiusque loci, vel rei, vel hominis. Quum nascimur duos nos sortiri genios scribunt, quorũ alter nobis hortator sit ad bona, alter verò ad mala. Censorinus, Genius, inquit, Deus est cuius in tutela vt quisque natus est viuit: siue etiam quòd vt generemur curat, siue quòd vnà gignitur nobiscum: siue etiam quòd nos genitos suscipiat ac tueatur. Certè à gignendo genius appellatur.

Genius.

Penates quoque domestici dij sunt. Macrobius deos esse dicit per quos penitus spira-

Penates.

mus, per quos habemus corpus, per quos ratione animi possidemus. Nonius inquit, lemures esse laruas nocturnas, & terrificationes imaginum & bestiarum. Alij dicunt lemures esse imagines noxias, quæ noctu appareant: etiam esse ita dictas sugillatorum vmbras.

Vmbræ. *Aliqui vmbras omnium mortuorum, lemures appellant. Apuleius dicit, Ex lemuribus qui posteriorum suorum curam sortitus, pacato & quieto numine domũ possidet, lar dicitur familiaris. Et quoniam apud veteres sicut lares boni, ita lemures mali habiti sunt, ad arcendum eos sacra fiebant.*

Lemures. *Lemures alij vmbras dicũt quæ cũ corporibus morãtur. Porphirio vocat vagãtes vmbras hominum ante diem mortuorũ: à Remo dictas quasi remures, cuius vmbræ insequutæ sint fratrem Romulum, quas quum placare vellet, lemuria instituit.*

Laruæ. *Laruas vmbras vocari Seruius dicit. Vmbras verò vocarunt mortuorum animas. A laruis dicuntur laruati, id est malè sani, ac laruarum incursione animo vexati, qui &*

Ceriti. *Ceriti vocantur, teste Nonio.*

Manes. *Seruius Manes dicit esse animas, eo tempore quo de aliis recedentes corporibus, nondũ in alia trãsierunt. per antiphrasim sic dictos existimat, ab antiquo adiectiuo manus, id est, bonus:*

bonus: quòd minimè essent boni. Putabant enim veteres manes esse deos inferos, eósque inter numina læua numerabant, placabántque eos sacrificiis ne nocerent. Quidã manes dicunt esse deos inferos bonos. inde mane, quod est bonum: dij manes, quasi boni & prosperi. vnde immanes, non boni. Alij putant hoc nomine appellatas fuisse animas separatas à corporibus. vnde videmus vetusta sepulchrorũ monumenta inscripta esse diis manibus. in qua sententia Apuleium fuisse, paulò antè dixi. Sunt qui manes eosdem putent quos veteres genios appellarunt, duósque manes ab ipsa statim conceptione assignatos fuisse corporibus, qui ne mortua quidem deserant, consumptísque etiam corporibus sepulchra inhabitent. Quare qui sepulchra demoliebantur, deos manes violare putabantur. augures tam superos quàm inferos deos, manes dicebãt, quòd per eos omnia manare crederent, authore Festo. Alij à manando, quòd loca inter lunarem & terrenum circulũ vnde defluant, animabus plena sint.

Maniæ sũt deformes ꝑsonæ, authore Festo. Itẽ laruæ quas nutrices pueris minitari solẽt. Maniæ

Μορμώ *mulier facie mõstrosa penè forma, lamia: hinc pro larua: sicut &* μορμολύκειον, *terriculamentum, spectrum, larua. Nicephor.* μορμώ

in Eccleſiaſtica hiſtoria fœminam nocturnã Gilo vocari dicit.

Lamiæ. Lamiæ ab antiquis mulieres eſſe putabãtur oculis exemptibilibus, vel dæmonum quædam phantaſmata, quæ formoſarum mulierum ſpecie aſſumpta, pueros pariter & iuuenes blanditiis allectos deuorabãt. Philoſtratus in Apollonio de quodã Menippo ſcribit mirabilem hiſtoriam vel fabulam, qui adamatus fuerit à lamia. Idẽm ſcribit lamias à quibuſdã laruas appellari, & lemures à nonnullis empuſas: nutrices pro infantum terriculamẽto nominare, &c. Chryſoſtomus Dion in intima Africa feras quaſdam eſſe ſcribit muliebri facie, quæ & ipſæ lamiæ dicuntur: vberibus autẽ totóque pectore adeò ſpecioſo vt nullo pictoris ingenio effingi queant, quibus retectis homines in fraudem alliciant, captóſque deuorent. In Threnis Ierem. 4. ca. Lamiæ, dicitur, nudarũt mammas ſuas &c. Lamias puerorum terriculamenta eſſe Apuleius ſcribit.

Striges. Lamiæ etiam Striges vocantur. Striges aues inauſpicatas eſſe dicunt, quæ infantium in cunis ſanguinem ſugãt: hinc maleficis mulieribus, quas Feſtus volaticas quoque vocari ſcribit, volunt nomen eſſe inditum.

Gorgones. Gorgonis nomen ad puerilia terriculamẽ

ta

ta confictum. Gorgones dicunt esse voraces, quales etiam Lamiæ finguntur.

Ephialtæ & hyphialtæ, Incubi & Succubi, sunt spectra nocturna vel dæmones insultores. Medici morbum esse dicunt. Incubi. Succubi.

Empusa, phantasma demoniodes, seu spectrũ quod se infelicibus ingerit multifariámque mutat formam, & se meridie plurimùm ostentat. Plura apud Suidam. Empusa.

Dicelon, quod ad terrorem incutiendum immittitur: id genus terriculamenta à Græcis Hecatæa dici scribit Apollonius, quòd ab Hecate immittãtur seu Proserpina, quæ inde etiam ἑρμὼ *vocatur,* ἀπὸ τοῦ ἑρμᾶν, *à terrẽdo, nimirum quòd terriculamenta nocturna ab ea immitti credebant.* Dicelon. Hecatæa.

Plutarchus scribit, Acco & Alphito monstrosas fœminas fuisse, per quas matres pueros in officio continebant, & à peccando deterrebant. Acco. Alphito.

Cardanus dæmones subterraneos qui fodientes ruina opprimunt, Telchinnes vocat. apud Græcos τελχῖνες *vocantur homines malefici, afflati spiritu & furiosi.* Telchinnes.

Ad hunc ordinẽ pertinent mõstra partim humanã, partim ferinã formã referentia, quæ in sylvis reperta dicũt, & sæpe agricolis apparuisse. Panes & Faunos idẽ esse dicunt, & in Pan. Faunus.

capræpedes desinere.

Satyri. Satyros quoque humana ferè forma esse referunt: illos qui sunt adultioris ætatis, Sileni. nos vocant.

Onocentaurus. Onocentaurus animal est monstrosum, quod à parte superiore, hominis speciem habere dicitur, ab inferiore, asini.

Onosceli. Onosceli apud Plutarchum dæmones sunt asininis cruribus.

Hippocentaurus. Hippocentauros finxit antiquitas, superiori parte hominem, inferiore equum referentes.

Sphinges. Sphingem animal fingunt esse ἀνθρωπόμορφον.

Scylla. Harpyæ. Scylla, Harpyæ, sũt rapaces dæmones vultu virgineo.

Triton. Nereides Syrenes. De hominibus marinis Tritonibus, Nereidibus, Syrenibus, quibus faciem humanam vetustas attribuit, vide Gesnerum in historia aquatilium suis locis. Marina monstra reperiri, humanam formam vtcunque referentia, ex multis authoribus probat. Horũ monstrorum quædam ad simiarum genus pertinent, quædam fabulosa sũt. potest tamen sub illorum specie Diabolus nihilominus hominibus illudere.

Hæc de vocabulis quibus in tractatione de spiritibus & spectris vtendum est.

His

His coniunxi oſtenta vel præſagia quæ plerunque res magnas præcurrunt. Ideo autem his coniungo, quòd magnam cum eis affinitatem habeant. Nam obiiciuntur etiam quædã ſpectra ſenſibus. Armati conſpiciuntur in terra vel aëre: aliæ item imagines: audiuntur voces, ſtrepitus, crepitus & alia id genus. Oſtenta.

Quod verò ipſa vocabula attinet, Portẽtũ eſt quod portendit aliquid futurũ, vt quũ inſolita corpora in aëre apparent, cometæ, ſereno cælo tonitrua, turbines. Portentum Feſtus dicit eſſe, quod licet naturale ſit, rarò tamen ſe oſtendit, & futurum aliquid cum temporis interuallo denuntiat. Oſtentum res aliqua inuſitata, quæ ſtatim futurum aliquid oſtendit. Eadem ponunt exempla. Portẽtũ. Oſtentũ.

Prodigium, quod etſi naturaliter fit ac ſæpe euenit, ſemper tamẽ aliquid præſagit mali, quaſi porrò agendum. Prodigiũ.

Monſtrum eſt quod contra naturam fit, vt quum naſcitur aliquid membris alterius generis: quod promonſtrum etiam dicitur, quaſi porrò aliquid monſtrans ſiue monens. Hæc tamen ſæpe inter ſe confunduntur, & pro eodem ſignificato accipiuntur: nimirum quòd eundem finem habent, nempe res futuras prædicere vel ſignificare. Monſtrũ.

Spectra de quibus nos agimus, nihil ad

physicos pertinent, neque illa quæ his coniunximus. Nam si subitus fragor, sonitus, aut fremitus vel strepitus, tanquã tota domus ruat, & alia accidant naturalibus rationibus, ad hanc materiam propriè non pertinent. Cæterùm his præmissis, ad rem ipsam Deo duce & authore aggrediemur.

¶ Melancholici & furiosi, multa sibi imaginantur quæ reuera non sunt.

Caput II.

Quidã negant spectra esse.

COMPLVRES fuerunt omnibus tẽporibus, qui negarunt spiritus aut spectra existere. Epicurei quæ de illis referũtur, omnia riserunt, & pro figmẽtis ludibriisque habuerunt, quibus pueri & imperiti atque simplices homines terrerentur. Cassius, qui etiam Epicureus fuit, quum ex Bruti narratione intelligeret, quod spectrum quoddam vidisset, teste Plutarcho, omnia ad naturales causas referre conabatur. In actis Apostolicis cap. 23. legitur Sadducæos nõ credidisse futuram resurrectionem mortuorum: item negasse quòd spiritus & angeli existant. Hodierno quoque die, multi pii & boni viri omnia illa quæ de spectris vltro citróque dicũtur, fabularum loco habent, partim quòd toto vitæ tempore nulla eis apparuerunt: partim & præcipuè, quòd superioribus aliquot seculis homines

mines conficti apparitionibus, visionibus & miraculis, à Monachis & sacrificibus toties deceptis sunt, vt nunc vera quoque pro falsis habeant. Quicquid sit, multis scriptorum testimoniis & quotidiana experientia probari potest, spiritus & spectra interdū apparere, multáque res mirandas reuera accidere. Certum quidem est, multos sibi falsò persuadere, quòd videant vel audiant spectra: id enim quod se videre, vel audire fingunt, ex melancholia, furore, sensuum imbecillitate, metu, aliisque affectibus oritur: vel animalia, exhalationes, aliáque res naturales videntes atque audiētes fingūt sibi nescio quæ visa oblata fuisse, id quod deinceps multis & illustribus exemplis sigillatim ostendam. Minimè dubitādum est quin omnia ferè illa, quæ vulgò spectra esse putantur, nihil minus sint. Interim spectra & multa alia huius generis, aliquando cerni & audiri, nequaquam est negandum.

Principiò nemo inficiari potest, quin homines qui vel natura, vel propter acceptas ingētes calamitates, tristes sunt & melancholici, sibiipsis res mirandas imaginētur. Interdum sanctè affirmant, se hæc vel illa audire & videre, quæ tamen neque ipsi, neque alij vel vident vel audiunt. Id quod in illis aliquando experimur qui magnis capitis doloribus affi-

Melācholicorū variæ imaginationes.

ciuntur, aliisque morbis corporis sunt obnoxij, qui peruigiles noctes ducunt, aut motæ mentis sunt. Qui cum huiusmodi hominibus degunt, etsi eorum infelicem conditionem miserantur, tamen sæpenumerò risum tenere non possunt, si ex ipsis tam absurdas fabulas, res inauditas & visiones mirandas audiant. Aristoteles scribit in libro suo de rebus mirãdis, de quodam mente capto, qui in Abydo vrbe Asiæ, multis diebus se in theatrum conferens vacuum, sedebat, & non minus manuũ complosione testabatur sibi omnia placere, quàm si comœdia vel tragœdia aliqua egregiè fuisset acta. Similẽ historiã describit Horatius libro 2. epistolarum, de quodam qui Argis in theatrum veniens, idem fecerit quod alter ille: cúmque cognati ipsius, medicorum opera eum curassent, indignissimè tulerit, negans se vnquam vixisse suauius, quàm quum mentis parum fuisset compos. Athenæus scribit lib. 12, de quodam Thrasilao, qui tam vitiato cerebro erat, vt putaret omnes naues quæ in Piræum portum appellebant, suas esse. recensebat eas, nautas soluere præcipiebat, redeuntibus non aliter gratulabatur, quàm si omnium rerum quibus onustæ erant, dominus esset. is toto illo tempore quo mente captus fuerat, suauem vitam duxisse se aiebat,

donec

donec medicus ab hac insania ipsum liberasset.

Vidi quendam nomine Ioannem Leonardum Sertorium, cui viri honesti & graues, quibus familiariter notus fuit, testimonium perhibuerunt pietatis, qui persuasum habebat, se instar Heliæ miraculo cœlesti probare posse, quòd nostra Religio esset vera & catholica. Postulauit ab aliquot Rebuspublicis vt conuocarent Euangelicos & Papistas, se enim paratum esse hoc miraculum edere, & nisi omnibus videntibus ederet, nullum supplicij genus recusabat. Ioannes Sertorius.

Eadem est aliorum quoque ratio qui mentẽ capiuntur: vel quòd rem aliquam diu multúmque in animo suo volutarũt, vt ingeniosis artificibus interdum accidere solet: vel quòd diuturno morbo laborarunt, vel quòd amoribus ardent &c. Illi omnes mira tractãt. Inuenies aliquẽ, qui sibi videtur taurinis cornibus armatus esse: alij sibi vidẽtur vasa esse fictilia, ideóque loco cedũt ne confringantur. de tali quodam scribit Galenus lib. 3. de locis affectis 6. cap. & item lib. 4. cap. 1. Alij se credunt mortuos, alij sibi videntur magni principes, alij viri eruditi, alij Prophetæ & Apostoli, déque rebus futuris vaticinari conantur. Idem scribit de phreneticis in libro de

Vide Ludo. Cæliũ lib. 17. antiquitatũ, capite 2.

ſympto.diff.cap.3, de Theophilo quodam medico, cui reliqua prudentia ſupererat, & diſputandi & præſentes exactè noſcendi: cæterùm tibicines quoſdam angulum domus vbi decubuit occupaſſe, aſsidueque ſonare, tum pulſare putabat, atque hos ſe intueri rebatur, partim illic ſtantes, partim ſedentes, adeóque ſine intermiſsione ſonantes, vt neque noctu neque interdiu vſquam vel minimum tempus quieſcerent. exclamare igitur non ceſſabat ac iubere vt domo eïcerentur. Idem poſtquam planè conualuit, tum reliqua omnia quæ quiſque dixiſſet feciſſétve narrabat, tum imaginationes de tibicinum tædio memineerat.

canopia. *Paulus AEgineta ſcribit lib.3.cap. 15. quòd Lycanthropia (inſaniæ genus eſt) correpti, per noctem domo exilientes, lupos per omnia imitentur, & quoad diluceſcat circa defunctorum monumenta plerunque verſentur. Aliâs quoque Satan hoſtis humani generis, homines decipit, vt ſibi videantur eſſe beſtiæ. De qua re legitur apud Auguſtin. Geneſ. ad literam, 7.cap.11. Morſi à rabidis canibus*

Hydrophobia. *aquas formidant: hunc affectum Hydrophobiam appellant. de quo AEgineta lib.5.cap.3. tradit, quòd hoc malo laborantes, fugiant aquam intuentes, admotíque: alïj humorem*

prorſus

prorſus omnem auerſentur. Eſſe qui canum inſtar latratus edant, & interuenientes morſu impetant. Rufus timoris cauſam oſtẽdens, canis à quibus demorſi ſunt ſpectrũ in aquis cernere ipſos opinari dicit.

Ephialtes, quem Incubonem vocant, morbus eſt ventriculi, de quo conſule Paulum AEginetã libro 3, cap. 16. Multi verò qui eo corripiuntur, credunt ſe opprimi ab homine prægrãdi, qui os manibus vehemẽter ipſis cõprimat ne exclamare queant: brachia & crura mouent, vt illum à ſe depellãt, ſed fruſtrá. Quidam inani phantaſia ducti, credunt illũ à quo opprimuntur, paulatim & quaſi ex inſidiis per lectum aſcendere: mox iterum deſcendere: videntur ſibi eum etiam audire. Alio nomine his morbus πνιγαλίων & πνιγάμων dicitur. Ephialtes, incubus.

Furioſi qui vſum rationis penitus amiſerunt, aut permiſſu Dei à cacodæmone vexantur, quos Euangelica hiſtoria δαιμονιζομένους vocat, mira agũt, de multis viſionibus loquũtur, rebúſque variis, fallit eos viſus vt vnum pro alio intueantur: id quod in Ptochodochiis experimur, in quibus furioſi & maniaci cuſtodiuntur. Aiax legitur tã grauiter tuliſſe quòd Vlyſſi arma Achillis adiudicata fuerunt, vt præ dolore in amentiam verſus, Furioſi.

euaginato gladio in gregem porcorũ insilierit, existimans sese cum Græcorum copiis confligere. Tum duos maiores porcos à trabibus suspensos flagris cecidisse, additis conuitiis: existimans hos esse Agamemnonem & Vlyssem, quorum illi vt iudici, huic vt victori, potissimùm irascebatur. Postea sibi restitutus pudore manus sibi intulit. In prœliis sæpe factum est, vt militibus ad insaniam redactis extorquenda fuerint arma, eò quòd suos hostium loco haberent, & in eos impetum facere conarẽtur. Tertull. dicit, Qui insaniunt, alios in aliis vident, vt Oreſtes matrem in sorore, Aiax Vlyssem in armento, Athamas & Agaue in filiis bestias, &c.

¶ Meticulosi homines fingunt se spectra videre & audire.

Caput III.

Imaginatio metu læditur.

QVAE de insanis, melãcholicis & furiosis dicta sunt, de meticulosis quoque possunt intelligi. Etenim si quis natura meticulosus est, vel propter ingẽtia pericula, vel alias causas metu percellitur, ctiã multas res mirandas sibi imaginatur quæ reuera non sunt: præcipuè siquid atræ bilis accedat. Mulieres quæ plerunque natura meticulosiores sunt viris (hinc D. Petrus quum de officio coniugum loquitur, in priore Epistola,

eas

eas vas imbecilliuss vocat) frequentius ſibi perſuadent quàm viri, ſe hæc & illa vidiſſe vel audiuiſſe. Iuniores itē, quia plerung; ſibi metuunt. Si in menſa aliqua mentio fiat ſpectrorum & lemurum, mulieres & pueri aliquando vix ſoli audent egredi ex conclaui, metuētes nequid eis occurrat: ſi ſtrepitum aliquem audiant, putāt ſpectra ſibi à tergo eſſe, propter vanam perſuaſionem. Ignauus miles, putat hoſtiles copias numeroſiores eſſe, quàm ſint: ſtrepitus folij quod mouetur, (id quod Dominus in Lege ſua Populo Iſraëlis, niſi officiū fecerint, comminatur:) ita territat eū, vt ſe in pedes coniiciat. Si vel picum arborē roſtro tundentem audiat, exiſtimat hoſtem ceruicibus imminere: ſi vel mus ſe moueat, ſtatim animum deſpondet. Fortem verò & animoſum militē hæc & alia nihil perturbant. Interdum verò in fuga etiam fortes milites, à ſuis dilapſi, ita perturbātur animo, vt amicos hoſtium loco habeant, nec ſciāt vbi terrarum degant, & quónam ſe vertant: quæ omnia metus efficit.

Plutarchus ſcribit in libello ſuo de ſera numinis vindicta, mirabilem & memorabilem hiſtoriam de Beſſo quodam. Is quum patrem interfeciſſet, delituit longo tempore. at quum aliquando cœnatum iret, nidum hirundinum

hasta impellẽs deturbauit. Quúmq; cœnantes hãc eius crudelitatẽ deteſtarẽtur (auerſamur enim illos qui auiculas & alia animantia diuexant, exiſtimãtes eos ſæuos & crudeles eſſe) Nónne, reſpondit, iãdiu falſum teſtimonium aduerſus me ferunt, clamantes me patrẽ meum interfeciſſe? Præſentes admiratione ducti, hæc verba ad Regem detulerũt, qui tormentis eum ſubiecit, réque diligenter diſcuſſa, parricidij pœnas de eo ſumpſit. Hinc colligis quid metus poſſit: hirundines loqui non poterant, tamen ille ſibi perſuaſit quòd parricidium ſibi exprobrarint. Ita multi ex metu imaginantur ſe videre & audire multa, quũ ſint meræ nugæ.

Theodoricus Rex putat ſe Symmachum videre.

Procopius in belli Italici principio tradit, Theodorico cœnanti, poſt occiſos egregios viros Boëthium & Symmachũ ſocerum huius, quum eſſet caput piſcis oblatum, horrendam in illo viſam Symmachi faciem, quæ labro inferiore mordicus apprehẽſo, ſibi toruis oculis minaretur, ideóque Regem pauore conſternatum, in morbum incidiſſe, ex quo poſtea obierit.

Quin metus ſi immodicus ſit, efficit vt illa quæ nobis conſolationẽ afferre debebant, horreſcamus. Exemplo nobis ſunt ipſi Apoſtoli domini noſtri Ieſu Chriſti Matth. 14. capite, qui

qui quum noctu in lacu maximo in periculo verſarẽtur, valde conſternati ſunt videntes Chriſtum aquæ inambulãtem ſibi appropinquare. putabant enim ſe videre ſpectrum, & præ metu clamabant. Dominus verò veniebat vt eos ex præſenti periculo liberaret. Poſt reſurrectionem, quando vero ſuo corpore eis apparebat, valde territi ſũt, &, vt Lucas ſcribit, putabant ſe ſpiritum videre. Dominus itaq; conſolatur & erigit ipſos, dicens: Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Contrectate me & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. illi præ gaudio credere non poterant & mirabantur. Hoc loco vides pauore factum eſſe, vt diſcipuli dominum ipſum, ſpectrum eſſe putauerint. Mirari itaque nemo debet, ſi nos quoque metu impediti, vnum pro altero habeamus, nobíſque perſuadeamus quòd ſpiritus viderimus, vbi nulli fuerunt.

Fortibus & animoſis rarò ſpectra apparẽt.

Qui forti & excelſo animo ſunt, & ab omni metu vacui, rarò vident ſpectra. De Scythis gente montana & bellicoſa (à quibus Turcæ ſuam originem ducere creduntur) traditur quòd eis nulla ſpectra appareant. Leones memorant laruis non terreri: ſunt enim animoſi & impauidi.

¶ Qui imbecillo visu sunt & auditu, sibi imaginantur multa quæ reuera non sunt.

Caput IIII.

QVI visu sunt imbecilli, etiam sæpenumero ita falluntur, vt vnum pro alio aspiciant. Luscioſi, à Græcis μύοπες dicti, qui rem aliquam nisi propius oculis admotã non vident, (quales ferè sunt studioſi bonarũ artium, qui diurna & nocturna manu libros versant) tãtùm falluntur visu, vt ipſos sæpe pudeat dicere quid ſe vidiſſe putarint. Phyſica etiam ratione fit, vt remus in aqua fractus putetur: & turris quadrangula de longinquo, rotunda.

Ebrii mira vident.

Qui immodicè vinum bibunt, ita vt oculi eorum caligare incipiant, & ex capite prominere, inſtar leporum quos de pertica ſuſpẽſos per miliare vnum & alterum geſtauimus, longè alia vident quàm ſobrij. Putant ſe videre geminas lucernas poſitas in mẽſa: quum vnica tantum ſit: poculum accipere volentes, aberrant. Pentheus in Bacchis Euripidis dicit ſe duos ſoles videre, binas itẽ Thebas. cerebrum enim ipſius perturbatum erat. Vulgare illud eſt, vt ſi vinum vicit, omnia inuerti videantur, arbores ambulare, montes moueri, fluuij ſurſum ferri, &c.

Solo-

Solomon in Prouerbijs ſuis capite 23. omnes dehortatur ab ebrietate, adijciens quæ incommoda ex ea naſcantur, & inter alia dicit, Oculi tui videbũt extraneas: nempe viſiones, & mirabiles apparitiones. Nam vt meticuloſi ſibi mirabilia imaginantur, ita etiam ebrij, qui viſum ſuum dedita opera corrumpunt.

Locus ex 23. capite Prouerb.

Et quanquam Deus in aëre, & in terris, multa prodigia edat, vt hominibus ſocordiam excutiat, eóſque ad veram pœnitentiam prouocet: nihilominus tamen credendum eſt, homines ebrios, qui in multam noctem ad menſam deſident, non raro dicere ſibi hanc vel illam viſionem obiectam eſſe: ſe hoc vel illud prodigium vidiſſe, quum prorſus fallantur. Etenim ſi tempeſtiuè, vt decebat, domum rediiſſent, neque vino ſe oneraſſent, nihil illius generis eis apparuiſſet. Oculi enim ipſorum non fuiſſent corrupti. Nónne fit, vt quum aliqui mero incaluerunt, vnum pro alio aſpiciant, à quo ſibi læſi videntur verbis vel factis, & ſtatim arreptis armis impetum in eos faciant? Locus Solomonis iam adductus, etiam hunc ſenſum poteſt habere: Oculi tui videbunt extraneas, nempe mulieres, nimirum ad concupiſcendum eas. Experientia enim docet, ebrios ſæpenumerò ma-

tronas & virgines de ſtupro compellare, quod ſobriis ne in mentem quidem veniret. Vinum immodicè ſumptum, fomes eſt audaciæ atque libidinis.

Quidam vident ſeipſos.

Ariſtoteles ſcribit quoſdam propter oculorum imbecilles ſpiritus, in aëre proximo (nimirum vt in ſpeculo) ſuam quandam imaginem contemplantes, exiſtimare ſeſe ſuos vidiſſe manes: atque ita ſuam, quod dici ſolet, vmbram metuunt. Nónne homines, etſi in locis obſcuris videre nihil poſſunt, tamen ſibi imaginantur, quòd varia ſimulachra & colores videant? illa ipſa quæ cernimus, imaginamur nobis longè alia eſſe quàm ſunt.

Notum eſt oculorum aciẽ ita poſſe perſtringi, vt omnino putemus aliquem gladium vorare, expuere pecuniam, carbones & alia: aliquem veſci pane, & expuere farinam: aliquem bibere vinum, quod poſtea ex fronte profluat: vnum alteri caput abſcindere, quod poſtea in ſuum locum reſtituat, gallum gallinaceum trahere ingentem trabem, &c.

Adhæc rebus naturalibus, vt ſuffimigationibus, & aliis effici poteſt, vt ſanctè affirmares, omnes quotquot ad menſam ſedent, carere capitibus, aut aſininis eſſe capitibus, vitem ſe extendere per conclaue, quum

mera

mera sit impostura. Hac de re libri publicè extant.

Eadem est ratio auditus aliorúmque sensuum. Illi quorum auditus vitiatus est, videntur sibi interdum audire vehementẽ vẽtum, violentam tempestatem, crepitum flammarum, fluuiorum subitò auctorum strepitũ, cantum & instrumenta musica, campanarum tinnitum, quum hæc & alia tantùm auditus vitio fiant. Alij qui cum illis versantur, & integro sunt auditu, nihil penitus illarum rerum audiunt. Auditus fallitur.

Aliquando auditur aliquid reuera, vt crepitus parietum ligneorum & alia, quæ sunt signa physica tempestatis secuturæ. Loca etiã sunt caua è quibus spiritus emittitur, qui per fistulas sonum suauem reddit, veluti cantum, vt homines in admirationem trahat.

In litoribus quoque modicè curuis, idẽ fieri apud Physicos legimus. Fallitur etiã auditus, vt quum putamus nos audire tonitrua, quum sit plaustrum.

Sunt qui putent se aliquid contrectasse, & falluntur. Febri laborantes si bibant vinum optimum & dulcissimum, putãt felle amarius esse. si bonis iusculis vescantur, putant insipida esse. Id verò non fit vitio coqui, sed palati Tactus fallitur.

& ſtomachi morbo corrupti. Nam quibus bilis redundat, illis amara videntur omnia. Ita fit vt quis putet ſe ſpectra videre, audire, palpare, vel ſe ab eis palpari: quum res ſecus habeat, quod tamen illi nemo facilè perſuaſerit.

Imbecillitas viſus & metus

Si metus & imbecillitas viſus, aliorúmque ſenſuum concurrant, multa homines ſtatim mirabilia ſibi fingũt, etiam falſiſſima firmiter credunt, neque poſſunt à ſua ſententia vllis rationibus dimoueri.

Legimus non ſingulos tantùm homines, ſed aliquando totos exercitus ita deceptos fuiſſe, vt putarint hoſtes ſibi imminere, quum nemo adeſſet. Hinc horribiles aliquãdo fugæ factæ ſunt.

Comminæus vir equeſtris ordinis, diligẽs hiſtoricus, in fine libri primi de rebus geſtis Ludouici vndecimi Galliarum Regis ſcribit: Carolum ducem Burgundiæ & alios Principes, quum exercitum ad Lutetiam admouiſſent, per indicium cognouiſſe, quòd Rex poſtero die cum omnibus ſuis copiis eos adoriri conſtituiſſet: ſequente die Carolum præmiſiſſe equites ſpeculandi cauſa: qui quum cælum obſcurius eſſet, putarint ſe eminus videre ingentem numerum haſtarum: progreſſos longius, cælo iam ſereniore,

re, cognouisse eum locum, in quo arbitrati erant regem copias omnes atque vires habere coactas, consitum esse prealtis carduis, qui ex longinquo hastarum speciem præbebant. Nox enim fallit homines. Non itaque mirum cuiquam videri debet, siquando iter facientes, vel appetente, vel intempesta nocte, lapides, truncos, arbusta, & alia pro spectris & lemuribus habeant.

In posteriore libro Regum legimus cap. 3. Moabitas post obitum Achabi Regis, à Ioramo eius filio defecisse: quam ob causam ille Iosaphatum solicitauit de ferendo sibi auxilio, omnibúsque suis copiis bellũ Moabitis inferre constituit, vt eos ad obediẽtiã reduceret. His auditis Moabitæ omnes quotquot arma ferre poterant, excitarunt vt sese defenderẽt. Cùm autem Moabitæ summo mane contra hostes exirent, & orto sole aquas, quas Deus miraculo eduxerat, putarent rubras esse, dixerunt: Reges inter se commissi sunt, & mutuis vulneribus ceciderunt. Cúmque accurrerent, nullo ordine, ad diripiendum Israëlitarum castra, ab ipsis ex inopinato cæsi sunt. Hoc loco vides totum exercitum, aquas pro sanguine habuisse.

¶ Multi terrent alios, vt putent se spectra vidisse vel audiuisse.

Caput v.

AD HAEC ſæpenumerò accidit, vt nõ ſolùm homines faceti, ſed & malitioſi mutato habitu aliis terrorem incutiãt. Vulgare hoc eſt apud nonnullos, vt aliquis certo anni tempore, reticulo aut perſona adducta capiti, filios exterreat, quò aſsiduè laborent, & parentibus morigeros ſeſe præbeant: poſtea eis dicunt, empuſas, lamias & mormolycias conſpici: illis perſuaſiſsimum eſt rem ita habere, & plerunque miſerè ſibi metuunt. Cæterùm non ſemper conducit, pueros ita terrere. aliquando enim ex metu in morbos graues incidunt, & noctu etiam dormientes clamãt. Solomon pueros ſi officium ſuum negligant, virga caſtigandos eſſe docet, & ita metum illis incutiendum: non dicit perſuadendum illis, quòd vorandi ſint ab empũſis, fœmina nocturna, aut aliis monſtris.

Lamia.

Interdum iuuenes hilares & iocoſi veſtes induunt quibus diabolos referãt, vel alioqui linteaminibus ſeſe inuoluunt, ad alios terrendum. In quos ſi ſimplices homines incidunt, non dubitant quin malos ſpiritus aut ſpectra quædam conſpexerint. Non tamen ſemper tutum eſt alios huiuſmodi iocis & ludis fallere: quàm enim malè hoc multis ceciderit, exemplis oſtendi poſſet. Vſitatum eſt, vt

iuuenes

iuuenes iocosi vnà iter facientes, noctu in diuersoriis, funẽ alligent sponda, vel stragulæ vesti, vel sub spondã se abscondant, seque spectrũ aut vmbrã esse simulãtes, alios ludificẽt. Accidit apud nos Tiguri, vt iuuenes hilares, mutato habitu in campo Ecclesiastico choreas duxerint, & vnus ex illis ossibus pheretrum instar tympani pulsarit. Quidã his visis mox per totam vrbem diuulgarunt, se mortuorũ choream vidisse, periculúmque esse ne maxima pestis mox subsequutura sit.

Ad hæc omnes norũt, scorta & scortatores sub hoc prætextu interdũ lõgo tempore rebus Venereis operã dedisse, & domesticis persuasisse, lemures in domo vagari, ne ipsi ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehendi possent, sed optatis amoribus fruerentur. Non semel tales spiritus à magistratibus comprehensi, & publica infamia affecti sũt. Fures quoq; sub hoc prætextu sæpe nocturno tẽpore alios expilarũt, qui quũ putarẽt se audire spectra fures illos nõ abegerunt. Choreæ lemurum.

De hoc iã nihil dicã, quôd malus spiritus per res naturales, quarũ mirãdas virtutes nouit, mira efficere, hominumq; sensus fallere potest.

¶ Sacrifici & monachi simularunt se spiritus esse: quomodo Mundus sub hoc prætextu Paulinam, Tyrannus multas nobiles & honestas matronas

ſtuprarint.

Caput VI.

HIS accedit quòd omnibus ſeculis aliqui ſacerdotes extiterunt, qui res miras exercentes, & magicis artibus operam dantes, ſtultos homines, qui illos maximi fecerũt, variis modis dementarunt, vt magnam vim argenti colligerent, & voluptatibus indulgerent. Hac de re aliquot hiſtorias, vt homines pij cautiores euadant, ſubijciam.

In veteri tranſl. 18. cap. 7. Ioſephus hiſtoricus libro 18. antiquitatum cap. 4, magnum facinus recitat, quod tempore Tiberij Cæſaris Romæ ſub prætextu ſacrorum Iſidis accidit. Recitabo hiſtoriam ex interpretatione Geleníj viri doctiſsimi. Erat Romæ Paulina mulier, non minus probitate morum, quàm natalium claritate illuſtris: adhæc opulenta & formoſa, vt quæ eſſet in ipſo ætatis flore, ſed imprimis ornata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino viro tali coniuge digniſsimo. Huius amore captus eſt Decius Mundus, iuuenis non obſcurus in equeſtri ordine: & quoniam maior erat fœmina, quàm quæ poſſet corrumpi muneribus, eò magis accendebatur amantis inſania, ita vt offerret ei pro vnica nocte ducẽta drachmarum millia. (Drachma Attica & denarius Romanus vulgò putãtur idẽ eſſe: & octo cruciatis Buda

ius æstimat. faceret igitur hæc summa circiter 2600 florenos secundùm eius æstimationem) ac ne sic quidem valens eam flectere, non ferens amoris impotentiam, decreuit vitam simul & amorem finire inedia. Hoc eius propositum non fefellit Iden libertam Mundi paternam, variis instructam sed non probatis artibus, quæ indignè ferens obstinationem iuuenis, blanda oratione conuentum animare conata est, spem faciens effecturam se, vt potiatur Paulinæ complexibus. Cúmque ille preces eius libenter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantùm drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam. Ita refocillato iuuene, & accepta quantam petierat pecunia, nouam doli viam ingressa est, videns Paulinam non capi pecuniis. Sciens porrò eam vehementer addictã Isidis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conuentis aliquot ex eius sacerdotibus, accepta fide silentij, & quod efficacissimũ est, ostentato præmio, in præsens viginti quinque millibus, & alteris totidem post nauatam operàm, indicat eis amorem iuuenis, rogans vt omnibus modis anniterentur eum reddere voti compotem. Illi auri cupidine tacti, benignè sunt polliciti: quorum natu maximus properè se ad Paulinam contulit, & admissus impetratóque absque arbitris col-

loquio, venire ſe ait miſſum ab Anubide (Anubis canino capite vnà cum Iſide colebatur) capto ipſius forma, & iubente vt ad ſe veniat. Illa libenti animo accepit nuntium: móxque iactabat ſe apud familiariter notas mulieres, quòd dignata ſit amore Anubidis: marito quoque indicat, conditam ſibi cœnam & cubile Anubidis: (per puluinaria apud ſcriptores quidam intelligunt lectulos qui ſternebantur in templis in honorem deorum.) Id eò facilius conceſſum eſt, quòd cognita & probata viro eſſet coniugis pudicitia. Itaque in templum proficiſcitur, & poſt cœnã inſtante ſomni tempore, incluſa per ſacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem ibi Mundum incidit: totámq; eam noctem obſequuta eſt iuueni, deo ſe gratificari exiſtimãs. Eo deinde abeunte, priuſquã ſacerdotes doli con cij ſurgerent, Paulina manè ad maritum reuerſa, congreſſum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoque magnificis verbis exaggerat. Illis nec credere libebat rei naturam conſiderantibus, non mirari tamen non poterant, ob inſignem mulieris pudicitiam.

Dic deinde poſt rem patratam tertia, Mundus adamatæ fortè fortuna obuius: O factum bene Paulina, inquit, quòd & ducenta illa mil-

millia mihi ſeruaſti, quæ potuiſti tuis facultatibus addere, & morem nihilominus meæ voluntati geſsiſti. nihil enim mea refert, quòd Mundum contempſiſti, quandoquidem prætextu Anubidis optata voluptate expletus ſum: atque his dictis abÿit. At mulier tum primùm deprehenſo flagitio, veſtem ſibi lacerat, & re tota ad maritum delata, obſecrat ne tam inſigne ludibrium impunitum ſinat. maritus porrò imperatori totum ſignificat. Tiberius poſtquam accuratiſsima inquiſitione didicit omnia, ſacrificos illos impoſtores in crucem egit, vnáque Iden inuentricem huius ſceleris, cuius præcipua opera fuit in corrumpenda pudicitia mulieris: dirutóque templo ſtatuam Iſidis iuſsit mergi in Tyberim. Mundum autem mitiore pœna exilÿ caſtigaſſe contentus eſt, crimen eius in cupidinis impotentiam referens.

Ex hac hiſtoria promptum eſt colligere, quomodo Satan Gentiles faſcinarit: & quomodo ſacrificiipſorum perſuaſerint illis quòd dÿ apparentes, hæc vel illa dixerint, quæ tamen falſiſsima fuerunt: ſub cultus deorum prætextu, rebus peſsimis vacarint. Quoties enim putabimus eos turpiſsima perpetraſſe, quanuis res non fuerit in apertum producta? Quòd ſi illi effecerunt

vt Mundus optatis amoribus potiri posset, nõ est dubitandum quin sæpissimè ipsi quoque sub prætextu sacrorum, aliorum filias & vxores constuprarint: alioqui hic dolus non tam statim eis in mentem venisset. Hæc matrona non fuisset tam bene contenta, nisi idem antè cum aliis matronis factum fuisset: neque maritus ipsius permisisset eam in templo pernoctare. Quid opus erat deos lectisternia in templis habere, quum certum sit eos in illis non iacuisse? Discunt etiam principes exemplo Tyberij quantumuis scelerati tyranni, quomodo tales nebulones coercendi sint.

De Tyrãno sacerdote.

Huc facit historia quã Ruffinus presbyter Aquilienſis in Ecclesiasticæ hist. lib. 11. cap. 25. describit: Sacerdos erat apud Alexandrinos (in AEgypto) Saturni, Tyrãnus nomine. Hic quasi ex responso numinis, adorantibus in templo nobilibus quibusque & primariis viris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuissent, dicebat Saturnum præcepisse, vt vxor sua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens quòd vxor sua, dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius, insuper & donariis onustam (ne vacua scilicet repudiaretur) coniugem mittebat ad templũ. In conspectu omnium concluſa intrinsecus matrona, Tyrannus clausis ianuis & traditis

tis clauibus discedebat. Deinde facto silẽtio per occultos & subterraneos aditus, intra ipsum Saturni simulachrũ patulis erepebat cauernis. Erat autẽ simulachrum illud à tergo exesum, & parieti diligenter annexum. Ardentibúsque intra ædem luminibus, intentæ suplicantíque mulieri vocẽ subitò per simulachrum æris concaui proferebat, ita vt pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quòd dignam se tanti numinis alloquio putaret. Postquã verò quæ libitum fuerat, vel ad cõsternationem maiorẽ, vel ad libidinis incitamentum disseruisset numẽ impurũ, arte quadã linteolis obductis, repentè lumina extinguebãtur vniuersa. Tũ descendens obstupefactæ & consternatæ mulierculæ adulterij fucum prophanis commẽtationibus inferebat. Hæc cùm per oẽs miserorũ matronas multo iã tempore gererentur, accidit quandã pudicæ mẽtis fœminã horruisse facinus, & attentius designãtem cognouisse vocẽ Tyranni, ac domũ regressam, viro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria coniugis, imò potius sua ardentius inflammatus, inscriptũ Tyrannũ ad tormẽta deducit. Quo cõuicto atque cõfesso, cæterisq; fraudibus reuelatis pudor omnis & dedecus Paganorũ peruaserat domos, adulteris matribus, incestis patribus, liberis spu-

rijs deprehensis. Quibus diuulgatis & proditis, raptim cum simulachris & ædibus excindebãtur & crimina. De Numa Põpilio legitur quòd simularit cõgressus cũ AEgeria nympha, vt suis legibus authoritatẽ conciliaret.

¶ Timotheus Ælurus se angelum mentitus, episcopatum inuasit: quatuor monachi ordinis Prædicatorum Bernæ multas apparitiones finxerunt.

Caput VII.

HERRI aliquomodo posset, si hæc apud gentiles duntaxat accidissent, qui caruerũt verbo Dei, nisi inter Christianos quoque similia sæpe euenisse compertum haberemus, & ni metuendum esset, hodie quoq; multa huiusmodi accidere. Lippis enim & tonsoribus notum est multos præsertim ex monachis & sacrificulis magos, excãtatores & necromãticos fuisse, qui & spectra, multa miracula, & animarũ colloquia fingere potuerũt.

Theodorus Lector, collectaneorum ex historia Ecclesiastica libro. I. scribit de Timotheo AEluro quod antequã occideretur Proterius Alexandrinus Episcopus, ad Episcopatum aspirans, noctu nigra veste indutus obierit cellas monachorum: & singulos nominatim appellando, respondentibus dixerit, se ministrum Dei spiritum monere, vt

à Pro

à Proterio omnes ſeiuncti Timotheo ſe coniungant. Hiſque dolis & fraudibus epiſcopatum adeptum magnas turbas mouiſſe in Eccleſia.

Hoc loco non poſſum mihi temperare quin paucis, quantum ad præſens negotium pertinet, recitem memorabilem hiſtoriam de quatuor monachis prædicatorij ordinis (qui Bernæ Heluetiorum, anno à natiuitate Domini M.D.IX. vltimo die menſis Maij crematiſunt) quibus artibus ſimplicem quendam fraterculum, quem recèns in ſuum monaſteriũ ſuſceperant, circumuenerint: qua de re illo ipſo tẽpore, quo hæc facta ſunt, multi libelli Latina & Germanica lingua prodierunt, qui adhuc extant. Magna erat cõcertatio inter monachos ordinis Prædicatorum & fratres minores, vel Frãciſcanos, de cõceptione Mariæ virginis. Prædicatores aſſerebant ipſam, vt & alios homines, in peccato originali conceptam eſſe. Franciſcani id negabãt & pernegabant. Tandem res eò recidit, vt Prædicatores falſis miraculis ſuam opinionem ſtabiliendam & confirmandam ſibi proponerent, deliberatione facta in quadam ſynodo (capitulum ipſi vocant) Vimpenij oppido Germaniæ habita, vbi cõmodus & opportunus ad hanc rẽ locus inueniri poſſet: tãdem

Bernam Heluetiorum, quòd gens ſimplex ibi eſſet & bellicoſa, ſibi delegerunt. Quatuor igitur primarii ordinis in monaſterio prædicatorum Bernæ telam ordiebantur: & quoniam Supprior, vnus ex his quatuor, artis magicæ peritus erat, adiurabat cacodæmonem, vt vnà cum ipſis conſilium iniret, quo pacto rem commodè poſſent conficere. Is ſpecie Æthiopis apparens, omnem ſuam illis operam hac cõditione promittebat, ſi ſeſe illi dederent: id quod non grauatè fecerunt, datis ei chirographis proprio ſanguine conſcriptis. Opportunè autem accidit vt illis ipſis diebus Ioannes Iezerus homo ſimplex, artificio ſarctor, in ordinem ipſorũ cooptaretur, qui propoſito ipſorum commodus videbatur. tentabant ipſum iacientes lapides in eius cubiculum, nocturno tempore, excitantes ſtrepitum, ſimulantéſque ſe ſpiritus eſſe.

Res ab initio non malè eis ceſſura videbatur. Die quodam Veneris Supprior inuoluẽs ſe linteo vnà cum aliis ſpiritibus, quos ad hoc magicis artibus euocauerat, irrumpebat in cellam fraterculi illius, magno impetu & fragore, ſimulans ſe opem ab eo multis cũ lachrymis petere. Aquam verò luſtralẽ & reliquias ſanctorũ illi iam antè in cellã illius repoſuerãt. Frater ille exterritus, negabat ſe opem

pem illi posse ferre, commendãs ipsum seruatori Christo & matri ipsius. Spiritus respondit in ipsius & fratrum facultate positum esse, vt his malis liberetur, si per octiduũ singulis diebus ad sanguinem vsque seipsum flagellaret, & octo missas in sacello D. Ioannis celebrari in ipsius gratiam curaret, & interea dum celebrarentur, brachiis extentis hami iaceret. Significabat illi, quòd sequente die Veneris vel feria sexta ante intẽpestã noctẽ maximo impetu redituros esset, monẽs ipsum ne cõsternaretur: diabolos enim ipsi, quippe sãcto viro, nihil posse obesse. Stolidus ille postero die ipsis coryphæis rẽ oẽm detexit: obsecrãs vt sibi adessent, quò misera illa animula posset liberari.

Res statim per totũ oppidum diuulgata est. Publicè pro suggestu illis de rebus sermones à monachis habiti sunt: laudabant sanctitatem Ordinis sui, quæ vel ex hoc perspici posset, quòd spiritus ille ab ipsis non ab impiis & temulentis Franciscanis opem expeteret. Tempore constituto rediit spiritus ille comitatus aliis malis spiritibus, magno tumultu in fratris cellam, qui adiurans ipsum de quibusdam rebus interrogabat. Spiritus narrabat quísnam esset, & quas ob causas tam miserè vexaretur. Gratias agebat cùm ipsi, tum patribus ipsius, quòd eius cura tangerentur, ad-

ijciens: Si adhuc missas triginta, quatuor vigilias celebrarẽt, & ipse adhuc semel ad sanguinẽ vsque virgis seipsum castigaret, se ex maximis cruciatibus, quos annis 160. iam continuatos pertulisset, prorsus liberandũ esse. De rebus quoque aliis mirandis cum eo conferebat. quas nihil attinet hoc loco referre. Postea spiritus ille iterum Fratri apparuit, & ordinẽ Prædicatorũ aliis omnibus antetulit, significãs multos ex illis qui huic ordini aduersati fuissẽt, in purgatorio atroces pœnas luere. Bernã quoq; funditus euertẽdã nisi Frãciscanos eijceret, & ab annuis pẽsionibus quas à Rege Galliæ accipiebãt, sibi deinceps cauerẽt. Quædã etiã cõmemorabat quæ Fratri euenissent: quæ omnia ab ipso per Cõfessionẽ auriculare expiscati fuerãt. Gratias simul agebat fratri, pro beneficio liberationis, significans ei quòd in septimũ Angelorũ Chorũ receptus esset, ibi missas celebraturũ pro benefactoribus suis.

Postea alia quadã nocte, alius habitu mulier veniẽs, dicebat se Barbarã esse, cuius cultui addictus fuisset, & significabat apparituram ei diuã virginẽ, atque ad quæstiones illas respõsurã, quas vnus ex monachis ei in scheda quadã cõscripserat. Hæc Barbara promittebat se Mariæ virgini daturã schedã illã, quã mox postea mirabiliter signatã in loco quodã

sacro

ſacro reperturi eſſent. Frater ſuis patribus rẽ omnẽ detexit, cõfiteri volens peccata ſua, vt apparitione diuæ virginis dignus efficeretur. iubebat eos ſchedã in loco ſacro quærere: tandem inuenerunt cã in ciborio, vt vocant, vbi eã antea repoſuerãt. Ferebãt eã in ſummũ altare, dicẽtes ſignatã eſſe Chriſti ſanguine, & lucernas ſua ſponte accenſas fuiſſe. Matutino tẽpore apparebat Maria Fratri, multa referrẽs q̃ filius eius Ieſus eã iuſſiſſet illi recitare: nẽpe Iuliũ Papã ſãctũ illũ virũ eſſe qui duos Ordines inter ſe cõciliare & feſtũ pollutæ cõceptionis Mariæ inſtituere deberet. Se enim Papæ illi, crucẽ quatuor guttis ſanguinis filij ſui ſignatã miſſurã, in teſtimoniũ quòd in peccato originali cõcepta ſit: aliã crucem quinque guttis ſanguinis ſignatã reperiẽdã in ciborio quã Romã mittere debeãt. Pontificẽ enim largis indulgentijs eam cõfirmaturũ, & Bernã remiſſurum: & alia huius generis, de quibus multa vltrò citroq; dicebãtur & ſcribebãtur. Scilicet.

Maria illa in teſtimoniũ prædictarũ rerũ clauũ ferreũ adegit per manũ Fratris, dicẽs, Hoc vulnus, die quo filius meus crucifixus eſt, & in feſto corporis filij mei renouabitur. Deinde encauſticã aquã magicis artibus pararũt, qua ſenſum illi adimẽtes, alia vulnera quatuor ei impreſſerũt: poſtea quũ ſibi reſtitue

retur, dicebãt circa ipſum neſcio quid ſancti apparuiſſe. Quũq; multi cõfluerẽt, vt nouũ illũ Chriſtũ viderẽt: inſtruebãt ipſũ (agreſtibus enĩ erat moribꝰ) quo pacto ſe gerere deberet. Quũq; potionẽ illi dediſſẽt, quæ eũ ſenſu ſpoliabat, & efficiebat vt ſpumaret, dicebant ipsũ luctari cũ morte, ſicut Chriſtus in mõte Oliueti. Poſtea alius apparebat ei multa referẽs, ſed frater agnita eius voce, omnia ſuſpecta habere cæpit, illúmq; à ſe repulit. Sequẽti nocte apparebat ei Prior, dicẽs ſe Mariã eſſe, de qua antea dubitaſſet, & ad omnẽ ſuſpicionem depellendam, ſe hoſtiam corporis filij ſui ipſi offerre (offerebat autem ei hoſtiã tinctam veneno) ne deinceps putaret ſe ſpiritũ malũ videre: dicebat etiam ſe afferre vitreũ vaſculũ plenum ſanguine filij ſui, quo & ipſum & monaſteriũ donaret. Frater qui hanc quoque apparitionem ſuſpectã habebat, reſpondit. Si non es malus ſpiritus recita mecum orationẽ dominicã, & ſalutationem angelicam. Prior recitabat orationem dominicam, poſtea dicebat loco Mariæ, Salutata ego ſum Maria, gratia plena, Dominus mecum, &c. Frater cognita voce Prioris, arrepto cultro vulnus ei inflixit, quúmque ille ſe defẽderet, frater fortiter illum repulit.

His peractis Supprior ſperãs ſe illa quæ illi

li duo perdidiſſent, reſtituere poſſe, apparebat fratri, ſéque dicebat Catharinam Senenſem eſſe: obiurgabat eum, quòd tam inhumaniter diuam virginem tractaſſet, adijciens: Iuſſus ſum tibi indicare quòd vera vulnera Chriſti in corpore tuo habeas, quæ neque ego, neque Franciſcus habemus. idq; multis verbis. Cæterùm frater ita eum excipiebat, vt ſtatim fuga ſalutem quæreret. Quoniam verò frater nolebat amplius ludibrio ab eis haberi, anxij & perturbati, habito conſilio, dicebant ei, ſe quidem liberè fateri, quòd aliquot apparitiones mentiti fuiſſent, non alio conſilio, quàm vt in religione permaneret, ſummam tamen negotij veram eſſe, neque debere eum dubitare, quin vulnera Chriſti in corpore ſuo gereret. Et quandoquidem res iam inuulgata eſſet, rogabant ne tergiuerſaretur, alioqui ignominia afficiendum Ordinem, & vnà cum ipſis magnum periculum incurſurũ: ſin verò conſtans eſſet, hoc & ſibi & ipſis vtiliſsimum fore. Verbiſque blandis ipſi perſuadebant, vt deinceps ſe eis obtemperaturum promitteret.

Poſt longam itaque inſtitutionem, imponebãt eũ altari diuæ Mariæ genibus flexis, in ſacello quodam ante ſimulachrum ſacræ Virginis. Vnus ex monachis ſtabat poſt velum, & loquebatur per cannam, acſi Chriſtus eſſet, ad

Mariam: Mater cur lachrymaris? an non promisi quicquid volueris id futurum esse? Respõdebat simulachrũ, Ideo lachrymor, quòd huic negotio non imponitur finis. Addebat simulachrũ Christi: Mihi crede, manifestabitur. Postea monachus clàm egressus, sacellum clausit.

Rectè dixit.

Hæc quum ab aliquot aniculis per totũ oppidum disseminarẽtur, statim magnus factus est hominũ concursus. Quatuor Monachi etiã statim accurrebant, simulãtes se nescire quid ageretur, mãdabant aperiri sacellũ, interrogabant Fratrẽ quomodo illuc venisset. Is respõdebat se raptum esse à spiritu. Referebat etiã quid simulachrũ dixisset, quódque nõ antè loco se mouere posset, quàm venirent ad se quatuor primarij viri ordinis Senatorij, quibus quædam indicanda haberet: ad hæc sacramentum Eucharistiæ sibi dari postulabat. Senatores illi statim vocabãtur, Frater illis denuntiabat diuã Virginem lugere quòd vrbs Berna interitura esset propter pensiones annuas, quas à Rege Franciæ haberent: deinde, quòd Frãciscanos, qui ficto honore impollutæ cõceptionis eam ornarẽt, oppidò nõ pellerẽt. Senatores illi pauca dicebant. Monachi statim hostiã veneno illitã illi afferebant: quã quũ accipere recusaret, aliã ei afferebãt, quã sumebat, simulq; cum põpa in chorum (ita vocãt templi

pari-

partem) ducebatur. Frater & quatuor monachi vocabãtur in Senatũ, vt res illas ita se habere asseuerarẽt. Quatuor verò illi, metuẽtes ne Frater, qui suspectos habebat, aliquid effutiret, struebãt ei insidias cibis veneno infectis, adigebantq; eum vt hostiã veneno tinctã deglutiret, quã per vomitũ reiecit: miserũ variis modis ita excarnificabãt, vt ex ipsorũ collegio effugeret, multisq; rẽ detegeret. Interea duo legati à monachis Romã mittuntur, qui confirmationẽ rerum illarũ à Pontifice impetrarẽt, cui postea cõtradicere nefas fuisset. Quũq; illi redirẽt, & sperarẽt rẽ esse (vt vulgò dici solet) in portu, ampliss. Senatus quatuor monachos custodiæ mãdauit. Antea. n. ex Fratre quẽ in vincula coniecerãt, rẽ omnẽ cognouerãt. Senatus neq; laboribus neq; sumptibus parcẽs, & ipse legationẽ Romã misit, vt quid in hoc negotio agẽdũ esset, liquidò cõstaret. Tãdẽ quatuor monachi & Frater tormentis subiecti rẽ omnem detexerunt. Quũq; conuicti essent tot fraudum & scelerum, permittẽte Papa, sacris fuerunt exauthorati (vulgò degradationem vocant) & postea exusti. Vulgò ferebatur, quòd nisi ampliss. Senatus Bernẽsis tãta fortitudine & cõstãtia hanc causam egisset, Clerici liberatis ipsis omnia illa scelera texissent: metuendũ enim ipsis erat ne, vt postea factũ

eſt, apud multos monachorum ordines, amitterent ſuam authoritatem, & hominibus etiã illa ſuſpecta eſſe inciperent, quibus ſeu columnis Papatus nititur. Certum enim eſt, quòd poſtquam illorum monachorum impietas, doli & ſcelera percrebuerunt, res Clericorum labefactari cœperint, & multis piis viris magis magíſque ſuſpectæ eſſe: quum dixerunt hanc vel illam animam, opem eorum expetiuiſſe: cereos ſua ſponte accenſos fuiſſe: hanc vel illã imaginem loquutam, lachrymatam eſſe, ab vno loco in alterum ſe mouiſſe: hunc vel illũ diuum, monaſterium ornaſſe pretioſis reliquiis: cruces ſanguine Chriſti conſperſas eſſe. etſi confirmationem Pontificum ſuper his rebus impetrarint, tamen multi deinceps noluerunt credere rem ita habere. Item, quòd hic vel ille ſanctus pater in ectaſin incidens, res mirandas viderit: quòd Franciſcus & Catharina Senenſis quinque vulnerum Chriſti ſtigmata in ſuo corpore geſſerint.

Vſus huius hiſtoriæ.

Ad hæc non immeritò dubitari cœpit de tranſſubſtantiatione panis in corpus Chriſti, quum toties hoſtiam veneno infecerint. Item de illis quæ de indulgẽtiis, vigiliis, ordinibus, purgatorio, aqua luſtrali, ſatisfactionibus, pleno ore declamitarunt. Ex hac enim hiſtoria vt alia multa mittamus, luce meridiana cla-

rius

rius est, quòd multa de his rebus omnibus inculcata sunt plebi, quæ ab otiosis illis ventribus inuenta & excogitata fuerunt.

¶ De fallaci & mendaci spiritu Aureliæ in Gallia.

Caput VIII.

NE verò quisquam existimet prædicatores solùm tam fuisse audaces & impios, atque in fingendis tot monstris ingeniosos, audiamus insignem historiam de Franciscanis quæ extat apud Sleidanum libro nono Commentariorum de statu religionis & Reipublicæ, Carolo quinto Cæsare.

Anno, inquit, à natiuitate Christi 1534. monachi Franciscani cruentum & funestum ediderunt ludum in Galliis, Aureliæ. Prætoris vxor eius vrbis, testamento cauerat, vt sine pompa sepeliretur & strepitu: (sic Guilielmus quoque Budæus singulare ornamentum Galliæ, Parisiis, anno Domini 1540. mense Augusto moriturus, suis mandauit, vt absque magnifico apparatu eum sepelirēt) Maritus, qui coniugis memoriam diligeret, morem ei gessit, & Franciscanis, quorum in templo sepulta fuit iuxta patrem & auum, muneris loco dabat sex tantùm aureos, quum illi multò speraſſent maiorem prædam. Et quū deinde syluam cæderet atque diuenderet, pe-

tẽtibus illis ligna sibi dari gratis, denegabat. Tulerunt hoc valdè grauiter,& quum antea minus illum probarent, vlciscendi rationem hanc excogitabãt,vt dicerent ipsius vxorem in sempiternum esse damnatam. Architecti erant huius tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatensis,ambo Theologi doctores,& ille quidem erat exorcista, totúmque suum apparatum, in eiusmodi rebus adhiberi solitum,habebat in promptu: rem verò sic administrant. Nouicium quendam adolescentem supra testudinem templi collocant:is intempesta nocte, quum ad demurmurandas preces illi more consueto venirent, magnum excitat strepitum:adhibentur adiurationes & exorcismi: sed nihil ille proloquitur:iussus edere signum,quo declaret num sit mutus spiritus,denuò tumultuatur & perstrepit: id erat loco signi.

Eo iacto fundamento, ciues aliquot & celebres quidem ac ipsorum studiosos adeunt: narrant sibi triste quiddam accidisse domi,neque tamen quid rei sit exponunt: sed rogant ne grauentur adesse nocturnis precibus. Quum hi venissent, & precationum factum esset initium,ille de superiori loco turbam excitat.rogatus quid vellet,& quis esset, significat sibi nõ licere loqui: iubetur ergo per

signa

signa reſpõdere ad interrogata. Foramen autem erat factum, per quod admotis auribus, exorciſtæ vocẽ haurire poterat & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quã interrogatus feriebat, ſic vt infrà poſſet exaudiri. Primùm itaque rogatur, num ſit ex eorũ numero qui ſint ibi ſepulti? Poſtea multis ordine recitatis nominatim, quorum erãt ibi corpora condita, venitur tandem ad vxorẽ Prætoris: ibi dato ſigno, ſe ſpiritum eius eſſe demonſtrat. An ſit damnatus, & quónam ſuo merito ſeu delicto? num propter auaritiã, aut libidinem, aut ſuperbiam, aut non præſtitam charitatem, an verò propter nuper natam hæreſin & Lutheraniſmũ? deinde quid ſibi velit illo ſtrepitu & inquietudine? num vt corpus loco ſacro ſepultum effodiatur, alióque tranſportetur?

Ad hæc omnia ſic vt iuſſus erat, per ſigna reſpondet, quibus aliquid affirmabat vel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Quũ autem & ſuæ damnationis cauſam eſſe Lutheranam hæreſin, & effodiendum corpus eſſe ſignificaret, monachi petunt à ciuibus quos adhibuerant, vt iis quæ coràm vidiſſent, dent teſtimonium, & actis, quæ iam erant confecta ſuperioribus diebus, ſubſcribant. Hi, re deliberata, nẽ Prætorẽ offenderent, aut moleſtiã

ſibi crearent, id facere recuſant: illi nihilominus panem azimum, quem vocant hoſtiam & corpus Domini cum reliquiis omnibus diuorum aliò trãsferunt, & miſſas ibi ſuas peragunt. Epiſcopi autem vicarius iudex (Officialem vocãt) ea re cognita, vt propius omnia cognoſceret, venit eò, comitatus honeſtis aliquot viris, & exorciſmos fieri ſe præſente iubet, ac deligi nõnullos petit, qui ſupra teſtudinem aſcendant, & videant num ſpectrum aliquod appareat. ibi Stephanus Atrebatẽſis admodum repugnat, & valde dehortatus ne fieret, aiebat nõ eſſe turbandum ſpiritum. Et quanquam vicarius multùm inſtabat vt adiurationes fierent, tamen impetrare nihil potuit.

Interea Prætor, vbi reliquos iudices vrbanos, quid fieri vellet, docuiſſet, ad Regẽ profectus, rem omnem cõmemorat. Et quia ſuis legibus & immunitatibus freti, iudicium monachi declinabant, Rex è ſenatu Pariſino deligit, qui de cauſa cognoſcãt, illíſque plenam poteſtatem attribuit. facit idem Cãcellarius, Antonius Pratenſis, Cardinalis & legatus Pontificius per Galliam. Itaque, quũ nullam haberent exceptionem rei, traducti Lutetiam coacti ſunt reſpondere: ſed nulla potuit ab eis exprimi confeſsio. Poſitæ ſingulis erant cuſtodiæ

diæ ſeparatim, & nouicius quidē tenebatur in ædibus Fumæi ſenatoris, ac ſæpe ſolicitatus nihil voluit fateri, metuens, ne pòſt interfice retur ab illis, ob inuſtā ordini maculam, & fa ctam ignominiā: ſed quū iudices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent vt in ipſorum poteſtatem minimè rediret, totā actionem ordine recēſet, & adductus ad illos, idem affirmat. Illi, quanquam erant conuicti, & in ipſo propè maleficio deprehēſi, recuſabant tamen iudices ac priuilegia ſua iactabant: verùm id fruſtrà fuit: & de cōmuni conſilio lata ſententia dānati ſunt, vt Aureliam reducti & in carcerē conditi, publicè denique producerentur ad primarium templū, & ad eum vrbis locum, vbi ſupplicia ſumuntur de maleficis, atque ibi ſuum ſcelus ipſi profiterētur. Sed his ipſis ferè diebus incidit in Lutheranos perſecutio: quæ res in cauſa fuit quominus ea ſententia, licet admodū lenis pro tāto flagitio, veniret in executionē. Nā quia Lutheranorū nomem erat odioſiſſimum, metus erat, ne ſi quid grauius fieret, nō tā illis debita perſoluta pœna, quàm Ordini facta putaretur iniuria: & quicquid eis accideret, Lutheranis id iucūdiſſimum fore ſpectaculum plerique iudicabant. Franciſcanorum autem Ordo magnā habet ad vulgus opinionē ſancti-

d.i.

moniæ: & quum illi iam damnati Lutetia deportarentur Aureliam, fœminæ quædam, impulsæ misericordia, multis cum lachrymis atque suspiriis, ad portam eos vsque sequebantur. vbi venissent Aureliam, in singulos carceres abducti, rursus immunitatem atque priuilegia sua iactabant, & tandem post diuturnam custodiam, nulla grauiore pœna mulctati, ac soluti vinculis euaserunt.

Dum essent captiui nihil eis deerat, & tam ad victum, quàm ad comparandum potrocinium atque gratiam, abundè subministratum eis fuit, à fœminis præsertim. Nisi persequutiones illæ, quas attigimus, & incendia rem impediuissent, constituerat Rex (vt quidem ferebatur) ædificium illorũ omne diruere & solo æquare.

Hæc quoque historia ostendit non semper spiritus audiri, quando id quidã affirmant.

¶ De quodam Parocho Clauennæ qui se diuam Virginem, & alio quodam qui se animam mentitus est: Item de quodam Iesuita personato.

Caput IX.

VT plenius hanc rem cognoscamus, aliam quoque historiam recitabo de quodam Parocho, quæ annuo spatio superiorẽ præcessit, & à Ioanne Stumpfio in Chronicis

Ger-

Germanicis Heluetiorum libr.10.c.8.breuiter quidē ſed verè deſcribitur. Multi enim egregij viri hodie quoque hac de re idē teſtantur.

Parochus quidā Clauēnæ (oppidum eſt nō procul à lacu Lario, ditionis Rhetorū) captus amore formoſæ & pudicæ virginis filiæ ciuis illius oppidi, ſæpe euntem ad horreum patris ſui ante oppidum, ſequutus eſt: eámque de ſtupro ſolicitauit: ſed ſemper repulſam paſſus eſt. Tandem Parochus ille pannum cærulei coloris ſtellis ornatum ex templo ſuſtulit, ſéque eo texit, brachia verò & pedes nudans ſanguine conſperſit, & ante oppidum ſe abſcondit, iterúmque ignotus virgini occurrit, & tenui linteolo facie velata, ſe Marîā Virginem eſſe mutata voce mentitus eſt. Multis recitauit, quæ mala impēderent oppido propter Lutheranam religionem (nam aliàs quoque in Lutheranos pro concione vehementer inuectus fuit) multa mandāuit virgini, quæ oppidanis referret de feriis, ieiuniis, ſupplicationibus inſtituendis, &c.

Inter alia hæc quoque adiecit, ſanctum quendam virum in hoc loco aliquid ab ipſa petiſſe quod hactenus recuſarit, ſe velle, vt ſi denuò petat, morem ei gerat, quo vitæ æternæ conſors fiat: hoc vltimum autem diſſimulare debere, & tacitè habere.

Mox virgo illa per totũ oppidũ dissemina-uit quòd diua Virgo sibi apparuerit, & mala imminentia oppido denuntiarit. Incolæ re-deliberata, metu imminentium malorum, trium dierum ferias indixerunt. Interea illa pessimo illi nebuloni morem gerit, sperans se rem gratam Deo & diuæ virgini facturam. Hic dolus quum paulò pòst mirabili Dei prouidẽtia detectus esset, sceleratus iste primùm decollatus, postea crematus fuit.

Erasmus Roterodamus scribit libro 22. epistolarum, ad episcopum quẽdam, séque excusat de capitibus quibusdam quæ ille in hũc finem ei proposuerat, vt cautus esset, & inter alia, errantium animarum vel spirituum faciens mentionem, narrat hanc historiam. Parochus quidam fuit cui conuixit neptis, mulier bene nummata. in huius cubiculum profunda nocte aliquoties irrepsit, linteo inuolucro vmbram mentitus. Emisit voces ambiguas, sperãs fore vt mulier exorcistam accerseret, aut ipsa loqueretur. Verùm illa nimis masculo animo, clàm rogauit amicum quendam, vt vnam noctem secum esset tectus in cubiculo. Ille verò fuste armatus pro exorcismis, ac probè potus, quominus expauesceret, occulitur in lecto. Adest spectrum solito more, nescio quid triste mugiens. excita-

tur

tur exorciſta: proſilit nondum ſobrius, aggreditur. ibi ſpectrum voce ⁊ geſtúque deterrere parat. At ebrius ille, Si tu es, inquit, diabolus, ego ſum mater illius: & correptum impoſtorem fuſte dolat, occiſurus ni mutata voce clamaſſet, Parce, non ſum anima: ſed ſum dominus Ioannes. Ad vocem agnitam mulier exilit è lecto, pugnámque dirimit, &c.

Idem ſcribit in eadem epiſtola, hunc ipſum Parochum, ſub diem paraſceues clàm immiſiſſe in cœmiteriũ viuos cancros, affixis ad latus cereolis ardentibus. Qui quum reperent inter ſepulchra, viſum eſt noctu terribile ſpectaculum, nec quiſquam auſus eſt propius accedere. Hinc rumor atrox: cõſternatis omnibus, Parochus è ſuggeſtu docet populum, has eſſe defunctorum animas, quæ miſſis & eleemoſynis flagitarent è cruciatu liberari. Fucus ita proditus eſt: reperti ſunt tandem vnus & alter cancer inter rudera facem extinctam geſtantes, quas parochus non recollegerat.

Georgius Buchananus, poëtarum noſtro ſeculo princeps, in ſuo Franciſcano, recitat hiſtoriã de quodam Lãgo ſacrifico, qui in campo quodam Scotiæ ſulphureo, animas miſerè torqueri, opémque petere mẽtitus, ſubornauit ruſticum quem adiuraret. Fraudem ruſticus ille, quũ mero incaluiſſet, detexit. Ver-

ſus eius recitarem, niſi libri eius omnium ſtudioſorum manibus tererentur.

Ieſuita in Diaboli transformatus.

Dum hæc ſcribo, nuntiatur nobis à viris fide dignis, fuiſſe hoc anno 1569, Auguſtæ vrbe clariſsima Germaniæ in magna familia ancillam & famulos, qui Ieſuitarum ſectæ parum tribuerunt. Quendam igitur illius ordinis promiſiſſe hero illorum, ſe illos facilè in aliam opinionem adducturum. Itaque diaboli larua inducta, ſeſe in locum quendam domus abdidiſſe. Illuc vt afferret aliquid ancillam vel ſpõtè iuiſſe, vel ab hero ſuo miſſam fuiſſe, quam protinus Ieſuita ille perſonatus valde perterruit: illam mox vni ex famulis rẽ indicauiſſe, hortatámque fuiſſe, vt ſibi à loco illo caueret. Paulò pòſt illum quoque illuc veniſſe, & arrepto pugione diabolum perſonatum in ſe ruẽtem transfixiſſe.

Hæc hiſtoria Germanicis metris deſcripta, & typis excuſa nunc in omniũ manibus verſatur.

¶ Mirum non eſſe, quòd olim falſæ apparitiones factæ ſint, neque mirum eſſe, ſi hodie quoque fiant.

Caput x.

ALIA huius generis multa exempla adduci poſſent, ſed hæc nobis ſufficiunt,

ciunt, ex quibus euidenter apparet, quónam ambitio, auaritia, inuidia, odium, pertinacia, ocium & amor, homines adigat.

Quotidiana experientia discimus, ambitiosos nihil non audere. Si alios quos existimant vel sibi vel suis obfuturos quò minus emergant, delationibus, calumnijs, aliísque viis & rationibus impedire possint, non verentur hoc facere. Quid mirum igitur siqui ex monachis & sacrificis, qui eminere volũt, falsis miraculis & apparitionibus, aliísque id genus rebus, sibi auctoritatem etiam hodierno die conciliare moliantur? Ambitio.

Omnes norunt quàm pestilens res sit Auaritia. Nam qui paucis non contenti, ditescere volunt, neminem curant, nemini parcunt. Auaritia.

Famelici varias vias quærunt, vt saturari possint: pauci famẽ libenter tolerant. Minimè itaque mirum est, si adhuc inter monachos & sacrificos, qui semper hoc nomine malè audiuerunt, quòd auari sint, aliqui reperiantur, qui falsis apparitionibus animarum, suas res agant, peregrinationes religiosas & alia pecuniæ aucupia excogitent. Quid enim non faciunt homines ocioſi & desides, vt opes colligant? An non dicit Paulus illos

qui ocio diteſcere volunt, incidere in laqueũ diaboli?

Inuidia. *Quid zelus, pertinacia, inuidia, odium, contentio, vicendi ſtudium, efficiant, quid poſsint, docet experientia. Predicatores Bernenſes quum non aliter ſe vincere poſſe ſperarent, tradebant ſe (id quod dictu horribile eſt) cacodæmoni: & ſua cum ipſo conſilia communicabant. Quis autem negare poteſt, quin hodie quoque ſacrificiferè moroſi, pertinaces & contentioſi exiſtant?*

Ocium. *Ocium fomes eſt omnium malorum, quid igitur boni ab illis expectabis, qui non ſolùm nullis laboribus à Deo præſcriptis ſeſe exercent, neque operam dant bonis literis, ſed & dies noctéſque helluantur? Dic mihi, quæſo, nũ laborioſus agrigola, an ocioſus homo cui excogitãdis rebus peſtiferis tempus non defuit, machinas bellicas (quas bombardas vocant) inuenit?*

Quid amor efficiat, multis poſſet oſtendi & explicari. Quoniam verò monachi & ſacrifici in ocio viuunt, omnibus delitiis abundant, interim à ſacro coniugio arcentur, quid mirum ſi hodie quoque fingãt varias viſiones, vt amoribus melius potiri poſsint?

De hoc iam nihil dicam, quòd metuendum eſt ne non pauci inter illos tam profligati

gati & perditi ſint, qui magicas, & alias prohibitas artes exerceant: cui igitur poſthac mirum videbitur, ſi dicantur ſpiritus fingere, & poſtea dicere, hanc vel illam animam ſe videndam exhibuiſſe? Vbicunque enim illa ſunt, de quibus iam diximus, nihil non audent homines.

Nulli autem magis rebus illis obnoxij ſunt quàm qui in monaſteriis & collegiis degunt: nemini igitur nouum & inauditum videri debet, ſi dicamus olim falſas apparitiones multas factas fuiſſe, & hodie quoque interdum fieri poſſe. Mundus enim, vt omnes queruntur, ruit in peius. Plures nunc ſunt impudentes, audaces, auari, impij, quàm ſuperioribus annis fuerint.

Ad hæc clerici hanc quoque prærogatiuam habent, quòd homines, præſertim ſuperſtitioſi, eos ſumma obſeruantia colunt & diligunt: nemo putat eos rebus malis ſtudere, fraudibus & dolis: omnes expectãt ab eis longè alia: poſſunt igitur ſi rebus malis operam dent, facilè latere, niſi Deus malitiam eorũ, vt ſuperioribus aliquot exemplis demonſtratum eſt, mirabili indicio prodat & in lucem protrahat.

Hanc verò ob cauſam fortaſsis ſacrificis & monachis non ita vitio verti debebat, quòd

dolis & fraudibus ſimplices ſæpe circumuene-
Ipſi Papæ finxerunt apparitiones. runt, cùm aliquot ex ipſis ſanctiſsimis patribus, nēpe Romanis pontificibus, vt ipſorūmet hiſtorici cōmemorant, magicarum artium peritiſsimi fuerint, earúmq; beneficio ad Papatus culmen aſcenderint. Beno (vel potius Bruno, ita enim legendum eſſe arbitror) qui ipſe quoque ex Cardinalium numero fuit, vitam
Gregorius 7. Gregorij ſeptimi deſcripſit, in qua oſtendit Pontificem illum ſuperbum, arrogantem, inuidum & auarum monachum & magicarum
Syluester 2. artium peritiſsimum fuiſſe. De Syluestro ſecundo ſcribit Bartholomæus Platina (qui Paparum flagitia vbicunque poteſt excuſat & defendit: quippe miniſter ipſorum) quòd ſe Satanæ dediderit, eiúſque ope, conſilio, artibúſque magicis, ad Papatum peruenerit. Putáſne illis qui cum hoſte generis humani pactum inire audent, difficile eſſe mentiri ſpiritus aut animas, vel adiurare dæmonem, vt ſe animam eſſe fingat? putáſne eos horrere tale facinus?

Bonifacius 8. De Bonifacio 8. hiſtorici referūt, quòd prædeceſſorē ſuum Celeſtinum deceperit voce tā quam cœlitus miſſa per cannam ad eū facta, vt deſereret pontificatum, & Bonifacium digniorem inſtitueret, niſi vellet cœlorum regno excludi. Simplex ille Papa obtēperans ci,

anno

anno à natiuitate domini M. D. XCIIII. ambitioſum Bonifacium, qui primus annũ Iubilæum reduxit, ſuo loco Papam conſtituit. De iſto Bonifacio vulgò dicebatur, Intrauit vt vulpes, regnauit vt lupus, mortuus eſt vt canis. Si ipſe Vicarius Chriſti qui omnem ſcientiam in ſcrinio pectoris ſui concluſam habet, potuit decipi, nemo deinceps miretur, ſimplices & credulos agricolas atque ciues deceptos fuiſſe, dictúmque illis eſſe, Hæc Deus dixit, Hæc anima opem petiit, & alia quæ vaniſsima fuerunt. Si iſtæ voces diuinas potuit fingere, an non mortuorum quoque?

Laici facrificos aliquãdo decipiũt.

Priuſquam vlterius progrediar, hoc etiam annotandum eſt, fieri poſſe vt homines iocoſi, etiam ipſos Sacrificos aliquoties deceperint. Quum enim ſe iactarunt, quòd ſpiritus adiurare poſſent, & animas liberare, fieri poteſt vt inuoluti linteo prunam viuam in teſta ſub illo habentes Sacrificis apparuerint, qui crediderint ſe animas videre liberationem expetentes.

Eraſmus in colloquio cui titulũ fecit, Exorciſmus vel ſpectrũ, ſcribit, quomodo Polus quidã Fauſtũ ſacrificulũ mirificè deceperit. Cæterùm nõ eſt dubitãdũ, quin ſacerdotes ſemel & iterũ à Laicis, vt vocãt, decepti falſis animarũ apparitionibus ioci cauſa illis viciſsim

ſæpius illuſerint. Certiſsimum eſt, pleraſque ſpirituum apparitiones ab hominibus ad hũc modum, vti commemorauimus, conficțas fuiſſe.

De hominibus vigilantibus hactenus dixi, paucula iam addam de dormientibus.

Noctu ambulantes. Sunt quidam qui hoc morbo laborant, vt dormientes ambulent, id quod de Theone Stoico legitur, & ſeruo Periclis, qui dormiẽs in ſumma tecta aſcendit. Audiui quòd fuerint qui inſomnis fecerunt quæ vigilantes non potuiſſent. Siquis noctu talem videat ambulantem, ſiue indutum veſtibus ſiue nudum, & poſtea ex illo ipſo audiat ſe domi fuiſſe in lecto ſuo, alter ille putabit ſe vidiſſe eius ſpiritum: item ſi domi ſuæ talem audiat.

¶ Multas res phyſicas vulgò pro ſpectris haberi.

Caput XI

QVOTIDIE multa etiam naturaliter fiunt, quæ multi, præcipuè verò homines meticuloſi, ſpectra eſſe putãt. Vt quum ratti, catti, putorij, martis alioríumque animalium vocem audiunt, vel equum in ſtabulo nocte intempeſta, terrã pede pulſantem, ſtatim tremunt & ſudant, patantes in domo neſcio quod ſpectrum per noctis ſilentia vagari. Aliquãdo auditur Ono-

Animalia

cro

crotalus vel ardea stellaris, quæ aues raræ sunt apud nos, aut aliæ aues peregrinæ: ibi multi se nescio quæ audire somniãt. Si ligneũ parietem teredo vel cossus erodat, quidam putant se audire aliquem qui malleolo incudem leuiter feriat: aliquando plures sibi audire videntur. Simplices quidam & stolidi homines, hæc audientes fingunt nescio quos viunculos Terreos esse, mirabiles suas fabulas de illis recitant, quas ex matribus & auiis suis audiuerũt, quòd domesticis apparuerint, ministrarint, cunas mouerint, quódque faustum sit si in ædibus alicuius morẽtur. Si reuera tales perpusilli cõspecti sunt, fuerũt mali spiritus. Legitur enim Gentiles Lares & Penates suos habuisse, quos coluerunt, cò quòd domos ipsorum curarent & familiam defenderẽt: mali spiritus forma humana aliquando se illis conspiciendos præbuerunt, vt superstitiones in eis confirmarent. Terrei vĩ runculi.

Olaus Magnus Archiepiscopus Vpsalensis scribit in historia sua de gentibus Septentrionalibus, hodie quoque in regionibus illis, spiritus existere, qui humana forma noctu hominibus ministrent, equos & alia iumenta curent. Ventus aliquid in ædibus prosternit, mouet tabulam fenestralem noctu, multi statim putant se audire spectrum, & vix ac ne vix

quidē ab hac opinione vana possunt deduci.

Echo. Hoc quoque naturale est, vt quum quis in syluis, conuallibus & locis concameratis clamat, vel loquitur, Echo vltimas voces vel syllabas remurmuret, aliquando tam expresse, vt quis putet sibi aliquē ex aduerso respōdere. Multi perterrefierent præsertim noctu, nisi probè scirent rem esse naturalem.

Cardanus de subtilitate lib. 18. miram historiam recitat de quodam Comensi qui intēpesta nocte iuxta torrentem quum vadum nesciret, exclamauit, quúmque Echo respondere ret, ille hominem esse existimans interrogauit, an hic transire posset. Echo respondit Italica lingua, hic hic. At ibi gurges erat, & magnus aquarum strepitus, itaque iterū atque iterum interrogat, an ibi torrens vado trāsiri posset: idem Echo subinde respondit. Tandem periculo liberatus, amicis retulit se, ferè dæmonis suasu in torrentem præcipitatum fuisse. Ibidem refert, basilicam magnam Ticini voces multiplices reddere, ínque ea voces sensim emori, ac desinere velut moriētis vocē: vt vix credi possit quòd sit Echo.

Noctu lucentia. Sunt quædam quæ noctu duntaxat lucent, vt quædam gemmæ, oculi quorundam animalium, lampyrides vel cicindulæ, ligna putrida, quibus pueri sodales suos ita inter-

dum terrent, vt sibi videantur malos spiritus aut flammantes viros videre.

Hector Boëthus scribit, regẽ quendam Scotiæ certos homines suborna sse qui squammis fulgentibus induti, & putridis lignis pro baculis armati suis principibus & nobilibus noctu apparuerint, & ad fortiter pugnãdum cõtra hostes eos adhortati sint, eisq; victoriam promiserint. Illi existimãtes se angelos vidisse, rem fortiter gerentes, victoria potiti sunt.

Aliquando candelæ vel igniculi conspiciũtur, qui noctu videntur hinc inde vagari. Vtque in Heluetia adolescentes, qui faculis suis, ad ignes quos nocturno tempore in carnis priuio, vt vocant, accendunt, iam sese colligunt, mox iterum dissipantur, iterũmque coniunctilongo ordine incedũt: ita illi igniculi, nũc videntur in vno loco colligi, mox iterum dispergi & discurrere, tandem euanescere. Plerunque soli ambulant, & iter noctu facientes valde perterrent. Hæc verò & alia, naturales suas causas habent: non tamen negauero quin dæmones quoque hominibus hoc modo sæpe illudant. Lucernæ ardentes.

Physici tradunt densas exhalationes prodire ex terra & accendi. Sulphurea materia in latebris & venis terræ, si aër penetret, accẽditur & erũpere conatur. Aliquãdo ignis Exhalationes.

ex terra ad altitudinem proceræ arboris erũpens, ſubitò extinguitur: quod etiam in ardẽtem materiam exitum quærentem referendum eſt. De AEtna monte Siciliæ legitur, quòd olim die noctúque arſerit, flammas, cinerem, igneóſque lapides eiecerit. Item de Veſuuio monte Campaniæ qui ad miliare Germanicũ diſtat Neapoli: Ille, vt D. Hieronymus ſcribit, imperante Tito tantum ex ſe incendij emiſit, vt vicinas regiones, & vrbes eiúſque incolas exureret, campóſque vicinos cineribus oppleret. Noſtra quoque memoria, hi duo montes magnis ardoribus æſtuantes, ingens damnum accolis intulerunt. Similia leguntur de aliis montibus, etiam noſtro tempore. In Iſlandia reperiũtur ignes erumpẽtes è terra, teſte Olao Magno. Quemadmodum autem montes & campi ardere poſſunt: ita paruus ignis accendi poteſt in terra, & latè vagari. Qui iter faciunt, aut alioqui hæc vident & naturalium cauſarum ignari ſunt, ex metu fingunt ſe vidiſſe viros igneos, vel alia miranda, de quibus aliquando ex aliis audiuerunt. Ex metu interdum in periculoſos morbos incidunt.

Optice quoque id facit admirandum, vt
Specula. *in ſpeculis certa ratione factis & poſitis, variæ ſe imagines oſtentent: aliquãdo foras exi-*

re

re videantur, & homines nobis notos referre.

Quædam etiam naturalia sunt, licet causæ naturales non possint afferri. Interim ineptè faciunt, qui omnia ad causas naturales referre conantur. De his nihil nunc scribam, qui simplicibus & rudibus hominibus facilè persuadere possunt, se, vel alios, hæc vel illa mirãda vidisse quæ postea pro certis passim affirmantur, cùm tamen omnia sint conficta. Quoties audiuimus quædam pro veris narrari, vt quòd aliquis à diabolo raptus sit animo & corpore, quòd aliquis supplicio capitali affectus sit, & multa alia huius generis, quæ postea res ipsa ostendit vanissima fuisse?

¶ Quòd spiritus vel spectra interdum appareant, probatur historiis gentilium.

Caput XII.

QVANQVAM autẽ homines melancholici, furiosi, timidi & imbecillibus sensibus præditi, multa sibi imaginentur quæ reuera non sunt: item ab hominibus & brutis animantibus sæpe decipiantur: res itẽ physicas, spectra & lemures esse fingant, id quod hactenus multis exemplis ostendi: certum tamẽ est, quòd non omnia quæ homini-

bus apparẽt, sint res naturales, aut vana terriculamẽta: sed quòd spectra interdum appareant: & multæ res mirandæ præter naturam subinde accidant. Nam multa huius generis apud complures graues historicos leguntur: multi quoque non fluxæ fidei homines, affirmãt se noctu & interdiu etiã spectra vidisse.

Aliquot historias de spectris quæ apparuerunt, ex variis probatisque historicis, ordine annotabimus.

Iulio Cæsari apparuit Triton.

Suetonius Tranquillus scribit Iuliũ Cæsarem, cùm ex Gallia in Italiam cum exercitu proficisceretur, & ad Rubiconem fluuium (qui Italiã à Gallia citeriore disterminauit) iam peruenisset, paululũ cõstitisse atque reputasse quantum moliretur: cúmque animi dubius esset, transire fluuium vellet nec ne, quẽdam eximia magnitudine & forma, in proximo sedentem subitò apparuisse arundine canẽtem: (Tritonem vocat Melanchthon in suis physicis) ad quem audiẽdum cùm præter pastores plurimi etiã ex stationibus milites concurrissent, intérque eos & æneatores, (hoc est tubicines, ab æneis tubis sic dicti) rapta ab vno tuba prosiluisse ad flumen: & ingenti spiritu classicum exorsum tetendisse ad alteram ripam: tum Cæsarem dixisse, Eamus quò deorum ostenta, & hostium iniquitas

nos

nos vocat: Iacta est alea.

Plutarchus scribit in vita Thesei, multos qui in pugna Marathonia cõtra Medos fuerunt, testatos esse quòd vmbram Thesei, qui lõgo antè tempore ex lapsu interierat, armatam vidissent ante aciem Græcorum, Barbaris irruentum. Quæ causa Athenienses mouerit vt ipsum postea tanquam heroëm venerati sint. Theseus in pugna Marathonia visus.

Pausanias scribit in Atticis, in campo Marathonio post commissum prælium annis quadringentis, singulis noctibus hinnitum equorum, & concursum militum pugnantium auditum esse. Et illis qui ad hoc spectaculũ data opera accedebant, nihil occurrisse: illos verò qui fortè fortuna illuc veniissent hæc clarissimè audiuisse.

In vita Cimonis scribit idem Plutarchus, ciues Cheronenses Damonẽ, qui propter multas cædes vrbe cesserat, verbis blandis in vrbem reuocasse, postea in balneo eum trucidasse, & ab eo tempore multa spectra illo in loco visa & gemitus exauditos esse, ita vt fores balnei tandem obstruxerint.

In vita Dionis narrat, Dioni viro animoso & imperterrito magnum & horribile visum oblatum fuisse. Cùm enim inclinante iam die (verba sunt Plutarchi, interprete

Xilandro) ſolus fortè in atrio domus ſederet cogitabundus, ſubito ſtrepitu excitatus, in alteram porticus partem reſpexit, magnámque cõtuitus eſt mulierem, quæ habitu vultúque nihil à Tragica Furia diſtans, domum ſcopis verreret. Grauiter eo ſpectro territus atque conſternatus, amicos ad ſe vocauit, eíſque viſum expoſuit, & vt ſecum eam noctem agerent orauit, omnino metu quaſi attonitus timens ne ſibi ſoli rurſum id oſtentum occurreret: id quod tamen porrò non accidit. Paucis pòſt diebus, filius eius de ſuperiore parte ædium ſe in caput deiecit, atque obiit: ipſe verò confoſſus interijt.

In vita Decij Bruti idem ſcribit: Cùm Brutus ſtatuiſſet copias ex Aſia in Europam tranſportare, concubia iam nocte, cùm in tentorio eius lumen eſſet haud ſanè clarum, & totis caſtris quies ſilentiúmque eſſet, animo ſecum quidpiam deliberans atque reputans, viſus eſt ſibi quẽdam audire ad ſe intrãtem, reſpiciénſque ad hoſtium, terribilem cõſpexit & mõſtroſam inuſitatæ ſtaturæ corporis atque metuendæ imaginem, tacitè ſibi aſtantis: auſus tamen percontari: Quíſnam ait, hominum, deorúmve, aut cuius rei cauſa ad nos venis? Reſpõdit ei imago, Tuus ſum

Bruti malus geniꝰ.

ſum,ô Brute, malus genius, apud Philippos me videbis. Tum ille nihil territus, Videbo, inquit. Cùm id ſpectrum euanuiſſet, famulos vocauit, qui neque vidiſſe quicquam ſe, neque vllam vocem audiuiſſe reſponderunt. Noctem eam inſomnem Brutus exegit, ſummo manè ad Caſſium ſe contulit, eique viſum illud ſuum expoſuit. Caſſius qui hæc omnia cõtemnebat (Epicureus enim fuit) omnia ad naturales cauſas referebat. Extat enim de hac re eius diſputatio apud Plutarchum. Poſtea verò Brutus in campis Philippicis ab Auguſto & Antonio prælio victus, ne hoſtibus ſuis traderetur, manus ſibi intulit.

C. Caſſius vidit Iulium Cæſarem.

Valerius Maximus ſcribit libro 1. cap. 6. C. Caſſium in pugna Philippica Iulium Cæſarem vidiſſe, auguſtiore forma quàm hominis, atroci & minaci vultu, concitato equo in ſe impetum facientem, quo aſpectu illum territum tergum hoſti dediſſe. Poſtea ſibi ipſi manus intulit.

Druſo apparuit fœmina forma auguſtiore quàm cõmuni.

Dio Caſſius Nicæus Romanæ hiſtoriæ libro 55. ab initio ſcribit de Druſo quòd longè latéque omnia in Germania populando ad Albim vſque fluuium perrexerit. hunc cùm fruſtrà conatus eſſet tranſire, trophæis conſtitutis receſſerit. Etenim mulierem quandam

humana forma maiorem, cùm ei obuiam veniſſet dixiſſe: Druſe, quò tandem nullum cupiditati tuæ modum ſtatuens contendis? non tibi fatis conceſſum hæc omnia videre: quin tu abi, iam enim & operum tuorum & vitæ inſtat tibi terminus. His auditis Druſus continuò curſum retrò flexit, & in itinere priuſquam ad Rhenum perueniret, ex morbo deceſſit.

Alia quoque prodigia accidiſſe refert ante mortem eius, quæ tamen ille contempſerit. nam duo iuuenes per medias munitiones equis vecti apparuerunt, eiulatúſque muliebris auditus fuit, & alia id genus &c.

Plinius ſecũdus de ſpectris.

Plinius ſecundus Nouocomenſis libro 7. epiſtolarum de ſpectris, epiſtolã habet ad Suram, quam operæpretium videtur integram hoc loco inſerere: Et mihi diſcendi, & tibi docẽdi, inquit, facultatẽ ociũ præbet. Igitur perquàm velim ſcire, eſſe aliquid phantaſmata, & habere propriam figuram, numénque aliquod putes, an inanem & variam ex metu noſtro imaginem accipere. Ego vt eſſe credam, in primis eo ducor, quod audio accidiſſe Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. Inclinato die ſpatiabatur in porticu, offertur ei mulieris figura, humana grãdior pulchriórq; perterrito,

Afri-

Africā ſe futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam honoréſque geſturum, atque etiā cum ſummo imperio in eādem prouinciam reuerſurum, ibíque moriturum. Facta ſunt omnia. Præterea accedēti Carthaginem, egrediētíque nauem (nimirum cùm ad præfecturam iret) eadem figura in litore occurriſſe narratur. Ipſe certè implicitus morbo, futura præteritis, aduerſa ſecundis auguratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperāte, proiecit. Iam illud nónne & magis terribile, & non minus mirū eſt? quod exponā vt accepi.

Spectrum Athenienſe.

Erat Athenis ſpecioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens: per ſilentium noctis ſonus ferri, & ſi attenderes acrius, ſtrepitus vinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur: mox apparebat idolō, ſenex macie & ſqualore confectus, promiſſa barba, horrenti capillo: cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiebátque. Inde inhabitantibus triſtes diræq; noctes per metum vigilabantur, vigiliā morbus, & creſcente formidine mors ſequebatur. Nā interdiu quoq; quanquā abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis inerrabat, longiórq; cauſis timoris timor erat. Deſerta inde, & dānata ſolitudine domus, totáq; illi mōſtro relicta: proſcribebatur tamē, ſeu quis emere, ſeu quis cōducere,

ignarus tanti mali, vellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum: auditóque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, imò tantò magis conducit. Vbi cœpit adueſperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillares, stylum, lumen, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mẽs audita simulachra, & inanes sibi metus fingeret. Initiò, quale vbique silentiũ noctis, deinde concuti ferrum, vincula moueri, ille non tollere oculos, non remittere stylum, sed obfirmare animum, auribúsque prætendere. Tum crebrescere fragor, aduentare, & iam vt in limine, iam vt intra limen audiri: respicit, videt, agnoscítq; narratam sibi effigiem. Stabat, innuebátque digito, similis vocanti. Hic contrà, vt paululũ expectaret, manu significat, rursúsq; ceris & stylo incumbit: illa scribẽtis capiti catenis insonabat. Respicit rursus idem quod prius innuentem. Nec moratus tollit lumẽ, & sequitur: ibat illa lẽto gradu, quasi grauis vinculis: postquam deflexit in aream domus, repentè dilapsa deserit comitem. Desertus herbas & folia concerpta signũ loco ponit. Postero die adit Magistratus: monet vt illum locum effodi iubeant. Inueniunt

ossa

ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus æuo terráque putrefactum nuda & exesa reliquerat vinculis: collecta publicè sepeliuntur: domus postea ritè conditis manibus caruit. Et hæc quidem affirmantibus credo, illud adfirmare aliis possum.

Est libertus mihi non illiteratus: cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. Is visus est sibi cernere quendam in thoro residentẽ, admouentémque capiti suo cultros, atque etiã ex ipso vertice amputantem capillos. Vbi illuxit, ipse circa verticem tonsus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis mediũ, & rursus simile aliud priori fidem fecit. Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat: venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis, cubantémque totonderunt, & quà venerant recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsósque circà capillos dies ostendit. Nihil notabile sequutũ, nisi fortè quòd nõ fuit reus, futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutius vixisset. Nam in scriniis eius datus a Caro de me libellus inuentus est. Ex quo cõiectari potest, quia reis moris est submittere capillũ, recisos meorũ capillos, depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. Digna res est, quam diu multúmque consideres: ego quidem

indignus, cui copiam scientiæ tuæ facias. Licet etiam vtranque in partem, vt soles, disputes: ex altera tamen fortius, ne me suspensum incertúmque dimittas, quum mihi consulendi causa fuerit, vt dubitare desinerem. Vale.

Quid ad hanc epistolam Sura, quem apparet virum doctum fuisse, Plinio responderit, nusquam habetur. Sed quid solidi homo gentilis hac de re disputare potuisset?

Similis historia legitur in collectaneis locorum communium Ioannis Manlij, qui scribit (ex relatione Melanchthonis) Theodorum Gazam prædium habuisse in Campania, ex beneficio Nicolai Pontificis. In illo prædio quũ colonus effodisset vrnam, in qua fuerunt ossa, apparuisse illi spectrum, quod iussit eum vrnã rursus sepelire: nisi enim id faceret, fore vt filius ipsius moreretur. Quúmque id colonus neglexisset, eius filium paulò pòst noctu interfectum esse. Interiectis aliquot diebus, reuertisse spectrum minitans colono se etiam alterum filium interfecturum, nisi ossa conderet. Colonus admonitus accepto damno, videns etiam alterum filium in morbum incidisse, rem Theodoro refert. Is profectus cum eo in prædium, & in loco vbi colonus vrnam eruerat, rursum facto sepulchro, vrnã cum ossibus sepeliunt. Repositis ossibus in suum locum, fi-

lius

lius coloni ſtatim conualuit.

Traianum ſcribit Dion à ſpectro eductum in locum tutiorem ex ea domo Antiochiæ in qua diuerterat in terræmotu.

Iulius Capitolinus qui aliquot imperatorum Romanorum vitas deſcripſit, refert Pertinacem tribus diebus antea quàm confoſſus interiret, in aqua piſcinæ ſuæ vmbram conſpexiſſe, quæ ſtricto gladio mortem ei minitata ſit, eúmque inquietarit.

Flauius Vopiſcus, Tacito ſcribit mortis omina fuiſſe, quòd paternum ſepulchrũ diſruptis ianuis ſe aperuerit: matris vmbra ſe per diem & Tacito & Floriano, veluti viuentis obtulerit.

Ammianus Marcellinus lib. 21. De ſignis mortis Conſtantij tradit, quòd nocturnis temporibus imaginibus territus fuerit.

Idem lib. 25. De Iuliano, quòd paulò ante obitum, quum ad imitationem Iulij Cæſaris ſub pellibus ſcriberet, viderit ſquallidius ſpeciẽ genij publici, (qui cum cornu Amaltheæ pingi ſolebat) quàm quum ad anguſtũ culmen ſurgeret, diſcedentem.

Lucanus non tam poëta quàm hiſtoricus, libro primo Pharſaliæ, multa recenſet prodigia quæ bellum ciuile Iulii Cæſaris & Pompeij præceſſerint, & inter alia dicit:

Insonuêre tubæ & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantum nox atra silẽtibus vmbris
Edidit: & medio visi consurgere campo,
Tristia Syllani cecinêre oracula manes,
Marius apparuit. *Tollẽtémq; caput gelidas Anienis ad vndas,*
Agricolæ fracto Mariũ videre sepulchro, &c.

¶ Ex historia veteris Ecclesiæ, & scriptis sanctorum Patrum probatur esse spectra.

Caput XIII.

SI euoluamus historias ecclesiasticas, quædam nobis huius generis occurrũt.

Sozomenus scribit in sua historia ecclesiastica, libro 6. capite 28. de Apelle fabro ferrario (cuius nomen per AEgyptum celebre fuit, propter donum edendorum miraculorum, quo ornatus fuit) quòd quum noctu arti suæ insisteret, spectrum dæmonis, specie mulieris ornatæ de castitate eum tentarit. Ille ferro in quo operabatur, ex igne rapto, faciem dæmonij cõbusit, quod mox stridens ac lamentans aufugit.

Postea libro 7. capite 23. scribens de seditione quæ mota fuit Antiochiæ propter immodicam exactionem quam Theodosius Imperator belli temporibus vrbi imperauerat, qua populus offensus, Imperatoris & coniugis eius statuas deiecit, & fune iniecto traxit, contu-

melioſáſque voces ſparſit. Nocte autem, inquit, præcedente, poſtquam ſtatim orto die mota fuit ſeditio: fertur viſum eſſe ſpectrum mulieris magnitudine immmenſum & aſpectu horrendū, in ſublimi per plateas ciuitatis circumcurſans, & aërem flagello horriſono verberans: vt quemadmodum beſtias ad iram incitare ſolent qui ad eiuſmodi ſpectacula ſeruiunt: ſic infeſtus quidam genius dæmonum inſidiis ſeditionem eam mouiſſe appareret.

Theodorus lector ſcribit in collectaneis ſuis ex eccleſiaſtica hiſtoria libro primo, Gennadio Patriarchæ Conſtātinopolit. noctu ad altare orandi gratia deſcendenti, oblatum eſſe viſum vel ſpectrum quoddam, horribili ſpecie, quod quum ille increpaſſet, audiuiſſe vocē clamantem: ipſo quidem viuente, ſe ceſſare, ſed poſt mortem eius eccleſiam vaſtaturum. Quo audito, orauit pro eccleſiæ ſalute: & paulò pòſt è viuis exceſſit.

Apud Gregorium Nicephorum, qui res ecclesiaſticas fusè deſcripſit, & Abdiam de vitis Apoſtolorum, multa extant de viſionibus, ſomniis, miraculis ſanctorū, item de ſpectris, diligentius enim illa deſcripſiſſe doctis videntur, quàm alia quæ plus ad propoſitum feciſſent, & maiore cum fructu à lectoribus cognoſci potuiſſent. Nicephorus.

Chronica monachorum.

Euoluenti historias quæ posteris temporibus, præsertim à monachis descriptæ sunt, innumera huius generis occurrunt. Hoc tamen dissimulare non possum, multa ab eis ita describi, vt lectoribus non immeritò suspecti sint.

Ludouicus Viues, Beatus Rhenanus & alij viri docti nostra ætate, in descriptione aliarum quoque rerum, de monachorum Chronicis queruntur, quòd ab hominibus indoctis absque iudicio collecta sunt. Quisque tamen eis tribuat quantum voluerit. Etsi verò multa in illis sint ineptæ & ridicula, tamen credẽdum est quædam saltem ita se habere, vt illi literis mandarunt.

Patres.

In scriptis veterum Patrum etiam de illis apparitionibus, vel spectris, loci hinc inde occurrunt. D. Ambrosius scribit sermone 90. de nobili virgine Agnete, quæ propter Christianam religionem martyrio coronata est, parentes ipsius quum ad sepulchrum ipsius excubassent, intempesta nocte chorum virginum vidisse aureis cycladibus amictum, inter quas filia ipsorum Agnes similiter vestita fuerit, quæ iusserit reliquas virgines parumper consistere: mox conuersam ad parentes suos mandasse, ne eam tanquam mortuam lugeant, sed potius ipsi congratulentur, quòd à Deo vi-

tam

tam æternam adepta sit: quúmque hæc dixisset statim disparuisse.

D. Augustinus narrat in libro suo de cura pro mortuis gerenda, Felicem Martyrem, à ciuibus Nolæ, quum vrbs à Barbaris obsideretur & oppugnaretur, conspectum esse. Nolæ apparuit Felix.

De D. Gregorio, qui in suis dialogis multa huius generis recenset, infrà suo loco dicam.

In omnibus ferè vitis Patrum, his de rebus non pauca legentibus occurrunt, quæ non omnia reijcienda sunt vt fabulosa & commentitia: quædam enim à magnis & grauibus viris descriptæ sunt. Breuitatis causa aliis omissis vnicam historiam hoc loco recitabo.

In vita Ioannis Chrysostomi legitur Basiliscum episcopum vrbis Comanæ (is cum Luciano presbytero Antiochiæ, sub Maximiniano Imperatore martyrio coronatus fuerat) sancto Chrysostomo, iam pulso in exilium apparuisse, & dixisse: Frater Ioannes esto bono & forti animo, cras enim simul erimus. Prius eius templi presbytero apparuisse, dixisséque, Præpara locum fratri Ioanni, mox enim venturus est. Vera hæc fuisse postea euentus comprobauit. Basiliscus martyr Chrysostomo apparet.

¶ In libris monachorum multæ ridiculæ & fabulosæ apparitiones continentur. Caput XIIII.

De Chronicis monachorum paulò antè diximus. Quod verò Legẽdas sanctorum, vt vocant, promptuaria exemplorum & vitas patrum attinet, in quibus multæ apparitiones spirituum continentur, non multum illis tribuere possumus. Pleraque enim quæ in illis extant, parum sunt verisimilia: fortassis religionem & timorem hominibus fictis illis narrationibus injcere voluerunt. Sed de his nunc non est dicendi locus.

Idem dici potest de multis Pontificiis scriptoribus superstitiosis, qui hos sequuti, pleraq; ex relatione aliorum scripserunt. Cæterùm ne quis putet me hæc inuidiæ & odij impulsu scribere, vnicam adducam historiam, vel potius fabulam, ex tam multis, vt specimen habeas illius quod modò dixi.

S. Seuerinus episcop. s Colonienſis.

Petrus Damianus, qui initio monachus fuit ordinis Benedicti, posteà episcopus Hostiẽsis, cuius magna est in Papatu, propter doctrinæ & pietatis opinionem, authoritas: narrat quendã clericum Colonienſem, quodam tempore equo fluuium transeuntem, sanctum Seuerinum episcopum Colonienſem (qui nõ mul-

to

to antè è viuis exceſſerat,& ſepulchro condi «
tus multis miraculis claruerat) in illo vidiſ- «
ſe. Hũc apprehendiſſe frenum Clerici ne vlte- «
rius progrederetur. Clericum obſtupuiſſe, & «
cur illic tantus vir detineretur, inquiſiuiſſe. «
Epiſcopum petiſſe vt manum ei præberet, vt «
ſentiret quomodo haberet. Quúmq; manum «
clerici aquæ impreſſiſſet, momẽto propter in- «
gentem calorem carnes reſolutas diffluxiſſe, «
vt nuda oſſa tantùm appareret. Ad quẽ Cle- «
ricus, Quum ſis tã celebris in eccleſia, quî fit «
vt ita crucieris? Reſpondit Seuerinus, Hanc «
ſolùm ob cauſam, quòd horas canonicas per «
diſtincta horarum ſpatia non abſolui. fui e- «
nim in aula Imperatoris, conſiliis eius occu- «
patus. Manè omnibus coaceruatis, toto die «
negotiis alijs fui implicatus: ideo huius ardo- «
ris fero ſupplicium. Sed omnipotentis Dei «
auxilium vterque imploremus, vt manum «
tuam reſtituat: quod ſtatim factum eſt. Et «
dixit ad Clericum: Vade fili, obſecra fratres «
eccleſiæ noſtræ, & alios Clericos, vt pro me «
preces fundant, & indigentibus eleemoſynas «
diſtribuant, ſacrificiorúmque votis inſiſtant. «
His enim peractis, ego mox ex tormentis illis «
liberabor: & expectantibus me beatorum ci- «
uium choris lætus adiungar. «

Ex hac narratione ita argumentati ſunt:

f.i.

Si bonus ille & ſanctus epiſcopus, qui obrutus mole negotiorum Imperatoris, ad Reipublicæ vtilitatem ſpectantium, non ſtatutis horis penſum ſuum abſoluit, tam miſerè excarnificatus eſt, quid de illis fiet, qui nullis negotiis neceſſariis impediti, frigidè horas canonicas ſimul abſoluunt, vel prorſus omittunt, vt voluptatibus ſuis & vanis rebus poſſint indulgere? Hinc omiſsionis rerum nobis à Deo præceptarum, nulla fit menſio. Sin verò epiſcopi Pontificij hanc narrationem veram eſſe credunt, cogitent quæſo, quomodo ſe excuſaturi ſint in Dei iudicio, quòd ſinunt ſe epiſcopos creari eccleſiarum, quarum tamẽ nullam prorſus rationẽ habent: ſed negotiis dũtaxat ſecularibus ſeſe immiſcent: vel ſi res eccleſiaſticas tractent, huc omnia eorũ cõſilia tendunt, vt Verbi Dei ſinceram prædicationem impediant, illóſque opprimant, qui de promouẽda gloria diuina dies noctéſque cogitant. Huius farinæ ſunt pleraque alia quibus monachi libros ſuos referſerunt.

¶ Probatur ex aliis ſcriptoribus idoneis, ſpectra interdum apparere.

Caput xv.

QVOD *ad alios inſignes ſcriptores attinet faciunt & illi ſpectrorum quæ inter-*

terdum appareant, mentionem. Alexander ab Alexandro Neapolitanus, celebris iureconsultus libro 2. genialium dierum, capite 9. scribit de quodam familiari suo, non fluxæ fidei homine, quòd amici funus curarit: & quum inde Romã reuerteretur, nocte instante in diuersorium viæ proximum diuerterit, & ibi se quieti dederit. Quúmque solus degeret & adhuc vigilaret, repentè amici nuper defuncti imago summo pallore & macie, ac eo fermè habitu oris, quali illum quum ægrotaret dimiserat, ad se accesserit: quem quum fuisset intuitus, & præ timore nec animo nec mente satis constaret, quísnam esset interrogarit. Illum autem, quum nihil respondisset, exutus vestibus, in eodem cui ipse incumbebat lectulo se collocauisse, ac prope accessisse quasi eum amplexurus. Alterum verò ad lectuli spondam secessisse, illúmque propius accedẽtem abegisse, & pedem illius vsque adeò gelidum contrectauisse, vt nulla glacies huic frigori potuerit comparari. Istum alterum toruè inspicientem resumptis mox vestibus è lectulo surrexisse, nusquam postea apparuisse.

Alias quoque huius generis historias ibidẽ recitat, quæ sua ætate contigerint. Vixit autem ante annos octoginta, aut circiter.

Baptiſta Fulgoſus Genuæ dux, in opere ſuo de dictis & factis memorabilibus Imperatorum, Principum, Ducum, &c. quod vrbe pulſus ne ocio mœroréque contabeſceret, conſcripſit, lib. 1. cap. 8. De prodigiis ſcribit, In area ædiũ Matthæi Vicecomitis, qui Magnus dictus eſt, poſt occaſum ſolis quũ iam adueſperaſceret, viſum eſſe virũ armatũ in equo longè humana ſpecie maiorem: qui vbi à multis cõſpectus fuiſſet per horæ ſpatiũ, poſtea euanuerit, magno eorum qui rem viderant, horrore. Triduo quoque pòſt, tertia noctis hora, eodẽ in loco duo equites pari ſpecie diu inter ſe dimicantes conſpecti fuêre: qui poſtea, vt antea alter ſolus, euanuerunt. Non multo pòſt tẽpore Henricus ſeptimus Imperator ex hac vita deceſsit, non ſine clade Vicecomitum.

Huic hiſtoriæ ſtatim aliam ſubiungit ſuperiore memorabiliorem. Ludouici Alodiſii pater, qui Immolæ rerum potitus eſt, haud diu poſtcaquàm deceſſerat, homini à ſecretis, quẽ filius Ludouicus Ferrariã mittebat, in itinere equo inſidens cum accipitre (vt in aucupio mos ei fuerat tenere) apparuit. Huícque quãquam magna capto formidine, dixit: Vt filiũ iuberet poſtero die in eũ ipſum locũ venire, quoniam magni momenti res ei prædicturus eſſet. Ea re audita, Ludouicus, tum quia non crede-

credebat, tum quòd insidias metueret, alium suo loco misit. Ei illa ipsa vmbra quæ antè apparuerat obuiã facta, vehemẽter indoluit quòd filius non veniſſet: longè enim plura ſe dicturam ei fuiſſe affirmabat. Sed tunc illud tantùm referri iuſsit, quòd tranſacto ſecũdo & viceſimo anno, ac præterea vno menſe, die quoque addita, vrbis imperiũ quod obtinebat, eſſet amiſſurus. Vt tempus quod vmbra prædixerat, aduenit: adhibita magna cura ea ipſa nocte, milites ducis Philippi Mediolanẽſis (cui is fœdere iũctus erat, & propterea ab eo non metuebat) glacie magna conſtrictis foſſis, ad muros penetrarunt, admotiſque ſcalis vrbem cum ipſo Principe ceperunt.

Philippus Melãchthon ſcribit in lib. ſuo de anima, quòd ipſe quædam ſpectra viderit, & multos fide dignos homines norit, qui affirmarint quòd nõ tantùm viderint ſpectra, ſed etiam diu cum eis colloquuti ſint. In libro ſuo quem inſcribit Examen Theologicum, huiuſmodi recitat hiſtoriam: ſe habuiſſe amitã quæ vbi mortuo marito aſsideret foco triſtior, duo domum eius ingreſsi ſint: quorum hic in mariti ſpecie, ſe maritum eſſe mulieris defunctum dicebat: alter procerus Fraciſcani monachi formam induerat. Hic maritus ad focũ accedens mœſtam ſalutat vxorem, cámque ſine

Melanchthonis amita.

metu esse iubet, asserítque se venisse vt quædam ei mandaret: hinc longum monachum tantisper in hypocaustum secedere iubet: inde sermonem exorsus, sacrificulos tandem conduci, qui missas recitẽt, maximopere orat, obsecrat & obtestatur impensè: atque discessurus sibi dexterã porrigi iubet: perterrefactæ autem, exhorrescentíque, quum se nihil dãni daturum promitteret, dexterã illa dat: quæ etiamsi non læderetur, tamen vsque adeò vri videbatur, vt semper manserit nigra. Postea euocat Franciscanum, & simul egressi incũctanter euanescunt. De spectris alijs quæ ipse & alij viderunt, scribit Ioannes Manlius in locorum communium collectaneis, tomo primo, in cap. de malis spiritibus & ipsorum operibus: item de Satisfactione.

Ludouicus Viues lib. 1. De veritate Fidei tradit, in nouo orbe recèns inuento, nihil esse tritius, aut vulgarius, quàm non de nocte solùm, sed medio die ac luce occurrere manifestò spiritus in vrbibus & agris qui aliquid loquantur, iubeant, vetent, infestent, terreãt, feriant. Eadem etiam alij recitant, qui nauigationes illas Oceani descripserunt.

Aliquot huius generis apparitiones Hieronymus Cardanus Mediolanẽsis, insignis philosophus & medicus, in libris suis de Subtilitate

tate & varietate rerum, recẽſet: quas qui volunt cognoſcere, libros illos conſulant: ego enim breuitati ſtudeo.

Olaus Magnus Archiepiſcopus Vpſalenſis in hiſtoria ſua de gentibus Septẽtrionalibus, libro 2. cap. 3. tradit in Iſlandia ſpectra apparere ⁊ forma hominum ipſis notorum, quibus incolæ dexteram dant, prius quàm de ⁊ obitu illorum, quorum hæc formam aſſumũt, quicquam audiuerunt, nec antè dolum intelligi, quàm illa euaneſcant.

Hæc ex veteribus & recentioribus hiſtoricis, & alijs ſcriptoribus proferre volui, vt intelligatur ſpectra interdum apparere.

¶ Spectra apparere docet quotidiana experientia.

Caput XVI.

HIS omnibus accedit, quòd nemo inficiari poteſt, quin multi honeſti, & fide digni homines vtriuſque ſexus, quorũ multi adhuc viuunt, quidam ex hac vita migrarũt, affirmarint & adhuc affirment, quòd aliquando noctu, aliquãdo interdiu ſpectra viderint & audiuerint. Aliquis ambulat in ſuis ædibus, ſpectrum adeſt: canes etiam interdum animaduertunt, applicant ſe ⁊ pedibus dominorum, nolũt ab eis diſcedere, nam & ipſi ſibi metuũt. Aliquis id cubitũ, & ſe ad

quietem componit, aliquid adeſt, ſtragulam vellicat, aut detrahit: aliquãdo ei inſidet, vel in lectum quoque ſe componit: aliquando in cubiculo ſpatiatur. Viſi ſunt homines pedibus ambulantes, aut in equis, ignea interdũ forma, noti multis, multo antè aut recèns defuncti. Factum etiam eſt, vt quidam qui in præliis cæſi, aut naturali morte ſublati ſunt, ſuos vocarint, & ex voce agniti ſint.

Spiritus opem petunt.

Sæpe noctu auditi ſunt ſpiritus quidam lẽto gradu incedere, ſcreare, gemere: interrogati quínam eſſent, reſpõderunt, ſe huius vel illius animam eſſe, & maximos cruciatus perpeti. Si quis interrogauit, quomodo ex tã diris cruciatibus liberari poſſint, reſponderũt, Si certus Miſſarũ numerus celebretur, peregrinationes ad diuos inſtituantur, & alia huius generis opera in eorum gratiam fiant, ſe liberandas. Poſtea multa luce & gloria apparentes, dixerũt ſe liberatas eſſe, ſuíſque benefactoribus ingentes gratias egerũt: promiſerunt ſe quoque apud Deum & diuam Virginem pro illis interceſſuras eſſe. Nõ autẽ ſemper ſacrificos aut alios audaces & impios homines fuiſſe qui ſe animas eſſe mentiti ſint, vt ſuprà de multis dictum eſt, hinc poteſt intelligi, quòd etiam in illorũ cubiculis clauſis apparuerunt, qui quũ irent cubitum diligen-

ter

ter adhibita lucerna inquiſiuerunt, num quis ibi lateret. Solent hodie quoque multi priusquàm in lectum ſe componãt, omnes angulos perluſtrare, vt ſecurius dormire poſsint: tamen nonnunquam audiunt quoſdam eiulantes &c.

Sæpiſsime hoc eſt factum, vt qui fuerunt in domo aliqua, putarint aliquem ollas, patinas, orbes, menſas ſubuertere, & per ſcalas deijcere: poſtquã dies illuxit, viderunt omnia ſuis locis fuiſſe collocata.

De quibuſdã verò ſpiritibus fertur, quòd ianuam ex cardinibus euulſam abiecerint, omnia in domo turbarint & euerterint, ſed poſtea ſuo in loco non repoſuerint, quódque tumultuãdo homines vehementer perturbarint.

Noctu in monaſteriis, & locis ſolitariis aliquando auditur ſtrepitus, non ſecus quàm ſi vietores vaſa vinaria religent ſtipéntque, aut alij opifices ſua opificia exerceant, cùm omnes certum ſit cubitum iuiſſe, ſéque ſomno dediſſe.

A Edificã tes noctu audiunt ſpiritus.

Quando extruuntur domus, vicini noctu audiunt fabros lignarios, cementarios, & alios artifices non aliter omnia tractare, quàm ſi labori diurno intenti eſſent: hoc oſtentum vt fauſtum plauſu excipitur.

Sunt qui phyſica ratione fieri putent, vt

quæ interdiu audiuimus, noctu nos quoque audire putemus: quam quæstionem doctioribus discutiendam relinquo.

In fodinis dæmones sunt.

Metallici testantur in aliquibus fodinis spectra vel spiritus videri, qui more aliorum metallicorum induti sint. Hi in puteis & cuniculis oberrant, videntúrque in omni laborũ genere se exercere, quum tamen nihil agãt, fodere venas, quod effosum est congerere, in vasa infundere, machinam versoriam tractare. Rarissimè metallicos dicuntur lædere, nisi cachinnis aut maledictis fuerint ab eis lacessiti: tunc glareis eos petunt, aut aliâs eos lædũt. Præcipuè verò in illis fodinis versari dicunt, quæ metallis abundent.

Scripsit ad me vir pius & doctus, Dauosii in alpibus Rheticis argentifodinam esse, in quam Consul illius loci (Landammanum vocant) Petrus Buol, vir egregius, superioribus annis sumptus fecit, & ex qua opes non exiguas collegit. In illa spiritus vel dæmon mõtanus fuit, qui quum metallici res fossiles infunderent vasis, plerunque diebus Veneris, valde negotiosus esse visus fuerit, metalla suo arbitratu ex vno vase in alterum infundens. Quod Consul ille non indignè tulit: quoties in fodinam descendere voluit, vel ascendere, cruce se muniens nunquàm

quam læsus est. Accidit autem vt quum spiritus ille die quodam valde importunus esset, id metallicus quidam molestè ferens, conuiciis eum intesserit: iusseritque eum abire in malam rem, additis diris & execrationibus. Spiritus ille, operarij caput apprehendēs, ita eum torsit, vt facies in tergum verteretur. non tamen extinctus fuit: sed diu postea obtorto vel inuerso collo superstes, multis qui etiamnum viuunt familiariter notus fuit, & intra paucos demum annos è viuis excesit.

Georgius Agricola, cuius doctissimi libri de rebus metallicis publicè extant, in fine libelli sui de animantibus subterraneis, duplex genus facit illorum dæmonū qui in quibusdam fodinis versantur. Dicit enim quosdā truculentos esse & terribiles aspectu, qui plerunque metallicis infesti atque inimici sint. Talem fuisse Annebergium quendam qui operarios duodecim amplius, flatu interfecerit, in specu qui Corona rosacea *appelatur. Flatum verò emisisse ex rictu. equi enim specie visum esse. Eiusmodi etiam fuisse Snebergium, nigro cucullo indutum, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum in superiori loco maximæ cuiusdam concauitatis, quondā feracis argenti, collocarit, non sine corporis attritu.*

Deinde dicit quosdam mites esse, quos Germanorum aliqui, vt etiam Græci, vocent Cobalos, *quòd hominum sint imitatores. Nã quasi lætitia gestiẽtes ridere: & videri quòd multa faciant, quum prorsus nihil faciant. ab aliis nominari virunculos montanos, significantibus paruam eorum staturam, qua plerunque conspiciuntur. Videri autem senectiones & vestitos more metallicorum, id est, vittato indusio, & corio circum lumbos dependente induti. Hos damnum non dare metallicis nisi lacessitos: sed eos imitari. Non dissimiles esse scribit illis, quos Germani* Gutelos *vocant, eò quòd generi humano amici esse videantur. curant enim iumenta & alia faciunt. Itẽ illis qui* Trulli *vocantur, quos sexu tam mulieris quàm viri ementito, quũ apud alias nationes, tum maximè apud Suionas in famulatu fuisse dicant.*

De his spectris metallicis leguntur etiam quædam apud Olaum Magnum de gentibus Septentrionalibus cap. 10. libri 6.

Qui in Oceano nauigant referunt in quibusdam locis quos Anthropophagi incolunt, multa spectra versari, & gentes illas multis malis afficere.

Hoc loco mirãda possent proferri de visionibus quæ hominibus per quietẽ oblatæ sunt:

item

item de illis, qui extra se rapti, diem integrum & diutius immoti iacuerunt, mortuis similes: postea sibi restituti, multa retulerunt quæ interea viderint.

Per quietem homines vidēt, & cùm in ecst asin incidunt.

Cicero mira scribit in libro suo de diuinatione. Item alij. Ipse quoque Augustinus hinc inde in suis libris recitat, quòd quidam defuncti alios de multis rebus admonuerint, res arcanas & futuras quoq; eis patefecerint, remedia ægrotis ostenderint, aliáque huius generis fecerint.

Auenzoar Albumaron medicus Arabs, scribit se à medico nuper defuncto per somnum accepisse optimum oculo suo ægrotanti remedium: teste Marsilio Ficino de immortalitate animorum libro 16. cap. 5.

Sacræ quoque literæ nos docent, Deum hominibus per insomnia multa reuelasse. Mat. 1. & 2. capite scribit Angelum aliquoties Ioseph o Christi seruatoris nostri nutritio in somnijs apparuisse, eíque iussisse vt sibi ab insidijs quæ Christo parabantur, caueret.

De D. Petro legimus in Actis Apostolorū 10. cap. quòd in ecstasin inciderit, viderítque cœlum apertū, ac descendens ad se vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs alligatum summitti è cœlo in terram, in quo fuerint omnia quadrupedia terræ, bestiæq; &

reptilia & volatilia cæli. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, macta & vescere.

Cap. 16. D. Paulo quum adhuc in Asia degeret, & Troadem descendisset, hæc visio per noctẽ oblata fuit. Vir quidã Macedo stetit & deprecatus eum, dixit, Profectus in Macedoniam succurre nobis. Hinc Paulus colligebat, hoc esse Dei consilium, vt mare traÿceret, & in Macedonia euangelium aununciaret.

Sed de visionibus & spectris, quæ dormiẽtibus offeruntur, non statui scribere, ne liber nimis excrescat, sed de illis tantùm quæ vigilantes sensibus nostris percipimus.

¶ Obitum hominum, prælia, & insignes mutationes, præcedunt aliqua ostenta & præsagia: audiuntur subiti fragores, aut alia id genus.

Caput XVII.

SAEPE fit vt hominibus lethali morbo decumbentibus, aliquid audiamus incedere, nõ aliter quàm illi solebant, quũ bene haberẽt: Quin ægroti ipsi hæc sæpe audiũt, & quid futurũ sit statim præsagiunt. Aliquãdo prius quàm ex hac vita decedant, aliquãdo mox post eorum obitum, aut multò pòst, imagines eorum, vel aliæ humanæ formæ cernuntur. Non rarò etiam accidit, vt quũ morituri sunt nostri, etsi multis miliaribus a nobis seiun-

ſeiuncti ſint, tamen aliqui exaudiantur fragores & ſtrepitus. Putamus aliquando domũ ruituram, vel ponderoſum aliquid per totam domum decidere, & inconditum ſonitũ edere: poſt aliquot menſes tandẽ intelligimus, hæc illa ipſa hora accidiſſe, qua noſtri ex hac vita migrarunt. Sunt homines ex quorum cognatione nullus moritur, quin præſagia & ſigna quædam præcedentia obſeruent: vt quòd audiũt fores vel feneſtras aperiri & rurſus claudi, aliquid aſcendere per ſcalas, in domo vagari, aliáque huius generis fieri.

Hoc tamen loco nõ eſt diſſimulandũ quòd multi ſuperſtitioſi homines ſibiipſis perſuadẽt, hunc vel illum cognatum aut amicum breui moriturum. Signo enim aliquo id ipſis ſignificaſſe, tandem res ipſa oſtendit fuiſſe vanam & ſtultam perſuaſionem. Cardanus ſcribit in libris ſuis de varietate rerum, de nobili quadam familia Parmenſi, ex qua quoties quis eſt moriturus, conſpicitur ſub camino vetula quædam. Tempore quodã illa apparuit, quum puella quædam illius familiæ decumberet: ideo deſperabant de eius vita, ſed ex morbo recreata fuit: interea alius quidam incolumis illius familiæ ſubitò expirauit.

Fuit mihi notus Parochus quidam, vir honeſtus & pius, qui, graſſante peſte, præſciuit

si quis in paræcia sua moriturus esset ex peste. Noctu enim supra suum lectum sonitum audiuit, ac si quis saccum frumento plenum ex humeris super tabulatum deponeret: hæc audiens dicebat, Iterũ quidam mihi valedicit. Postquam illuxit, interrogauit quinam illa nocte obijssent, aut peste correpti essẽt, vt eos consolaretur & erigeret, prout bonum pastorem decet.

Sæpe etiam in Curiis obseruatũ est, si Senator aliquis vicinus fuit morti, fragorem iuxta sedile eius, vel aliud signũ futuræ mortis exauditum esse. Idem fit iuxta sedilia in templis, & alijs in locis, in quibus homines sæpe versati sunt, vel artificia sua exercuerunt.

In cœnobijs, monachi, serui & alij inciderunt in lethalem morbum: noctu audiuerunt multi parari ipsis loculum, non aliter quàm postea ab arcularijs paratum fuit.

In pagis cùm aliquis moriturus est, sub vespera, vel noctu in cœmeterijs aliquãdo audiuntur, qui palis sepulchrum effodiunt: postero die nõ aliter effoditur, quàm anteà quidam audierant.

Aliquando noctu, lucente luna, visi sunt qui funus pro more gentis cum pompa deducerent, aut ante ædes consisterent, ac si aliquis

quis efferendus esset. Multi suam imaginem se putãt videre, vel, vt dicunt, suam animã: multísque persuasum est, quòd nisi illi qui seipsos ita viderũt, breui pòst moriãtur, diutiss simè victuri sint. Sed hæc superstitiosa sunt: quisque non aliter se paret, quàm si cras sibi moriendum esset, ne securus sibi ipsi malum accersat.

Alia quoque miranda accidunt. Detinentur vincti in carcere, de quibus sumẽdũ est supplicium: noctu, in arcibus, auditur magnus tumultus, ac si aliqui carcerem effractu ri essent, & liberaturi captiuos: Accurrentes neminem vident vel audiunt amplius, captiui quoque nihil se audiuisse affirmant.

Carnifices referunt se plerunq; scire, num aliquis ipsis tradendus sit quẽ supplicio afficiant: gladios enim ipsorum moueri. Sunt qui dicant se præscire ipsam genus supplicij quo captiui è medio tollendi sint.

Circa infelices illos homines qui sibiipsis manus inferunt, miranda accidunt. Auehenda interdum fuerunt eorum cadauera per longum iter, vt in profluentem culeo incluſi, proijcerẽtur: bennæ vel carro impositos equi in descensu collium vix trahere potuerunt, in ascẽsu verò equis non fuit laborandũ, cùm spõte incitato cursu carrus ferretur.

Aliquis à latronibus interceptus fuit, accedentibus latronibus ad cadauer, ſtatim cœpit recentẽ ſanguinẽ ſtillare, aut alijs ſignis præſentiã latronis ſignificare. Plato lib. legũ 1. tradit eorũ qui occiſi ſunt animas, ſæpe interfectorũ animas hoſtiliter inſequi. Vnde Marſ. Ficinus fortè cõtingere putat, vt occiſi hominis vulnus etiã iacẽte cadauere in eũ qui vulnerauerat, ſi modò ille cominus inſtet, vulnus ipſum inſpiciens, ſanguinẽ rurſus eijciat. quod quidem euenire Lucretius affirmarit, & iudices obſeruarint. Dido apud Verg. minatur AEneæ: Et cùm frigida mors anima ſe duxerit artus, Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas. Similis locus eſt apud Horat. & alios Poëtas. Latro aſſedit mẽſæ, euerſo poculo, vinũ per ſolidũ lignũ mẽſæ manauit, omnium magna admiratione.

Lib. 16. capi. 5. de animorum immort.

De his & alijs mirãdis rebus poſſent multæ hiſtoriæ & multi teſtes produci.

Omnes verò qui hunc librum legerint, & hæc & alia ſeipſos vidiſſe, aut ex ſuis amicis, & notis, fidéque digniſsimis hominibus audiuiſſe, memoria repetent.

Imminẽtibus mutationibus imperiorum, bellis, ſeditionibus, alijſq; difficillimis tẽporibus, plerũq; res mirãdæ cõtra naturæ curſũ in aëre, terra, animãtibus cõtingũt. Oſtẽta, portẽta,

ta, monſtra, prodigia vocant. In aëre cõſpiciũtur gladij, haſtæ, & innumera alia: audiuntur aut videntur in aëre vel terra exercitus concurrentes, & in fugã cõpulſi, clamores horribiles, armorumq; ſonitus exauditur. In armamẽtarijs mouẽt ſe bõbardæ, haſtæ, bipẽnes, & alia armorũ genera. Cùm exeundũ eſt in hoſtẽ, & ſigna militaria nõ volãt, ſed ſignerorũ capita inuoluunt: ſi milites ſunt cõſternati, omnino ſtragẽ imminere ſibi præſagiũt. Ferũt equos quoq; mœſtos eſſe, & dominos ſuos vix ſeſſores admittere, ſi infeliciter pugnandũ ſit: alacres verò & hinnientes victoriã portẽdere. Equorũ greges quos Iulius Cæſar vagos dimiſerat, vbertim fleuiſſe Suetonius tradidit.

Equi eladem prædicunt.

Cùm Miltiades expeditionem faceret contra Perſas, ante aciem terribiles ſonitus auditi ſunt, & viſa ſpectra quæ Athenienſes poſtea dixerunt fuiſſe ſpeciem Panos, qui tantum terrorẽ Perſis incuſſerit, vt ſe fugæ traderent. Inde Panici terrores poſtea dicti ſunt, de repẽtinis & ſubitis terroribus & cõſternationibus, quales ſunt lymphatici metus, quibus correpti etiam mente carent, &c.

Panici terrores.

Priuſquã Lacedæmonij in Leuctrica pugna vincerẽtur, arma in tẽplo Hectoris ſonuerũt. Eodẽ tempore, Thebis in tẽplo Herculis valuæ clauſæ repagulis, ſubitò ſe ipſæ aperuerunt, arg.ii.

máque quæ fixa in parietibus fuerant, ea humi ſunt inuenta. Hæc leguntur apud Cic. lib. 1. de Diuinatione.

Romanæ hiſtoriæ.

Bello punico ſecundo, ſignifer primi haſtati ſignum non potuit mouere loco: nec quicquã profecerunt plures cùm accederent: Hæc & alia rerum futurarum ſigna C. Flaminius Conſul neglexit, mox cõciſus exercitus atque ipſe interfectus eſt. quæ de re T. Liuius prolixè ſcribit. Initio belli Marſici ex occulto auditæ ſunt voces, & armorum ſonitus, quæ pericula belli denunciarunt.

Plinius ſcribit 2. lib. cap. 59. armorum crepitus & tubæ ſonitus auditos eſſe è cælo, bellis Cymbricis, crebróque priùs.

Appianus annotat, quæ portenta & prodigia bellum ciuile anteceſſerint. hominum immanes voces, armorum ſtrepitus, equorũ curſus inſpectante nemine auditos fuiſſe.

Valerius Maximus tradit lib. 1. capit. 6. de prodigijs, C. Pompeium præmonitum fuiſſe, ne prælium committeret cum Iulio: nã cùm Dirrachio ſoluerẽt milites ipſius, ſubitò cõſternati ſunt: noctu quoq; ſubitò animi eorũ cõciderunt. Poſtea addit id quod Cæſar ipſe 3. libro de ciuili bello, memoriæ prodidit, quo die prælium ſecundũ fecit Cæſar, Antiochiæ in Syria bus tantum exercitus clamorem, & ſignorum ſonum

ſonũ exauditum eſſe, vt in muris armata ciuitas diſcurreret. Hoc idem Ptolemaide accidiſſe refert. Pergami in occultis & remotis templis, quo præter ſacerdotes adire fas non eſt, quæ Græci ἄδυτα appellãt, tympana ſonuiſſe.

De Caſtore & Polluce hiſtorici memoriæ prodiderũt, nõ ſemel in prælijs in equis albis viſos eſſe contra hoſtiles exercitus fortiter pugnare. Plutarchus ſcribit in vita Coriolani, eos in pugna contra Tarquinium conſpectos eſſe, & ſtatim victoriam Romæ nuntiaſſe. Idem ſcribit Liuius lib. 8, decadis 1. Caſtor Pollux.

In hiſtoria obſidionis Magdeburgi ampliſſimæ vrbis in Saxonia, legitur, hoſtes qui vrbem illam obſidione premebant, putaſſe, quoties ciues eruptione ex vrbe facta, velitares pugnas commiſerunt, quòd quidam in equo albo aciem ciuium præcederet, cùm tamen ciues neminem conſpexerint.

Quàm miranda ſigna vrbis Hieroſolymorum euerſionem præceſſerint, recitat Ioſephus in libris ſuis de bello Iudaico: nempe æneam portam clauſam repagulis, noctu ſeipſam aperuiſſe. Ante ſolis occaſum, quadrigas in aëre conſpectas, & exercitus armis bene inſtructos vrbem circundediſſe. Die Pentecoſtes cùm ſacerdotes tẽplum ingrederentur, vt cultibus diuinis vacarent, audiuiſſe ſtrepitum, mox vo-

cem, Migremus hinc. Alia quoque id genus recenſet, quæ non eſt neceſſe hoc loco repetere. Ea nocte qua Leo Conſtantinopolitanus in templo fuit interfectus, nauigãtes in mari vocem audiuerunt in aëre, que dixit, ὅτι ὁ Λέων τῇδε διαπεφώνηκε.

Felix Malleolus vtriuſque iuris doctor, Præpoſitus Salodorẽſis, & Canonicus Tiguri nus, vir multæ lectionis, vti ex ſcriptis ipſius, quæ adhuc extãt, facilè apparet (vixit autem circa tempora concilij Baſilienſis) ſcribit in libro ſuo de Nobilitate capit 30, in hiſtoria Rodolphi regis Romanorum extare quòd Rodolphus quum prælio Othocarum regẽ Bohemiæ viciſſet, in campo vbi prælium commiſſum fuerat, pernoctarit, quódque intempeſta nocte lemures exercitum horribili clamore & tumultu turbarint.

Quòd autem lemures fuerint, hinc apparuiſſe, quòd fumi inſtar diſparuerint. Idem cap. 26. ſcribit, anno Domini 1280. prædicante ad populum Plebano (vt vocãt) eccleſiæ Tigurinæ, apud tũbas vel ſepulchrũ Martyrum Felicis & Regulæ, ibidẽ patronorũ, lapidem violenter nullo mouẽte confractũ, inſtar tonitrui horribilẽ ſonitum edidiſſe, vt toti populo non aliter terrorẽ incuteret quàm ſi teſtudo templi corruiſſet: eodẽ anno 3. die Octobris maximam par-

partem oppidi Tigurini cõflagrasse: & motus quoque propter cẽsuras Ecclesiasticas & bãnum, vt vocant, imperialem, inter ciues fuisse exortos. Anno Domini 1440. die 12. mẽsis Decẽbris, in tẽpli dicti dedicatione, intẽpesta nocte, similem fragorem esse exauditum: mox verò secutum est bellum ciuile, quod Tigurini contra reliquos Heluetios per septem & amplius annos varia fortuna gesserunt.

Idẽ author cap. 33. scribit, ijsdẽ tẽporibus, anno domini 1444. ante fortissimã illam pugnã quam pauci Heluetij cõtra ingẽtes Ludouici Delphini Franciæ copias prope mœnia vrbis Basiliẽsis, tẽpore cõcilij cõmiserũt, aliquot noctibus circa illa loca auditos esse militum clamores, armorum sonitus, pugnãtium strepitus &c. Alia huius generis plurima dedita opera prætermitto. Extant enim de prodigijs veterum & recentiorum libri, ex quibus hæc peti possunt.

¶ Spectra interdum videri & audiri, & alias res mirandas accidere, confirmatur testimoniis sacrarum literarum.

Caput XVIII.

Bycitur nobis, nõ proferri testimonia sacrarũ literarũ de his rebus: præcipuè

quòd ſpectra interdum hominibus offerãtur. Reſpondeo, Verum quidẽ eſſe, quòd pauca de his in ſacris literis obuia ſint, tamen quædam extant. Matt. 14. cap. legitur de Chriſti diſcipulis, quòd in lacu noctu, cùm propter ventũ aduerſum in magno periculo cõſtituti eſſent, & Dominus die mox illuceſcẽte aquis inãbularet, perterriti clamarint, putãtes ſe ſpectrũ videre. Inde colligimus ipſos nõ latuiſſe quòd ſpectra in aquis & terris hominibus apparuerĩt. Itẽ quũ Dominus rediuiuus diſcipulis ſuis appareret, eóſq; veræ ſuæreſurrectionis certos reddere vellet, putabant ſe ſpectrum videre. vbi Dominus non negat ſpiritus & ſpectra eſſe, & interdũ conſpici, ſed confirmat potius, inter ſe & ſpiritus vel ſpectra diſcernens. Sed de his duobus teſtimonijs ſuo loco plura dicemus.

Hiſtoria memorabilis eſt quæ legitur in 2. lib. Samuelis de Saule, qui cùm à Palæſtinis bellum ei inferretur, & in maximo eſſet periculo, mulierem Pythoniſſam acceſsit, eámque rogauit vt Samuelem è mortuis ſuſcitaret, vt eum de euentu belli conſuleret. Ipſa excitabat quendam, quem Saul quidem Samuelem verum eſſe putabat, qui ei exponebat, quíſnam belli exitus futurus eſſet. An autem verus an fictitius Samuel fueri-, ſuo

loco

loco plenius disputabimus.

Quò ad alias res mirandas, etiam quædã in sacris literis occurrunt. 2. Samuelis 5, & 1. Paralip. 14. habemus Palæstinos ascendisse secundò in Iudæam, vt Dauidi bellum inferrent. Is rem ad Dominum retulit, qui præcepit ei, vt cum suo exercitu se abderet post nemus, & vbi audiret strepitum vel sonitum in cacuminibus arborum excitari, eos adoriretur. Volunt autem hunc sonitum portentosum fuisse. 2. Reg. 6 & 7. cap. scribitur Deum vrbem Samariã quæ premebatur obsidione à Bẽhadado Syrorum rege, maxima annonæ difficultate liberasse. Noctu enim hostes strepitũ curruũ, hinnitum equorum, & fremitum ingentis exercitus in suis castris audiuerant: putantes igitur regem Israelis pedestres & equestres copias collegisse, fuga salutem quærebant, commeatũ & alia in castris relinquẽtes. 1. Samuelis 7. cap. Deus sonare fecit vocem magnã super Philistæos, & cõtriuit eos. Intelligo insolito sonitu perterrefactos, vt facilè vincerẽtur.

Danielis 5. cap. legis Balthasarem regem in luxurioso conuiuio, è regione candelabri vidisse manum quæ in pariete scribebat, quisnam ipsius futurus esset exitus.

2. Machab. 3. cap. legitur Heliodoro Seleuci regis Asiæ ministro, spoliaturo templũ Hie-

roſolymitanum, equum apparuiſſe, in illo equitem formidabilem, qui impetum in ipſum facturus videbatur. Huic latus claudebant duo adoleſcentes liberali forma, qui flagellabant Heliodorum. 2. Machabæorum 10: Iudas Machabæus prælíatus eſt cum hoſtibus, quúmque prælium vehemens eſſet, apparuerunt hoſtibus de cælo viri quinque in equis frænis aureis inſignibus, qui Iudæos ducebãt: duo verò Machabæum protegebant: Machabæo item eques apparuit, ſplendente veſte, armis aureis, haſtam ſuam concutiens: quare ſignificabatur potiturum eſſe inſigni & præclara victoria, 2. Machab. 11. capite.

Hæc non propterea adduco, quòd eodem loco libros Machabæorum habeam cum libris Canonicis veteris & noui fœderis: ſed quòd cõiuncti ſint illis, & à quouis legi poſsint. A veteribus quoque ſemper lecti fuerũt. Etſi enim dogmata ex illis non probarunt, tamẽ magnæ apud eos fuerunt authoritatis.

¶ Quibus, quando, vbi, quomodo, ſpectra appareant, & quidnam efficiant.

Caput XIX.

EX his omnibus perſpicuè intelligimus, quòd multa miranda hominibus offerantur, quódque interdum ſpectra cernantur & audiantur, non ſolùm (vt quidam opinati

nati ſunt, teſte Plutarcho in vita Dionis) à pueris, mulieribus, morbis confectis, deliris, vel alioqui ſimplicibus hominibus: ſed etiam fortibus, & illis qui mentis compotes ſunt. Negari tamen non debet, quin quibuſdam plura occurrant quàm aliis, veluti iter faciẽtibus, vigilibus, venatoribns, aurigis, nautis, qui non ſolùm interdiu, ſed noctu quoque in itineribus, aquis, ſyluis, montibus & vallibus degunt. Reperies aliquem qui per totam vitam nihil harum rerum vidit vel audiuit: è contrà ſunt qui multa viderunt & audierunt. Sic ſunt qui rariſsimè in ſerpentes incidunt, è diuerſo quibus in itinere ſubinde multi occurrunt. Vulgò dicitur, illis quorum natalis in angarias incidit, (ita vocant quatuor anni tempora) plura ſpectra apparere, quàm alio tempore in lucem editis: ſed meræ nugæ ſunt. Qui conſtantes ſunt in vera fide, rarius hæc vidẽt vel audiũt, quàm ſuperſtitioſi, vt in aliis quoq; rebus. Superſtitioſus aliquis vtitur benedictione aliqua, vt vocãt, ad ſanandũ morbũ equi, & ſuccedit: incãtat ſerpentẽ, & non mouetur loco: benedictione vtitur ad ſiſtendũ ſanguinẽ, & ſtatim cõſiſtit: virgulã habet diuinã, vel furcatã & incantatã, quæ mouetur vbi metalla latẽt: vera fide præditus qui hæc cõtẽnit (ſcit enim legibus diuinis

imò Pontificiis quoque aduersari) etiamsi illa adhibeat, nihil tamen efficit. Ita ipsi quoque rarius spectra apparent, quàm superstitiosis. Scit enim quid de illis sentire & iudicare debeat. Sunt homines qui putãt sibi honorificũ esse, si multa huius generis ipsis appareant.

Apud nos quum superstitionibus dediti essemus, multo plures fuerunt huius generis apparitiones & miracula: quàm ex illo tempore quo Euangelium purè prædicatur. causam inferius assignabo.

Quidam vident & audiunt aliquid, alii non.

Sæpe etiã fit vt aliquis clarissimè aliquid vel videat vel audiat, alter qui ei astat, vel eum comitatur, nihil videat, nihil audiat.

In historia Helisæi legimus ipsum vidisse currus igneos, & equites in monte, puerum ipsius nihil vidisse, donec propheta orabat vt ad confirmationem & consolationem Dominus oculos eius aperire dignaretur, quò ingẽs hoc miraculũ ipse quoq; videre posset. Ita in Actis Apostolorum 9. cap. legitur quòd Christus Paulum ante Damascum prostrauerit, eíq; loquutus sit. & comites ipsius vocem audiuerint. Postea 22. cap. Paulus ipse Hierosolymis in castris præsente Lysia toti populo narrans quid cum eis gestum sit, dicit eos vocem secum loquentis non audiuisse: quæ non pugnant inuicem. Nam sensus est, Eos vocem vel sonitũ audi-

Quæstio soluitur.

audiuiſſe quidem, ſed non intellexiſſe quid Dominus ipſi loquutus ſit.

Plato ſcribit in Theage, Socratem habuiſſe familiarem ſpiritum, à quo ſolitus fuit admoneri, vt deſiſteret ab agendo, quando id quod facturus erat, non feliciter caſurum erat. hunc ipſe non vidit, alij eum non audiuerunt. Aliquando pueros quædam cernere dicunt, quæ alij non cernunt. peculiari quadam naturæ vi etiam quidam vident, quod alij non. Socratis dæmoniũ.

Quò ad tempus quando appareant ſpectra, legimus in hiſtoriis poſt mille annos fatales, quibus D. Ioannes in Apocalypſi prædixit Satanam ex vinculis liberandum, hoc eſt, errores, ſuperſtitiones, ſcelera in mundo graſſaturà eſſe, multa ſpectra paſsim apparuerũt. Plus enim homines ferè illis tribuerunt, quàm ipſis Scripturis. Spiritus apparuit vel auditus eſt, qui dixit, Si hæc vel illa inſtituantur, putà peregrinatio votiua, ſacellũ, & Deo gratiſsimũ fore cultum: Epiſcopi & parochi non expẽderunt num illa ſacris literis conuenirẽt nec ne, &c. Spectra olim apparuerunt, adhuc die noctúque apparent, præcipuè verò noctu, & ante intempeſtam noctẽ primo ſomno. Item diebus Veneris, Saturni, & diebus ieiuniorum, vt confirment ſuperſtitiones. Non autem mirari debemus hæc noctu ſæpius quàm inter- Quo tempore ſpectra appareant.

diu audiri. Ille enim quo authore hæc ferè fiunt, in ſacris literis princeps tenebrarum vocatur, & lucem Verbi diuini refugit.

Quibus in locis.

Etſi verò omnibus in locis hæc audiuntur & videntur, præcipuè tamen in campis illis in quibus prælia commiſſa, vel in locis in quibus cædes factæ ſunt: in locis vbi ſupplicia de ſontibus ſumuntur: in ſyluis in quas olim adiurarunt dæmonas expulſos ex hominibus: in templis, monaſteriis, circa ſepulchra & limites regionum atque agrorum: in carceribus, domibus, arcibus: aliquādo in ruinis & ruderibus arcium.

Monſtra deſerta.

Deus comminatur Iſaiæ 13. capite Babyloniis, illis in locis, vbi magnifica ſua palatia habuerūt, & choreas duxerunt, Faunos & Satyros ſaltaturos. Capite 34. vbi omnibus gentibus & hoſtibus Dei exitium minatur, dicit, In dirutis & euerſis palatiis, arcibus & domibus, occurrent ſpiritus horrendi vlulis, & Satyrus ad comparem ſuum clamabit: quin & Lamia iſtic requiem ſuam quæret. Dei enim permiſſu, mali dæmones illis in locis, in quibus ſuperbiam, & tyrannidem homines exercuerunt, res miras agunt.

Quomodo & quibus formis appareant.

Modus autem apparitionis ſpirituum, vt ex illis quæ ſuprà protulimus exēplis liquet, varius eſt & multiplex. Variis enim formis

ſe

ſe offerunt: aliquando forma hominis nobis noti, qui in viuis eſt, vel iampridem vita defuncti, aliquando forma hominis nobis ignoti.

Audiui ex viro graui & prudente, ditionis Tigurinæ præfecto, qui aſſeuerabat ſe æſtate ſummo manè cum ſeruo ſuo iter facientem per paſcua, vidiſſe quendam ſibi optimè notum qui equæ ſeſe nefariè commiſceret: ſe obſtupefactum reflexiſſe iter, pulſauiſſe ædes illius quem putabant ſe vidiſſe, atque certò cõperiſſe, quòd ille cubiculo ſuo nũquam egreſſus eſſet. Et niſi omnia diligenter exploraſſet, bonus & honeſtus vir in cacerem detruſus & tormentis ſubiectus fuiſſet. & c.

Hanc hiſtoriam ideo recito, vt iudices in huiuſmodi caſibus cauti ſint. Diabolus enim hac via ſæpe innocẽtibus inſidiatur. Vxor Hẽrici ſecundi imperatoris, Chunegunda, ſuſpecta fuit de adulterio, rumoréſque ſparſi, quòd nobili quodam iuuene in aula nimis familiariter vteretur. Diabolica enim illius iuuenis ſpecies è cubiculo Auguſtæ egrediens ſæpe conſpecta fuit. Illa poſtea calcando ignitos vomeres (vt illis temporibus fieri cõſueuit) abſque vllo pedum detrimento, ſuam innnocentiam declarauit. Albertus Cranzius libro quarto, capite quinto Metropoleos.

Eremitis & monachis multi ſpiritus habitu & forma muliebri apparuiſſe legitur, qui ad res venereas eos allexerunt. Apparent etiam forma brutorum animantium, nunc quadrupedum, vt canis, porci, equi, hirci, catti, leporis: nunc volatilium vel ſerpentium, vt forma corui, noctuæ, bubonis, anguis, draconis, quorum gentiles multos in templis & etiam domi ſuæ habuerunt & nutriuerũt, vt paſſim videre eſt apud Poëtas. Aliquãdo ſpiritus forma grata & iucunda, aliquando horribili apparuerunt. Nunc viſus eſt aliquis equo vehi, nunc pedibus incedere, vel brachiis & pedibus niti. Nunc viſus eſt vir igneus, nunc ſanguinolẽtus, nunc ventre diſſecto viſcera propendere viſa ſunt. Interdum vmbra ſolùm apparuit, aliquando manus, aliquando inſtrumentum aliquod, putà baculus, gladius, aut ſimile aliquid, quod ſpectrum in manibus habuit. Aliquando apparuit inſtar ardentis faſciculi ſtraminis, aliquando vox tantùm rauca audita eſt. Aliquando in conclaui auditum eſt ſpectrum inambulare, folia in libro aliquo vertere, pecuniam numerare, alea ludere, vel parietem pulſare. Aliquãdo auditur mirabilis ſonus vel ſtrepitus, acſi eminus bombardæ exonerarentur. Spectra etiam brachio aliquãdo arreptum, vel capillis, comita-

ta

ta ſunt.

Olaus Magnus ſcribit libro 3. capite 11. de gentibus Septentrionalibus, noſtra quoque ætate monſtra quædã, vel ſpiritus formam aliquam aſſumentes, multis in locis regionum Septentrionalium, noctu præſertim, choreas ducere ad concentum inſtrumentorum muſicorum varij generis. Incolas vocare choream Eluarum. Hac de re etiam apud Saxonem Grammaticum in hiſtoria Danica quædam leguntur. His non diſſimilia ſunt quæ Pomponius Mela, libro tertio in deſcriptione AEthiopiæ tradit, vltra Atlantem Mauritaniæ montem, noctu perſæpe viſa lumina, & crepitus cymbalorum, ac fiſtularum cantus auditos: nec die repertum quenquam. Solinus capite 38. & 44. ſcribit, in hoc ipſo monte AEgipanes ſuos choros paſſim habere, horum etiam Plinius libro 5. capite 1. meminit. Sentiũt Panes, Faunos ac Satyros eſſe, de quibus multa apud veteres extant.

Choreæ ſpirituum.

Panes. Fauni. Satyri.

D. Hieronymus ſcribit in vita Pauli Eremitæ, Antonio Hippocentaurum apparuiſſe qualem Poëtæ eſſe perhibent. Inter ſaxoſam vallem, dicit, haud grandem homunculum videt, aduncis naribus, fronte cornibus aſperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes deſinebat. Infractúſque &

hoc Antonius ſpectaculo, ſcutum Fidei & loricam Spei, vt bonus prælior arripuit. Nihilominus memoratum animal palmarũ fructus eidem ad viaticum quaſi pacis obſides afferebat. Quo cognito gradum preſsit Antonius, & quiſnam eſſet interrogans, hoc ab eo reſponſum accepit: Mortalis ego ſum, & vnus ex accolis Eremi, quos vario deluſa errore gentilitas, Faunos, Satyróſque & Incubos vocans, colit: Legatione fungor gregis mei: Precamur vt pro nobis communẽ Deum depreceris, quem pro ſalute mundi veniſſe cognouimus, &c.

Hoc loco à nobis ſilentio prætereunda non erit memorabilis illa hiſtoria quam Plutarchus in ſuo libello de defectu oraculorum interprete doctiſsimo viro Adriano Turnebo, his verbis recitat. De dæmonum obitu narrationem quandam de homine nec ſtulto nec vano accepi: nam AEmiliani Rhetoris, ex quo nonnulli etiam veſtrûm hoc audiuerũt, Epitherſes pater fuit, municeps meus, Grammaticæ profeſſor: is narrabat quum aliquando Italiam cogitans nauigium conſcendiſſet, quod non ſolùm mercium magnam vim, ſed vectorum etiam magnam turbam ferret, ſub veſperã ad Echinadas inſulas penitus flatum ſiluiſſe, nauíque in ſalo fluitante,

tantę, & tandem ad Paxas delata, pluribus tum vigilantibus, multis etiam post cœnam compotantibus, è Paxis repentè vocem auditam essę cuiusdam, Thamum inclamãtis, ita vt admirarentur. Erat autem Thamus AEgyptius gubernator, multis, qui in naui erant, nomine ignotus. Bis igitur inclamatum siluisse, tertiùm vocanti, paruisse: illum maiore vocis contentione imperasse, vt quum ad Palodes peruectus esset, Pana magnum mortuum esse nunciaret. Hoc audito Epitherses cõsternatos omnes stupore dicebat: quúmque deliberarẽt, quod imperatum erat faciẽdum esset, nec ne, hac de re sic Thamum censuisse, Si flatus spiraret, silẽtio præterueheẽdũ esse: sin à ventis esset eo in loco quies & tranquillitas, quod audierat esse prædicandum. Igitur ad Palodes perlatis, quum aura nulla esset, nec vnda, prospectantem è puppi Thamum in terram, exclamasse vt audierat, Pana magnum essę mortuum: continuóque quum vixdum finiïsset, secutum essę ingentem non vnius, sed multorum gemitum, admiratione mixtum: & quòd multi affuissent, narrabat rei famam celerrimè dissipatam essę Romæ, Thamúmque à Tiberio Cæsare accersitum: Tiberium verò vsque adeò huic rei fidem adiunxisse, vt quis

ille Pan esset, interrogaret & quæreret. Doctos autem homines, quos circum se frequentes habebat, censuisse: Pana eum esse, qui ex Mercurio & Penelope natus esset, &c.

Hæc & similia Eusebius, qui hanc historiam etiam recitat, accidisse refert ad illud Tiberij tempus, quo Christus cum hominibus conuersatus, omne daemonum genus ab humana vita depulit. Alij religionis nostræ sanctissimi viri asserunt, vt Paulus Marsus in suis annotationibus in librũ 1. Fastorum Ouidij annotauit, eam vocem auditã è Paxis ea noctẽ, quæ sequuta est passionis Dominicæ diem, decimo nono anno Tiberij, quo quidẽ Christus passus est: qua voce miraculo quodam ex solitudine desertorum scopulorum edita, nunciatum illud sit, Dominũ & Deum nostrum passum. Pan enim totum significat. totius autem & vniuersæ naturæ dominus passus erat.

De præparat. Euang. lib. 5. cap. 9.

Addit etiam Theodosium dicere, hunc Deum Arcades colere, appellantes τὸν τῆς ὕλης κύριον, non syluarum, sed vniuersæ substantiæ materialis dominatorem significare volentes. Cuius naturæ vis vniuersorum corporum, siue illa diuina siue terrena sint, componat essentiam. Licet autem ad Solem referat,

rat, tamen si quis diligenter aduertat, altiùs mysteria tendere, &c.

Huc pertinent quæ de venatione dæmonum referunt, item de mortuorum choreis, quæ etiam non sunt vnius generis. Audiui de quibusdam qui se illas conspexisse affirmarẽt. Omnes formas quibus apparuerunt spiritus, nemo potest recensere. Etenim cacodæmõ, qui plerunque harum rerum author existit, potest se, vt Poëtæ de Proteo fabulantur, in omnes formas conuertere. Venationes diabolicæ.

Hæc spectra aliquando iter facientibus viã intercludunt, abducunt eos à recta via, terrent eos, vt vna nocte aliquando canescãt. Memini me talem historiam audire à pio & docto viro Ioanne Vuillingo, vetere meo amico, de quodam qui ante paucos annos in comitatu Hanauiensi, noctu in spectrũ quoddam incidens, tantùm fuit mutatus, vt quum domum rediret, à suis filiabus agnitus non fuerit. Quid efficiant illa spectra.

Spectra sæpe somnum hominibus rumpunt, efficiunt etiam vt domos suas multi relinquere cogantur, neque alijs eas elocare possint. Aliquid interdũ euertunt: homines concutiunt, petunt eos saxis, atque ita eos lædunt in fortunis, corpore: vitam aliquãdo, Deo permittente, eis eripiunt. Sæpenumero accidit, vt

illis qui ſpectra viderunt, audiuerunt, vel ab illis afflati ſunt, os & facies tota intumeſcat: aliqui furore corripiuntur, id quod experientia notum eſt.

Factum etiam memini, vt quidam putantes ſe videre armatos à quibus capiendi eſſent, ſibi manus inferre conati ſint: quod Satanæ artificio fieri poteſt. Spectra etiam pecora in paſcuis noctu interdum conturbant.

Hæc de prima huius opuſculi parte, in qua ſpero me planum feciſſe atque probaſſe, quòd etſi complures ſint, qui ſibiipſis falsò perſuadent, ſe ſpectra vidiſſe, vel vnum pro alio intuiti ſunt: nihilominus tamẽ ſpectra exiſtere, & alias quoque res mirandas interdũ accidere.

Adieci, quibus præcipuè, vbi, quando, quomodo, vel quibus formis appareant, & quid interdum efficiant vel operentur.

Qui multiplicia hæc & conſentientia teſtimonia veterum & recentiorum prorſus negare audet, indignus (meo quidem iudicio) videtur, cui affirmanti aliquid credamus. Nam vt magnæ leuitatis eſt indicium, ſi quis promiſcuè omnibus qui affirmant ſe ſpectra vidiſſe ſtatim credat:

ita

ita ex opposito, maxima est impudentia, si quis omnia quæ à tot, & fide digna historicis, Patribus, & aliis magnæ authoritatis & grauibus viris affirmantur, temerè & impudenter reijcit:

SECVNDA

PARS HVIVS LIBRI OSTENDIT SPECTRA ILLA ET alias res mirandas, non esse animas hominum: sed vel bonos vel malos angelos, aut alioqui arcanas quasdam operationes.

¶ Gentilium, Iudæorum & Turcarum doctrina vel fides, de animabus separatis à corporibus.

Caput 1.

IN secunda parte huius libri, cõsiderandum est quídnam sint hæres, quæ, vt suprà ostendimus, die noctúque audiuntur & cernuntur: an sint animæ mortuorum, necne: quid veteres de illis senserint, & quid nos Sacræ literæ de his doceant.

Plato. Plato existimat excellentes & heroicas animas, tanquam puriores sursum euadere: cæteras ignauas & voluptatibus corporum contaminatas, humi vagari circa sepulchra, & has iudicat esse spectra quæ sæpe cernuntur.

Alij

Alij quoque ſcriptores ethnici aiunt ſe eo moueri, vt exiſtiment animas hominum poſt mortem ſuperſtites eſſe, quia certiſsimum ſit multa ſpectra paſsim vagari, & ſæpe audiri & conſpici: ſæpe etiam colloqui cum hominibus, putant enim pleraque animas eſſe. Vetuſtiſsimus ſcriptor Tertullianus in libro ſuo de Anima, ſcribit ſapientes gentilium qui ſtatuerunt animam eſſe immortalem (quidam enim vt Epicurei, putarũt animas cum corporibus interire) docuiſſe animas ſapientum, ſi à corpore diſcedant, ſedes ſuas habere in ſublimi, aliorum ad inferos deïci.

Ad hæc gentiles ſentiunt animabus, niſi corpora à quibus per mortem abiunctæ ſunt, legitimè ſepeliantur, errandum eſſe, priuſquã quietem inueniant. Quapropter horribile fuit aliquem inhumatum abïcere: id quod videre eſt paſsim apud Poëtas. Hector apud Homerum rogat Achillem, ne cadauer ſuum canibus & alitibus proïciat, ſed patri ſuo ſeni Priamo, & matri ſuæ Hecubæ ſepeliendum tradat. Patroclus in ſomnis apparet Achilli petítque vt ei iuſta perſoluat: alioqui eum portas inferni adire non poſſe, animabus ſepultorum eum longè repellentibus. quod exẽplum Tertullianus adducit, ſimúlque vanam hanc gentilium opinionem refellit. Palinurus ro-

Cenotaphia. gat AEneam apud Virgilium, vt terram sibi iniiciat, hoc est, cenotaphium ei erigat: sic autẽ nominabant sepulchra quibus licet aliquis non inferebatur, tamen in honorem ipsius fiebant. Deiphobi vmbram transuectam scribit Virgilius, cui AEneas cenotaphium fecerat: inanem enim & imaginariam sepulturam dicunt etiam valere. Adhæc senserunt Gentiles animas illorum qui ante iustum tempus vita defunctῖ sunt, præsertim qui violenta morte perierunt, quos βιοθανάτους vocant, vt qui laqueo vitam finierunt, qui aquis submersi, qui decollati fuerunt, &c. tã diu errare quàm diu vixissent, nisi violẽta morte fuissent extinctῖ: quam opinionem Tertul. etiam impugnat. Plato scribit de legibus libro 9. animas illorum qui interfectῖ sunt, sicarios persequi, vt eos lædant: quod nisi metaphoricè intelligas, similiter est repudiandum.

Fides Iudæorum. Apud Iudæos catholica fides fuit, animas mortuorum vel quiescere, nempe si in fide promissi Messiæ obiissent, vel damnari, si absque pœnitẽtia in peccatis suis è viuis excessissent, non autem redire in has terras: Iobus enim 7. capite dicit, Quemadmodum nubes deficit ac præterit, sic qui descendit ad inferos non ascendet, nec reuertetur in domum suam, &c. Si dicas Iobum fuisse ethnicum, de Dauide scriptum

ſcriptum eſt, quòd quum in maximis periculis eſſet, & mors eius oculis obuerſaretur, precatus ſit Pſalmo 31. In manus tuas, Domine, commendo ſpiritũ meum. Eccleſiaſtes 12. cap. Spiritus reuertetur ad Deum qui dedit eum. In libro Sapientiæ (qui à veteribus Philoni tribuitur) 3. cap. ſcribitur: Animæ iuſtorum ſunt in manu Dei, nec tanget eos cruciatus. E contrà, animas impiorum deſcendere in infernum. Pſalmo 49. ſcribitur de opulentis qui propter opes ſuas à Deo eiúſque præceptis deficiunt: Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos: & infernus habitatio eorũ, &c. Si Iudæi credidiſſent animas cruciari in purgatorio, proculdubiò inter tot ſpecies ſacrificiorum quæ obtulerunt pro viuentium peccatis, ſaltem vnum aliquod genus ſacrificij pro redimendis animabus, aut minimùm mitigandis cruciatibus habuiſſent. Animas verò redire, ſe conſpiciendas præbere, & opem petere, in veteri Teſtamento nuſquã inuenies, ſed contrarium. 2. Samuel. 12. dicit Dauid de filiolo ſuo, quòd reuocare eum non poſsit, ſe velle ire ad illum, illum non reuerſurum ad ſe. Siracides 38. cap. Ex morte non eſt reditus. De apparitione Samuelis mox ſuo loco dicam.

Poſteris verò ſeculis, longo poſt Chri-

ſtum exhibitum tempore, aliquot fuiſſe apud Iudæos, qui ſenſerint animas ſeparatas à corporibus, errare: hinc colligi poteſt quòd quidã ex Rabinis ſcribunt, animam Nabothi (qui propterea ab Achabo interfectus fuit, quòd Achabo vineam ſuam tradere nollet) fuiſſe ſpiritum illum, qui ſuam operam in decipiendo Achabo promittebat, vt qui expeteret eius interitum.

Turcæ. *Turcæ quoque credunt animas immortales eſſe, & vel in quietem, vel tormenta à corporibus ſeparatas peruenire. An verò ſentiant animas in terras redire & hinc inde vagari, atque apparere hominibus, in Alcorano ipſorum diſertè inuenire non potui.*

¶ Papiſtarum doctrina de animabus, earúmque apparitione.

Caput 11.

PAPANI ſuperioribus aliquot ſeculis, publicè docuerunt ſcripſerúntque ſpectra quæ conſpiciuntur & audiũtur, aut bonos aut malos angelos eſſe, vel animas illorum qui in æterna felicitate, in purgatorio aut loco damnatorũ verſentur. Pleraq; verò animas eſſe quæ opẽ & liberationẽ ab hominibus expetant. Cæterùm vt hæc ipſorum doctrina, totúmque negotium planius intelligatur, paulò verius ex ipſorum libris à nobis repeten-

da

da erit. Iacobus de Cluſa Carthuſanus Theologiæ doctor, librum ſcripſit de apparitione animarum ſeparatarum à corporibus: impreſſus eſt Burgdorfi in oppido ditionis Bernẽſis anno à nato Chriſto 1475. qui multa ſuperſtitioſa habet.

Pontificij doctores ſuper 4. librum Sententiarum, quatuor receptacula ſiue loca conſtituũt, in quæ animæ à corporibus ſeparatæ, deferantur. Tria ex illis receptaculis dicũt perpetua eſſe, vnum ad tempus definitũ durare. Quatuor animarũ receptacula.

Primum receptaculum, vel primus locus, eſt cœlum empyreum, quod eſt ſedes beatorum. hæc alio nomine in ſacris literis paradiſus nominatur. Secundus locus eſt infernus ſub terra, habitaculum dæmonum, infidelium adultorum, & peruerſorum Chriſtianorum in peccato mortali ſine pœnitẽtia hinc exeuntium. Tertius eſt limbus puerorũ tam fideliũ quàm infidelium hinc ſine baptiſmatis ſacramento exeuntium: quos ſine pœna ſenſibili perpetuò ibi victuros eſſe dicunt, ſed facie Dei priuandos. Ideoque corpora ipſorum non debere in cœmiteriis ſacratis poſt obitum ſepeliri. Quartus locus eſt Purgatorium, quod illis paratum ſit, qui hinc exierunt abſque mortalibus peccatis, aut ſi cõmiſerunt mortalia peccata, tamẽ pœnitentiã egerũt, ſed nõ plenè ſatisfecerũt: Cœlum empyreũ. Purgatorium.

aut cum venialibus ſolis hinc exiuerunt.

De hoc loco, nempe purgatorio, Pontificij mira tradunt. Quidam dicunt purgatoriũ etiam ſub terra eſſe ſicut inferos. Alij dicunt quòd infernus & purgatorium vnus idémque locus ſit, licet pœnæ ſint differentes, ſecundùm merita animarum. Adhæc ſuper terram plura eſſe loca pœnarum in quibus animæ defunctorum purgentur. Etenim in hoc vel illo monte, fluuio, valle, hanc vel illam animam conſpectam eſſe, vbi peccatum admiſit: & iſta eſſe particularia purgatoria ex ſpeciali cauſa ipſis à Deo deputata ante diem iudicij: poſt quem omnia purgatoria, tam generale quàm particularia ceſſatura ſint. Quidam dicunt pœnam purgatorij eandem eſſe cum pœna inferni: in hoc tantùm differre, quòd illa terminum habeat, hæc non: & leuius eſſe omnem pœnam huius mundi, quam omnes homines ab Adamo paſsi ſunt, ferre vſque ad diem vltimi iudicij, quàm minimam illarum pœnarum vno die ſuſtinere. Item, noſtrum ignem, ſi conferatur cum igne purgatorij, eſſe inſtar picti ignis. Conſule doctores ſuper quartum librum ſententiarum diſtinctione 20.

Particularia purgatoria.

Hanc quoque mouent quæſtionem, Per quos animæ ſeparatæ à corporibus in purgatorio

rio puniantur: variæ sunt ipsorum & discrepantes de hac quoque re sententiæ.

Richardus de media villa Franciscanus in Sent. scribit, se credere animas per angelos bonos deportari ad loca tormentorum: sed eas non punire, eò quòd ciues eorum futuri sint. Neque puniri per dæmones (postquam enim homo è viuis excessit, non amplius tentant animas) sed per diuinam iustitiam. Posse tamẽ fieri, vt dæmones præsentes sint, eorúmque pœnis lætentur. Hæc de purgatorio paulò verbosius adducenda existimaui, vt videas doctores ipsos dissentire in doctrina tanti momenti, per quam homines opibus suis spoliarunt, eósque in tantum mœrorem coniecerunt.

Quis animas in purgatorio cruciet.

Addunt his, spiritus tam bonorum, quàm malorum, ad viuentes homines ex inferno venire vel mitti. Secundùm Legem communem iustitiæ, omnes in die iudicij venturos ex inferno vt iudicentur: nec quenquam antea ex inferno exire. Cæterùm secundùm dispensationem diuinam concedi, vt aliqui etiam ante diem iudicij de inferno exire possint, non in perpetuum, sed ad tempus, idque propter eruditionem & terrorem viuentium. Recitãt varias visiones. aliquos scribũt condẽnatos clericos & Laicos, vtriusque

Animas redire in terras.

ſexus homines, ſuis pœnitentiariis vel aliis apparuiſſe, cauſas ſuæ damnationis eis aperuiſſe, quæ omnia hoc loco referre non eſt operæpretiũ. Animas verò quæ ſunt in æterno gaudio vel in purgatorio, frequenter apparere, ex homiliis & dialogis D. Gregorij poſſe perſpici, qui ſcribit Petrum & Paulum alioſque ſanctos, ſanctis non ſolùm apparuiſſe, ſed & animas eorum ad cæleſtia gaudia deduxiſſe. Deum autem ex duobus illis locis, animabus redeundi in terras ideo copiam facere, partim vt viuentes conſolentur & commonefaciant, partim vt opem ab eis expetant. Non tamen quandocunque, & quotieſcunque vellent eas redire. Magnum profectò eſt illorum hominum acumen.

An optãdum ſit vt ſpiritus ſe nobis offerant.

Mouent hanc quoque quæſtionem doctores, an peccatum ſit, poſtulare vt animæ ſe viuis conſpiciendas præbeant. Hunc cuneum ad ſoluendum nodum illum inexplicabilem affe runt. Si non ex leuitate aut vanitate fiat, ſed pia intentione, vt quis cognoſcat ſtatum alicuius amici, vicini, benefactoris, parentum, & aliorum, vt eos citò liberet ex tormentis, non peccare. Animas enim defunctorum ſponte ſe viuis oſtẽdere, vt eis ſubueniatur: nihil igitur obſtare, quo minus hoc à Deo poſtulemus, In hac ſententia eſt D. Thomas de Aquino.

Quo

Vbi, quando, quibus & quomodo animæ appareãt.

Quo ad locum & tempus, vbi & quando se spiritus exhibeant conspectui nostro, nullã certam regulam dicunt præscribi posse: hoc enim in Dei arbitrio positum esse, qui si statim aliquem liberare velit, mox & in locis vbi audiri possit, sinat cum apparere: spiritus autem nõ semper apparere visibili forma, sed inuisibili: sternutationem, screatum, gemitus & complosionem manuum aliquando tãtùm audiri &c. qua de re suprà quædam annotaui, quãdo in genere de spectris dixi, quòd diuersis modis appareãt. Vbicunque autẽ sint, pœnis affici dicunt. Adhæc animas non cuiuis apparere, nec cuiuis respondere ad interrogata, sed ex multis vix vni. Proinde inquisitionem harum apparitionum præcedere debere ieiunia & preces: id quod Danielem fecisse, Dan. 10 & 11 capite exprimatur: item confessionem peccatorum: celebrationem Missarum: Adhæc non statim fidẽ adhibendã audito aliquo signo, sed expectãdum donec ter audiamus, sicut de Samuele puero, 1. Sam. 3. cap. legitur. Satanã enim sæpe hominibus illudere. His ritè peractis, accersẽdos esse quatuor aut quinq; presbiteros deuotos, qui ad locũ accedant in quo se spiritus ostendere cõsueuit: illos certis ceremonijs vti debere, accipere candelã in die purificationis

Quo pacto se homines gerere debeant apparẽtibus spiritibus.

benedictam, illámque accendere, aquam lustralem, signum crucis, thuribulum, in ascendẽdo orare debere septem psalmos (ni fallor) pœnitentiales, aut Euangelium Ioannis. Ingressos locum aspergere debere aqua benedicta, fumigare: stolam quoque sanctam cẽsent non fore inutilem: flexis genibus vnum ex illis, hanc debere orationem recitare.

Oratio. Domine Iesu Christe, omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & paruulis reuelare salubria & vtilia cõsueuisti, quique in hoc loco spiritum quẽdam se ostendere permisisti: humiliter obsecramus benignissimã tuam misericordiam, per passionẽ tuam & preciosissimi sanguinis tui pro peccatis nostris effusionẽ, vt digneris præcipere huic spiritui, vt sine terrore ac læsione nostra & omnium hominũ se reuelet: significans famulis tuis nobis vel alijs peccatoribus, quis sit, & cur venerit, quídque petat, vt ex hoc honorari valeas, & ipse consolationẽ percipiat: & fideles quoque inde sublleuentur. In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Amen.

Liberum tamen esse dicunt, hac vel alia formula vti, item alijs ceremonijs: nam absque illis spiritus sæpe apparuisse, & quid postulent significasse. Postea ad interrogationes aiunt veniendum esse & dicendum: Obsecramus

cramus per Ieſum Chriſtum, tu ſpiritus, vt dicas qui ſis, & ſi aliquis eſt inter nos cui velis reſpondere, vt nomines eum, aut per ſignum ſignifices. Poſtea interrogandū. Sít ne hic vel ille: & ſingulos, quotquot præſentes ſunt, nominandos eſſe. Si ad nominationem alicuius, vocem edat aut pulſet, illi committēdas reliquas interrogationes, vel quæſtiones: nempe, Cuius hominis anima fuerit, propter quā cauſam venerit, quid poſtulet. Si petat opem (ſuffragia vocant Papiſtæ) An Miſsis vel eleemoſynis liberari poſsit. Item quot Miſsis, an tribus, ſex, decē, viginti, triginta, &c. itē, Quínam ſacerdotes Miſſas celebrare debeant, religioſíne, vt vocant, vel ſeculares. Si petit ieiunia, per quas perſonas, quandiu, quomodo. Si eleemoſynas, quas & quot, quibúſque perſonis: an hoſpitali leproſario, aut alijs pauperibus largiendæ ſint.

Adhæc, quo ſigno cognoſci pòſsit perfectè liberatum eſſe: & quare in Purgatorium detruſus ſit. nulla tamē curioſa, inutilia aut ſuperſtitioſa ab eo inueſtiganda eſſe, niſi ſua ſponte reuelare atque patefacere voluerit. Satius etiam eſſe, vt hæc inquiſitio diebus feſtis ante prandium à ſobrijs fiat, aut nocturno tempore, vt fieri ſolet. Si ſpiritus

illa hora nullum ſignum edat, rem differendam in aliud tempus donec iterum ſe manifeſtet: relinquendam tamen ibi aquam benedictam & crucem, quia occulto Dei iudicio, certis horis & perſonis, non omnibus ſe reuelent. Neq; metuendum ne ſpiritus ille perſonam talem in corpore læd at. Nam ſi talis ſpiritus aliquem læderet, ſe ſuſpectum faceret, quod bonus non eſſet.

Quibus ſignis boni ſpiritꝰ à malis diſcerni poſſint

Pontificij ſcriptores inſuper quatuor modos tradunt, quibus boni ſpiritus à malis diſcerni poſsint. Primo loco dicunt, Si bonus ſit, aliquid quidem terroris ſecum afferre, ſed ſtatim homines erigere & conſolari. Sic Gabriel diuam virginem, quæ eius ſalutatione perturbatur, erexit. Alia quoque exempla proferunt. Secundò per ſpeciem viſibilem cognoſci poſſe. Si apparent ſpecie leonis, vrſi, canis, buffonis, ſerpentis, catti, aut vmbræ nigræ, facilè colligi, quòd ſpiritus malus ſit. Bonos ſpiritus apparere in ſpecie columbæ, hominis, agni, aut in ſplendore ſolis & lucis.

Conſiderandum etiam an vox quæ auditur, ſit ſuauis, humilis, modeſta, dolorosa, an terribilis & increpatiua: ita enim loquũtur.

Tertiò obſeruandum eſſe, num ſpiritus aliquid dicat quod pugnet cũ doctrina Apoſtolorum

lorum, & doctorũ ab eccleſia approbatorum: item cum fide, bonis moribus, & ritibus Eccleſiæ ſecundum iura canonica aut conciliorum decreta: & cõtra ſanctæ Romanæ eccleſiæ inſtituta. Quartò diligenter attendendum eſt, an in verbis, factis, geſtibus eius, præſe ferat humilitatem, cognitionem & confeſſionẽ peccatorum & pœnarum: an audiatur gemitus, ploratus, querela, an iactantia, comminatio, detractio, blaſphemia. Nam vt mendicus ſua mala recitat, ita ſpiritus opem liberationémque expetentes. Alia quoque ſigna habent, quibus bonos angelos à malis diſcernunt, ſed hæc ſunt præcipua.

Quod verò attinet ſuffragia, vt vocãt, quibus animæ ex purgatorio euocantur, Pontificij doctores etiam quatuor aſſignant: ſcilicet immolationem victimæ ſalutaris in ſacramẽto altaris, eleemoſynas, preces, iciunia. His omnia alia includunt: vt peregrinationes votiuas, viſitationem eccleſiarum, ſubuẽtionem pauperum, & diuini cultus augmẽtationem, &c. Imprimis autem Miſſam collaudãt, quòd ad redimendas infelices animas maximas vires habeat. Recitant multa exempla de eius vi, aliorúmque operum quæ modò nominauimus. Quando opẽ ferre poſſimus animabus.

Multas quæſtiones de illis mouent, quas

qui legere volunt, consulant libros ipsorum hac de re scriptos & in lucem editos.

Animas liberare egregium est opus.

Neque solùm in scriptis suis, sed prosugestu publicè docuerunt, quàm egregium & præclarum hocopus sit, si quis animam apparentem & opem postulantem misericordia motus, his prædictis operibus ex purgatorij cruciatibus redimat: aut saltem eos leniat. Animas enim postea ardēter precari pro suis illis benefactoribus & vindicibus. E contrà horribile & ingens scelus esse, si quis auxilium petentibus, præsertim parentibus, fratribus & sororibus non succurrat. Nisi enim tot malis possent eripi, non tam obnixè auxiliam postulaturos esse. Neminem tam ἄστοργον, crudelem & immitem esse debere, vt paruas opes in illorum commodū conferre dedignetur, à quibus tot ingētia beneficia accepit.

Si non animæ essent mortuorum quæ opē & auxilium implorāt, sed spectra diabolica, non iuberēt eos orare, ieiunare, eleemosynas largiri: diabolos enim hæc omnia odio habere, vt & alia bona opera.

¶ Quid ex illa Papistarum doctrina de apparitione animarū, sequutum sit.

Caput III.

His rebus effectum est, vt vulgò ferè creditum sit, quæ conspecta & audita sunt,

sunt, animas fuisse mortuorum: & quicquid illæ dicant, absque tergiuersatione credẽdum esse. Atque ita vera & simplex doctrina de inuocatione Dei per solum Christum, de fiducia in meritũ & redẽptionem Christi, de veris operibus Christianæ charitatis, magis magisque labefacta atque oppressa fuit. Paulatim relictis & reiectis Scripturis sacris, traditiones & mandata hominum, in magna authoritate esse cœperunt: imò in maiore quàm ipsum Dei verbum. Maximi peccati loco habitum est, si quis mandata hominum violare ausus fuisset. illis apparitionibus spirituum, tanquam fundamẽto purgatorium precipuè nititur: ex illorum sermonibus, Põtificij docuerunt suis aliorúmque meritis homines salutem æternam adipisci: id quod ipsos securos atque ignauos reddidit. Nam si quis credat se posse homines precio conducere, qui hæc vel illa ad liberationem vita defuncti facturi sint, vitæ emendationẽ procrastinat, aut planè intermittit: ideóque idem ei accidit quod quing, fatuis virginibus, de quibus in Euãgelio Mat. 25. His apparitionibus, Missæ, simulachra, satisfactiones, peregrinationes religionis ergò, reliquiæ sãctorũ, vota monastica, feriæ, auricularis cõfessio, & alij cultus atq, ceremoniæ: breuiter

omnia quæ ex Scripturis ſacris probari nõ potuerunt, magnam authoritatem paulatim nacta ſunt. Res eò deducta fuit, vt multi pij & ſimplices homines, genium ſuum fraudarint, vt haberent quibus ocioſos monachos & ſacerdotes alerent, & quæ ſimulacris offerrẽt. Sacella, altaria, monaſteria, perpetuos lychnos, anniuerſaria, fraternitates & alia funda rũt, vt ſuos ex tormentis purgatorij redimerent. Hoc enim vt facerent nocturni illi lemures iuſſerunt: mutãda aliquando illorum hortatu fuerunt teſtamenta.

Monachi magnas opes collegerunt.

His rebus ſacerdotes & monachi paræcias, collegia & monaſteria annuis reditibus valde auxerunt: optima prædia, vineas, agros, prata, viuaria, piſcinas, mancipia, iuriſdictiones, magna dominia & ius gladij ſibi compararunt. Poſtquam enim homines firmiter crediderunt animas redire, plerique omnia fecerunt, quæcunque illæ poſtularunt.

Vt autem planius intelligatur, quanti homines viſiones illas, & alia huius generis, fecerint, nouos cultus inſtituerint, vnam & alteram hiſtoriam recitabo.

Martinus Polonus archiepiſcopus Conſentinus, ſummi Pontificis pœnitentiarius, in ſuis Chronicis ſcribit, Clemẽtem 4. Viterbij canonizaſſe

nizasse sanctã Eduergiã, quandam ducissam Poloniæ miræ sanctitatis viduã, quæ inter alia memorabilia, quum canonizatio eius per plures annos differretur, ipsa procuratori in curia Romana super eodem negotio, quum in tristitia esset, per visum apparuerit, ac eum de expeditione negotij & etiam die expeditionis certum fecerit. Canonizatio ab ethnicis, à quibus ortum habet, apotheosis dicitur.

Festum omnium sanctorũ.

Ioannes Trittenhemius Abbas Spanheimensis vir magna authoritate, scribit in suis Chronicis memoriam omnium animarũ fidelium, celebrandam institutam ex eo, quòd quidam monachus Hierosolymis rediens, apud eremitam in Sicilia circa montem AEtnam flammas euomentem, hospitio exceptus sit, & ibi ex eo didicerit multas defunctorum animas torqueri in flammis: sed ex illis liberari per orationem fideliũ, quod sibi testimonio spirituum affirmatum asserebat. Hac de re etiam Polydorus Vergil. scribit de inuentoribus rerum, libro 6. capite 9. Festũ omniũ sanctorum, eandem habere originem, inuenies apud Petrum de Natalibus libro 10. cap. 1. Vnde colligis ad apparentiũ spirituum narrationem, festa fuisse instituta. Similis ferè narratio extat apud Damãscenum, qui scribit de Macario, quum secundùm suam consuetu-

dinem pro defunctis preces funderet, & cuperet scire, nunquid illis prodessent, & consolationem inde perciperent: Deus volẽs hoc seruo suo patefacere, cranio quod exaruerat verbũ veritatis inspirauit. prorupit enim cranium in hæc verba, Quãdo pro mortuis oras, consolatiunculam sentimus.

Origo Carthusianorum.

Carthusianorum ordo, qui vulgò sanctissimus & seueriſſimus habetur, simili ferè de causa (qua de re ipsi monachi huius familiæ peculiarem librum euulgarunt) initium habuit in Academia Parisiensi (circa annum 1080: vt testatur Polydorus Virgilius.) Celeberrimus quidã Doctor propter eruditionem & vitæ integritatẽ, è viuis excesſit. Is quum sepeliendus esſet in quodam templo, horribili voce clamauit, Iusto Dei iudicio accusatus sum. pheretrum igitur in templo multis vndique confluentibus ad hoc spectaculum per triduum reliquerunt. Secunda die clamauit: Iusto Dei iudicio iudicatus sum: tertia die, Iusto Dei iudicio cõdemnatus sum. Quidã, vt Vincentius Bellouacensis, addũt, fortaſſis de suo, quòd ter in pheretro ſeſe leuarit. Quoniam autem celebrem & insignem hunc virum, nemo æternùm periſſe ſuſpicatus fuiſſet, omnes obſtupuerunt.

Bruno itaque magiſter Theologiæ, patria

Colo-

Coloniẽſis, ſtatim omnia reliquit, & ſex piis viris comitatus in locum deſertum ſe contulit, qui Carthuſia appellatus fuit, in diœceſi Gratianopolitana, vbi primum monaſteriũ illius ordinis extruxit, qui poſtea ab hoc loco Chartuſianus ordo dictus eſt. Alia quoque multa cœnobia initiò hanc ob cauſam, vel ob ſimiles, fundata ſunt aut locupletata.

¶ Teſtimonia Verbi diuini, quòd neque fidelium neque infidelium animæ, poſtquam ſeiunctæ fuerint à corporibus, in hac terra oberrent.

Caput IIII.

QVOD autem neque fidelium neque infidelium animæ, poſtquam à corporibus abſceſſerunt, in his terris errent, ex ſequentibus argumentis poteſt intelligi. Certum enim eſt homines vel vera fide præditos, aut fide vacuos eſſe, quum hinc excedendum eſt. Qui autem in vera fide hinc excedunt, illorum animæ ſtatim vita æterna potiuntur: qui abſque fide hinc migrant, ſtatim æternæ damnationis fiunt conſortes.

Animæ vel in cælos vel ad inferos colliguntur.

Animæ non euaneſcunt, neque intereunt cum corpore, vt Epicurei cenſent, neque ſunt vbique, vt quidam cõminiſcuntur. De hoc negocio, firma & multplicia teſtimonia ſacrarũ

literarũ audiemus, ex quibus ſolis hæc quæſtio diſceptari poteſt & debet.

Ioan.3.capite.dicit ipſe ſeruator noſter Ieſus Chriſtus, qui his de rebus arcanis optimè pronuntiare poteſt: Sic Deus dilexit mundũ, vt filium ſuum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitã æternam. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt condemnet mundum: ſed vt ſeruetur mũdus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur. Qui verò non credit, iam condemnatus eſt: quia non credidit in nomen vnigeniti filij Dei. Ioan.5.c. Amen amẽ dico vobis, qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in condemnationem, εἰς κρίσιν non veniet, ſed tranſiuit (nota Dominũ propter rei certitudinem præteritis pro futuris vti) à morte in vitam. non dicit expianda demum eſſe peccata in purgatorio. Capite ſexto, Hæc eſt voluntas eius qui miſit me, vt omnis qui videt Filiũ & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego ſuſcitabo eum nouiſſimo die. Item, Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitã æternam. Ioan. 14. dicit Chriſtus Dominus, quòd nos aſſumpturus ſit ad ſeipſum, vt vbi ipſe eſt, & nos ſimus, &c.

Matthæi 16. quum ablegaret ſuos diſcipulos

los ad prædicandum Euangelium, dicebat ad eos: Ite in mundum vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò nõ crediderit, condemnabitur.

2. Corint. 5. capite: Scimus quòd si terrenũ nostrum domiciliũ huius tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex Deo habemus, domicilium non manufactũ, æternum in cælis, &c. Ex his locis manifestè concluditur, animas fideliũ in cælestia gaudia colligi: infidelium, in æternos cruciatus, postquam à corporibus abscesserint, detrudi.

Animæ statim in locũ deputatũ colliguntur.

Hæc autẽ è vestigio fieri intelligitur ex eo, quòd Christus latroni in cruce ad dexteram pendẽti, dixit: Hodie mecũ eris in paradiso.

In Apocalypsi 14. capite: Et audiui vocem de cælo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriũtur, ἀπαρτὶ, amodò (vt vetus versio habet) hoc est, cõfestim, iamiam, nulla interposita mora. Stephanus iamiam lapidibus obruendus, clamat: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Non enim dubium ei erat, quin confestim anima ipsius deferenda esset in gaudia cælestia.

Paulus dicit ad Philippenses 1. capite: Cupio dissolui, vel hinc soluere, & esse cum Christo. Nulla hîc fit mentio Purgatorij in quo a-

nimas priuspurgari oporteat. Si obijcias illos fuisse viros sanctos & martyres, dicimus etiã latroni resipiscenti paradisum aperiri.

Neque ex cælo, neque ex inferno ante diẽ nouissimum redeunt.

Quòd verò fidelium pariter atque infidelium animæ, neque ex cælis, neque ex inferis, in quos statim ab obitu hominis collectæ sũt, in terras ante diẽ nouissimi iudicij reditũræ sint, intelligi potest ex parabola, de Diuite purpurato, & Lazaro, Lucæ cap. 16. Abrahamus enim diuiti postulanti, vt Lazarum ad se mittat ad refrigerandam linguam suam: Inter nos & vos, inquit, hiatus ingens firmatus est, vt illi qui volũt hinc (ex sinu Abrahæ) trãsire ad vos (ad inferos) non possint, neq; inde huc transcendere. Quúmque rogaret eum, vt Lazarum mitteret in domum paternam, quò fratres suos quinque admoneret, ne & ipsi in locum cruciatus venirent, dixit illi, Habent Mosen & Prophetas, audiant illos. Item, Si Mosen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

¶ Testimonia veterum patrum, quòd animæ à corporibus separatæ, in terris non errent.

Caput v.

AD hunc modum etiam sancti & vetusti Patres hoc negocium intellexerunt.

Augustinus.

Nã D. Augustinus in lib. suo de verbis Apostoli,

ſtoli,18.ſermone, dicit: Duo ſunt habitacula, vnũ in igne æterno,alterũ in regno æterno.

Lib.1.de Peccatorũ meritis & remiſſione, cõtra Pelagianos cap.28.tomo 7: Nec eſt vlli vllus medius locus vt poſſit eſſe niſi cum diabolo,qui non eſt cum Chriſto.

In præclaro illo ſuo opere de Ciuit.Dei,lib. 13.c.8.dicit: In requie ſunt animæ piorũ à corpore ſeparatæ,impiorũ aũt pœnas luũt, donec iſtarũ ad vitã æternã,illarũ verò ad aternã mortẽ,quæ ſecũda dicitur,corpora reuiuiſcãt.

Iuſtinus.

Iuſtinus vetuſtus Pater ſcribit in reſpõſione ad Orthodoxos,quæſt.75. Animæ poſt exitum ex corpore,ſtatim fit iuſtorum & iniuſtorum diſcrimen.ducũtur enim ab angelis in loca ſe digna: videlicet iuſtorũ animæ in paradiſum,vbi cõſpectio eſt angelorum & archãgelorum,adde & conſpectũ ſeruatoris Chriſti,vt eſt in illo,Peregrinantes à corpore, & verſãtes apud Dominũ.Iniuſtorũ aũt animæ ducũtur in inferni loca.quẽadmodũ de Nabuchad.Babylonis rege dictum eſt, Infernus infrà exacerbatus eſt,occurrens tibi, &c.atq; ita cuſtodiuntur in locis ſe dignis vſque ad diem reſurrectionis & remunerationis.

Hilarius.

D.Hilarius ad 2.Pſal.in fine ſcribit, Animas hominum ſtatim præmiorum vel pœnarũ participes eſſe.

Quò ad animas veterum ante natiuitatem Christi, sancti Patres, Augustinus, Hieronymus, Nazanzenus, & quidã alij, docẽt Deum omnes illas quæ in vera fide venturi Messiæ ex hac vita decesserũt, certis in locis, quæ ipse delegit, absq; dolore cõseruasse, orbatos tamẽ fuisse conspectu Dei. Hũc locum vocant Sinũ Abrahæ & Inferos. (Inferi enim non semper significant locum tormentorum, sed etiam statum animarum post hanc vitam in genere.) Illos inuisisse Dominum nostrũ Iesum Christum, & liberasse: quúmque ascẽdit in cælos, secum duxisse. Quanquam quidam ex Patribus, vt Irenæus, Tertulianus, Hilarius &c. opinantur nouissimo demum die ascensuras in cælos. Nostro quoque tempore non desũt, qui asserant animas dormire vsque ad diem nouissimi iudicij, quo corporibus suis iterum coniungẽdæ sint: sed hæc opinio caret fundamẽto sacrarum literarũ, qua dere cùm alij, tũ magnus ille Dei seruus, Ioannes Caluinus elegantissimum librũ edidit, in quo argumenta contrariam sententiam defendẽtium pulchrè confutat.

1. Petr. 3. 4.

Dormitantii.

Caluinus.

Quoniam igitur sacræ Scripturæ tradunt, sicut Patres etiã eas intelligant & exponũt, animas hominum, quãprimùm à corporibus discedũt, vel in cælos ascẽdere, si pij fuerint, vel

vel ad inferos deſcendere, ſi infideles, quódq; tertius locus nullus ſit, in quo animæ tãquam ex carcere liberari queant, quódque animæ neque ex cælo, neque ex inferis reuocari poſſint, certè non poſſunt in terris vagari, & opẽ hominum petere. Animæ enim beatæ non indigent ope & auxilio aliorum: damnatis verò ſubuenitri non poteſt, id quod etiam D. Cyprianus martyr, in ſua contra Demetrianum oratione apertè teſtatur: Quando iſthinc, dicens, exceſſum fuerit, nullus iam locus pœnitẽtiæ eſt, nullus ſatisfactionis effectus. Hîc vita aut amittitur, aut tenetur, &c.

Etſi verò adducta teſtimonia de hoc capite doctrinæ, ſtudioſis & amantibus veritatis ſufficiãt, tamen vt cumulus accedat, alia quoque teſtimonia ex Patribus proferam, qui manifeſtè oſtendunt aliquot in locis, animas non redire aut vagari: vt omnibus qui veritati aures nõdum obſtruxerunt, manifeſtum fiat, melioribus illis temporibus lõgè aliam de his ſpiritibus, quàm poſteris temporibus ſub Papatu doctrinam fuiſſe propoſitam. Animasnõ ambulare.

Tertullianus vetuſtiſsimus ſcriptor, in fine libri ſui de anima, ſcribit, animas ſeparatas à ſuis corporibus, in terris nõ cõmorari: & poſtquam ad inferos deſcenderint, neque ſua ſpõte neque aliorum imperio ac iuſſu vagari. Di- Tertul.

cit spiritus malos hoc dolo vti, vt se animas mortuorum fingant, &c.

Quòd inferi nulli animæ pateant, (nempe vt exire possint) satis Dominum in argumẽto illo Pauperis requiescẽtis, & Diuitis ingemiscẽtis, ex persona Abrahæ sanxisse, nõ posse relegari renunciatorem dispositionis inferni, &c. Et quanquam aliquot eius errores notati sint à veteribus, nemo tamen vnquam hanc eius sententiam reprehendit.

Athanas. D. Athanasius in lib. de Quæstionibus, 13. quæst. respondens quare Deus non permiserit animã alicuius eorum qui è viuis decesserunt ad nos redire, & enarrare qualissnam rerum apud inferos status, & qualis ibi sit necessitas, Multi, dicit, apud nos inde errores orirẽtur. Multi enim dæmones formas humanas induere & in hominum de mortuorum figuras trãsformari potuissent, ac dicere à mortuis sese resurrexisse, atque inde multas res ementitas, & falsa dogmata de iis quæ ibi fiũt, spargere, ídque ad seducendum nos & perdendũ. expende hæc verba, quæso.

Chrysost. D. Chrysostomus eadẽ ferè scribit, homil. 19. in 8. caput Euangelij secundum Matthæũ: Mouet illam quæstionem, cúrnam dæmoniaci in sepulchris versati sint? nempe vt confirmarent opinionem illam falsam, animas illorum

rũ qui violenta morte decesserunt, in dæmones verti & seruire maleficis atque aruspicibus. Quam sententiam diabolus inuexit, vt deijceret gloriã martyrum, vtq; malefici interficerent homines quorum opera vel mala vterentur. Hæc aliena esse dicit à vero. Spiritus enim sanctorũ non esse sub potestate diaboli, neque vagari probat Scripturis. Deinde si liceret eis oberrare quò vellẽt, redirẽt ad sua corpora. Ad hæc, si obsequerẽtur suis interfectoribus, illi pro maleficio mercedẽ acciperẽt. Physicis quoq; rationibus fieri nõ potest vt corpus hominis vertatur in aliud corpus: igitur nec spiritus hominis in diabolum.

Inter alia, quod proprie ad nostrũ institutũ pertinet, inquit: Si clamor audiatur, Anima talis ego sum: hanc orationem à fraude atque deceptione diabolica esse. nõ enim animã defũcti esse, quæ ista dicit, sed dæmonẽ, qui hæc vt audientes decipiat, cõfingit. Mox vetularum hæc verba, imò desipientiũ ducẽda sũt, & puerorũ ludibria. Nec enim potest anima separata à corpore in his regionibus ambulare. Iustorũ enim animæ in manu Dei sũt. Peccatorũ verò post hũc exitũ continuò abducũtur, quod è Lazaro & Diuite planũ efficitur: sed alibi quoq; Dominus dicit: Hodie animã tuam abs te repetẽt. Non igitur potest anima

quũ à corpore abſceſſerit, apud nos hîc errare.

Subiũgit multis è Scripturæ locis cõprobari poſſe, non errare hîc poſt mortem iuſtorum hominum animas. Nam Stephanum dixiſſe, Suſcipe ſpiritum meum: & Paulum reſolui vel hinc ſoluere, & eſſe cum Chriſto deſiderraſſe.

De Patriarchis quoque Scripturam dicere, Appoſitus eſt ad patres ſuos, adultus in ſene ctute bona. Quòd verò nec peccatorũ animæ hîc commorari poſsint, diuitem audiendum quid dicat, perpẽdendumq́ quid petat & nõ impetret. Quòd ſi poſſent animæ hominũ hîc cõuerſari, veniſſet ipſe vt cupiebat, & ſuos de tormentis inferni feciſſet certiores. Quo ex loco Scripturæ etiã illud euidẽter pateat, quòd poſt exitum è corpore animæ in locum quendam certũ deducantur, vnde redire ſua ſpõte nõ poſsint, ſed terribilem illum iudicij diẽ ibi expectent.

In concione ſecunda de Lazaro, inter alia dicit: non ſolùm ex his quæ dicta ſunt, verùm etiã ex propoſita parabola liquet, quòd animæ corpus egreſſæ, non amplius hîc cõmorantur, ſed protinus abducuntur. Accidit enim, inquit, vt moreretur, ac deduceretur ab angelis. Non ſolùm autem animæ iuſtorum, ſed & illorum qui malè vixerunt, illuc deducuntur,

tuntur. atque id rursum ex alio diuite perspicuum est: illo nempe de quo Lucæ 12. cui Dominus dixit: Stulte, hac nocte repetent animam tuam abs te.

Concione quarta de Lazaro, apertè docet, plus credēdum sacræ Scripturæ, quàm si quis ex mortuis rediret, vel angelus è cælo. Simul indicat mortuos non tantùm non apparere viuētibus, sed causas reddit, ob quas non redeāt, dicens: Si nouisset hoc Deus, quòd mortui excitati viuentibus essent profuturi, nequaquam omisisset, neque tantum lucrum præteriisset, qui cuncta nobis vtilia procurat.

Ad hæc, si assiduè erant excitandi mortui, nobísque quæ illic geruntur renūciaturi, & hoc ipsum progressu temporis fuisset cōtemptum: propterea peruersa etiam dogmata diabolus inuexisset, ídque admodum facilé. potuisset enim frequenter ostendere simulachra, aut subornare qui simularent mortem ac sepulturam, mox rursus sese ostenderent, quasi è mortuis excitatos, ac per illos quæcunque vellet persuadere deluſis. Etenim si nunc quum tale nihil sit, insomnia frequenter dormientibus visa, veluti eorum qui hinc decesserunt, multos deceperunt, perdiderunt, subuerterúntque, multò magis id accidisset, si hoc factum fuisset, atque in menti-

Vide quid Chrysost. ætate accederit.

bus hominum obtinuisset, videlicet si multi defunctorum redijssent in vitam, innumerabiles sceleratus iste dæmon dolos texuisset, multāq; fraudē in vitā hominum induxisset. Eóque Deus occlusit fores, nec permittit aliquē defunctorū huc reuersum narrare quid illic fiat, ne ille accepta occasione, technas suas oēs inuehat. Nā quum essent Prophetæ, pseudoprophetas excitabat: quū essēt Apostoli, pseudoapostolos: quum Christus appareret: pseudochristos: quum dogmata sana inducta fuissent, corrupta inducebat, vbiq; disseminās zizania. Itaq; etiāsi illud euenisset, hoc quoq; conatus fuisset fingere per sua organa, nō verè excitatis mortuis, sed maleficijs quibusdam ac fraudibus cōtuentium oculis deceptis, aut quosdā etiā subornās, quemadmodum dicere cœperā, qui mortem simularent, sursum deorsum miscuisset cōfudisséque omnia: sed Deus, quē nihil latet, præcluſit illi viam ad has insidias: nobísque parcēs nō permisit vt quisquā vnquā illinc huc reuersus, de iis quæ ibi sunt narraret viuētibus hominibus: docens nos, vt Scripturis potius credēdū éxistimemus, quàm cæteris omnibus, propterea quòd Deus resurrectionis negotiū multò dilucidius nobis cōmonstrauit. Orbē vniuersum cōuertit, errorē abegit, veritatem induxit, per homines piscatores

Attende hæc.

tores ac viles hæc omnia peregit: denique abundè magna ſuæ prouidentiæ documẽta nobis vbique præbuit, &c.

D. Cyrillus ſcribit lib. 11. c. 36. ad Euangelium Ioan. Credere debemus, quum à corporibus ſanctorum animæ abierint, tanqnã in manus chariſſimi patris, bonitati diuinæ cõmendari: nec, vt quidam infidelium crediderunt, in terris conuerſari quouſq; ſepulturæ horroribus affectæ ſint: nec vt peccatorũ animæ, ad immenſi cruciatus locum, id eſt inferos, deferri, itinere hoc nobis à Chriſto primùm præparato, ſed in manus potius patris euolare, &c. Cyrillus

In iure Pontificio 13. q. 2. Fatendum. legimus, quòd multi credant aliquos ex mortuis ad viuos venire: ſicut è contrario Paulum ex viuis in paradiſum raptum eſſe diuina Scriptura teſtatur. Ad hæc verba Gloſſa dicit: Credunt & malè, quia ſunt phantaſmata, vt 26. q. 5. Epiſcopi. Gloſſa iuris Pontificii.

Quid illis qui his cognitis nihilominus ſentiunt animas errare in his terris, præterea proferri debeat, non video: tamen vt omnia magis in aperto ſint, præcipua argumenta ipſorum breuiter refellam.

¶ Argumenta illorum diluuntur qui animas mortuorum apparere dicunt.

Primùm reſpondetur ad id quod qui-

dam dicunt, Deum omnipotentem esse, ideóque contra vsitatum ordinem posse agere.

Caput VI.

PRINCIPIO obijciunt nobis nostri aduersarij, lege quidem communi, animas piorum in cælis, impiorũ in inferno manere vsque ad nouissimum diem, & non vagari: Deum autem dispensare posse, vt aliquando appareant, vt doceant & commonefaciant homines. Sic Samuelem post obitum suum apparuisse Sauli regi: Mosen qui ante aliquot secula è vita excesserat, item Heliã qui igneo curru raptus erat, Christo seruatori nostro, eiúsq; tribus discipulis ad hoc delectis in monte Tabor: Lazarũ quoque Bethaniensem è quiete sua redijsse in terras: multos etiam alios à Christo, eius Apostolis & Prophetis ex mortuis suscitatos esse.

Argumenta illiorũ qui dicũt animas redire.

Adducũt etiam hoc, quòd Astostoli Christi crediderint sibi apparere spiritum vel animam siue Christi, vt quidam etiam ex Patribus volunt, siue alterius cuiuspiam.

Ad hæc proferunt veterũ Patrũ loca hac de re, decreta conciliorum & vulgarẽ famã de illis qui ex mortuis redierint. Ad has rationes omnes Deo auspice, ordine & breuiter respondebo.

Quod

Animas contra cõmunem legem, Dei omnipotentia reuocari vt homines doceãt, &c.

Quod primo loco obȳcitur, Deo omnia esse possibilia, hoc nequaquam diffitemur. Posset quidem Deus animas è cælo vel inferno deducere, earúmque opera vti ad docendos, cõsolandos, admonendos, obiurgandos homines: sed quia nullus locus, nullum exemplum in Scripturis sacris extat, quòd aliquæ animæ redierunt à mortuis, quæ alios ita docuerint vel admonuerint: vel quòd fideles ex mortuorum animabus aliquid didicerint aut inquisierint, hoc argumentum non possumus eis concedere. Ex omnipotentia Dei non quiduis est concludendum. In scholis dicunt à posse ad esse non valere cõsequutionem. Deus enim non agit contra verbũ suum & seipsum. Probandum erat eum velle vt animæ in has terras redirent. Ita sanc̃ti Patres etiam de omnipotentia loquuntur.

De omnipotentia Dei quomodo loquendum.

Tertullianus dicit contra Praxeam: Planè nihil Deo difficile sensi: qutduis de Deo confingere poterimus quasi fecerit, quia facere potuerit. Non autem quia omnia potest facere ideo credendum est illum fecisse, sed an fecerit inquirendum, &c.

D. Ambrosius scribit ad Chromatium, epistolarum lib. 6. epist. 37. Quid ergo ei impossibile? nõ quod virtuti arduum, sed quod naturæ eius contrarium. Impossibile, inquit, est

ei mentiri. Impossibile illud non infirmitatis est, sed virtutis & maiestatis: quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus leuitatis errorem. lege quæ sequuntur.

D. Hieronymus ad Eustochiũ de custodia virginitatis, inquit, Audenter loquar: cùm omnia possit Deus, suscitare non potest virginem post ruinam.

Augustinus de ciuitate Dei, libr. 5. cap. 10. Deus dicitur omnipotẽs faciendo quod vult, non, faciendo quod non vult. Item, Potestas Dei non minuitur, cùm dicitur mori fallíque non posse. Mox, Propterea quædam nõ potest, quia omnipotẽs est, &c. Theodoretus quoque dicit: non indefinitè enuntiandum esse, Deo omnia esse possibilia. Nam qui hoc absolutè dixit, omnia & quæ bona sunt, & quæ cõtraria, simul dixit, &c. Infirmum igitur est quod dicunt, Deus potest animas mittere hominibus, vt eos admoneant & doceant: igitur spiritus opem petentes, sunt animæ quæ redierũt ex cælo vel inferno. Interim non negamus (vt quidam impudenter nos calumniantur) Dei potentiam, quam nolumus errorum esse latibulum.

Non discẽdum ex mortuis. Deuter. 18.

Audi quid Dominus Deus noster dicat Deut. 18. capite, Quum tu veneris in terram quam Dominus Deus dat tibi, ne assuescas facere

facere iuxta abominandos ritus gentium istarum. Non inueniatur in te qui traducat filiũ suum aut filiam suam per ignem, nec diuinus qui diuinando futura prædicit, nec mathematicus, nec veneficus, nec maleficus, nec incantator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis suscitans. Abominatur enim Dominus quicunque ista facit, & ob istas abominationes extindit eos Dominus Deus tuus ante te. Sis igitur integer cum Domino Deo tuo. Mox promittit Prophetam magnũ quem audire debeant, &c.

Isaiæ 8. cap. Si dixerint vobis, Sciscitamini à Pythonicis diuinis, qui mussitant & dissertãt. An non quæque gens suos deos consulit? Num pro viuis apud mortuos? ad legem & testimonium accedant, quibus lux deest, an non secundum istum sermonem dicãt: quam qui neglexerit, indurabitur & esuriet, &c. Isaiæ 8.

Hinc intelligimus Deum expressè vetuisse, magna pœna constituta, ne quid à mortuis expiscemur & discamus. Ipse vult sufficiens noster esse doctor. In Euangelio legitur: Mosem habent & Prophetas, illos audiãt. His nunc accedunt Apostolica scripta. Deus non mittit animas quæ nos doceãt. Vsitata & ordinaria via qua Deus nobiscum agere vult, est Verbum suum: hoc contenti esse

debemus, non nouas reuelationes expectare, aut aliquid recipere quod huic nō per omnia cōgruit. Cæterùm hac de re infrà plura sequē tur suo loco.

¶ Verum Samuelem Pythonissæ in Endor non apparuisse.

Caput VII.

Samuelē dicunt rediisse.

QVOD exempla attinet, quæ ab illis proferuntur, qui sentiūt animas mortuorum redire in terras ad viuentes, primo loco dicam de apparitione Samuelis, de qua multa hodie quoque disputantur. Firmis autem argumentis, vt spero, probabo, verum Samuelem anima & corpore non rediisse, neque corpus ipsius, quod fortasis in terra iam consumptum erat, neque animā, sed spectrum diabolicum à Pythonissa fuisse euocatum.

Primùm author libri Samuelis dicit, Saulem consuluisse Dominum, hunc verò nō respondisse ei, neque per somnia, neq; per Vrim, neque per Prophetas. Quòd si illi quē reiecerat, per prophetas in viuis agentes, vel alias ordinarias & vsitatas vias respondere dignatus est, non difficile est cogitare, eum multò minus prophetam vita defunctū, voluisse reuocare vt ipsi respōderet: præsertim cùm Lex Dei Deut. 18. minaciter prohibuerit, vt paulò antè diximus, ne discamus à mortuis,

aut

aut ab illis veritatem inquiramus. Neque vult vt quiſquam Necromantiæ, & alijs id genus diabolicis artibus det operam.

Secundò, Si verus Samuel redijt, aut voluntate Dei, aut operatione & effectu artis magicæ factum ſit, neceſſe eſt. Deus verò non voluit vt rediret: nam non vult vt mortui conſulãtur, necromantiã verbo ſuo damnat: contraria Spiritum Dei egiſſe, aut vt ſancti facerent permiſiſſe, aut illis affuiſſe, qui cõtra id egerunt, concedi non debet. Non autem dicere poſsumus quòd vi & efficacia magicæ artis hæc facta ſint. Malus enim ſpiritus nullum imperium aut poteſtatem habet in animas fidelium, quæ in manu Dei ſunt, & ſinu Abrahæ, vt eas poſsit educere quando ipſe vult. Non habet imperium vel in immundum & fœtentem porcum. Nam cùm irruere vellet in procos, vt Mat. 8. cap. legitur, oportuit eum antè hãc poteſtatem accipere à Chriſto: cur igitur imperium haberet in animam pij alicuius hominis? Negari quidem non poteſt, quin Deus interdum multa diabolo eiúſque ſeruis, magis & necromanticis, certas ob cauſas permittat, vt quòd homines & pecora lædere & delũbare poſſunt, atque res mirandas efficere. Quòd vero Deus ſatanæ permittat, vt corpora ſuſcitare, aut animas in terras

(præsertim è cælis) ciere, educere vel abigere posſit, caret exemplo Scripturæ. Neque potest idonea aliqua cauſa afferri ob quã Deus cõtra viſitatã & ordinariam viam, imò cõtra expreſſa mandata ſua, hæc diabolo voluerit aut debuerit concedere. Nam quòd quidã dicũt, vt Saulem terreret, nimis leuiculum & friuolum videtur: nónne alijs vijs & rationibus eum terrere potuit? nónne iam antè planè cõſternatus erat & attonitus?

Tertiò, aut volente aut nolente Samuele reductus eſſet. Quòd vltro & ſpõte pythoniſſæ morem geſſerit, nemo puto dicet: nam pugnat cum lege Dei, magiam ſuo exemplo ſtabilire. Si Samuel cùm adhuc in viuis ageret à venefica fuiſſet vocatus, eam nequaquã acceſsiſſet: cur igitur crederemus eũ poſt obitũ ſuum ad eam veniſſe? Non poſſumus dicere quòd eum adegerit, vt inuitus accederet. Diabolus enim nullum habet ius in animas piorum. Magia verò ex ſe nullas habet vires.

Verba per ſe nullam habẽt vim.

Verba à Magis aut alijs peculiari modo recitata, vel characteres, vim arcanã habere, eſt ethnica ſuperſtitio. Gentiles enim crediderunt, quòd conceptis verbis Iouem è cælo deducere, aut elicere poſsint, vnde & Eliciũ nominarunt. Multi ſuperſtitioſi homines hodie quoq; certis benedictionis formulis & adiura-

Iuppiter Elicius.

tionibus

tionibus morbos curare nitũtur. Aliqui collo appendunt ſchedas quibus mirificæ voces inſcriptæ ſũt. An verò verba perſe vim aliquam habeant, lege Plinium libro 28. capite 2. Lud. Cælium lectionum antiquarum lib. 16. capite 16.

Quartò, ſi verus Samuel apparuiſſet, noluiſſet à Saule adorari. Nam in Apocalypſi 19. & 22. capite legitur quòd Ioannes angelum adorare voluerit, qui tanta myſteria ei patefecerat, ſed angelus noluit hoc ei concedere. Quidam reſpondent, Saulem noluiſſe, Prophetam honore Deo debito afficere, ſed externo tantùm atque ciuili, vt honeſtis & bene de Republica vel Eccleſia meritis viris ſolemus. Hebraicã enim vocem Schachah idem ſignificare quod genu flectere, procidere ad pedes alicuius. De Abigaele & de Nathane Propheta legitur quòd hoc honoris genere Dauidem regem affecerint. Paulus quoque docet ad Rom. 12. cap. vt vnus alium honore afficiat. Thomas Aquin. ſcribit de locis illis in Apocalypſi, Ioannẽ voluiſſe dulia non latria angelũ adorare, hoc eſt, noluiſſe Deo debitũ honorẽ illi deferre, ſed ciuilẽ & externũ duntaxat, eò quòd angelus eſſet à Deo miſſus. angelus tamẽ hoc ei noluit permittere. In nouo Teſt. legimus Act. 10. Cornelium obuiã iuiſ-

se Petro procidisse ante pedes eius, eúmque adorasse, nimirum vt Dei Legatum, non vt Deum: Petrus autem erexit eum dicens, Et ego homo sum. Non dixit, Rectè facis: nõ vt eius, si dijs placet, vicarius, pedem ei osculãdum præbuit. De discipulis Heliæ legis, quòd Helizæum successorem eius adorarint (vbi etiam verbum illud ponitur quod significat genu flectere, procidere) an verò Propheta hũc honorẽ receperit vel probarit, nec ne, non est expressum. Breuiter, non est probabile Prophetam passurum fuisse, vt rex ad pedes ipsius se proiecisset, &c.

Quintò, si verus fuisset Samuel, proculdubio ad pœnitentiam eum fuisset adhortatus, iussisset eum præstolari diuinum auxiliũ, ipsi confidere, aut aliquã saltem attulisset consolationem, consiliúmque ei dedisset, vt cõtra hostes populi Dei animosius pugnaret. Etsi enim Prophetæ homines obiurgent, tamen eos iterũ cõsolantur & erigũt. Quia verò hic Samuel odium Dei illi instillat, dicẽs, Deũ illi infestũ esse, eúmque deseruisse, non credendum est verum, sed personatum Samuelem fuisse.

Patrũ testimonia.

Sextò, veteres quoque Patres scribunt verum Samuelem non conspectum esse.

Tertull.

Tertullianus in libro suo De anima dicit, diabolum animam Samuelis effinxisse. Absit

sit, inquit, vt animam cuiuslibet sancti, nedũ Prophetæ à dæmonio credamus extractam, edocti quòd ipse Satanas transfiguretur in angelum lucis, nedum in hominem lucis, etiam Deum se adseueraturus, signáque portẽtosiora editurus, ad euertendos, si fieri possit, electos, &c.

D. Augustinus non similiter scribit de hac Auguſt.
apparitione. In secundo libro ad Simplicianũ Episcopum Mediolan. quæstio. 3. conceditpotuisse fieri, vt spiritus sancti Prophetæ, ex aliqua dispensatione diuinæ voluntatis, non inuitus nec dominante aut subiugante magica potentia, sed volens & obtemperans occultæ dispensationi Dei, consenserit se ostendi aspectui Regis, ex suis sedibus redierit, & loquutus sit: non tamen dissimulat expeditiorẽ esse solutionem, vt dicamus, spiritum Samuelis non verè excitatum è requie sua, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionẽm diaboli machinationibus factã, quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellet, quia soleat imagines rerum earum nominibus appellare, quarũ imagines sunt. Quis enim est, inquit, qui hominem pictum dubitet vocare hominem, quãdoquidẽ & singulorũ quorũque picturã cùm aspicimus, propria quæque nomina incunctãter adhibemus, velut cùm intuẽ-

tes tabulam aut parietem dicimus, Ille Cicero est, ille Salluſtius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma, cùm aliud nihil ſint, quàm pictæ imagines. Hæc cùm ita ſint, dicit, non mirum eſſe, quòd Scriptura dicat Samuelem viſum, etiã ſi fortè imago Samuelis viſa apparuerit, machinamento eius qui transfigurat ſe in angelum lucis, & miniſtros ſuos velut miniſtros iuſtitiæ, &c.

In libro ſuo De octo Dulcitij quæſtionibus, quæſtione ſexta, hæc omnia totidem verbis repetit. In libro ſuo De cura pro mortuis gerẽ da ſcribit, mitti ad viuos aliquos ex mortuis, ſicut è cõtrario Paulus ex viuis in paradiſum raptus ſit. Subijcit exemplum Samuelis defuncti, qui Sauli prædixerit futura. Addit quòd hic locus aliter intelligi poſsit, & quòd aliqui fideles ſenſerint, non Samuelem fuiſſe, ſed aliquem ſpiritum tam malis operibus cõgruentem qui illius ſimilitudinem figurarit. Alijs in locis, vt poſtea videbimus, aſſerit eſſe tropum in his verbis: imagini enim tribui nomen illius quem repræſentat: non fuiſſe Samuelem, ſed ſpectrum diabolicum, &c.

Alij Patres eccleſiaſtici, nihil, quod ego ſciam, in ſpecie ſcribũt de hac hiſtoria, ſed in genere docent aliquot in locis, bonos ſpiritus magicis artibus in terram non reuocari:

De

De Iustino & Gregorio mox dicam.

In ipsis Pontificijs decretis 26. quæst. 5. ca. Nec mirũ. scribitur nõ Samuelẽ sed cacodæmonem fuisse. Decretum Pontificis. *Indignum omnino facinus esse, si secundùm verba historiæ commodetur assensus. quomodo enim, dicit, poterat fieri vt arte magica attraheretur vir à natiuitate sanctus & operibus vitæ iustus? ac si nõ attractus est, consensit: quod vtrũque de iusto credere aduersum est. Præstigium hoc Satanæ est, quo vt plurimos fallat, etiam bonos habere se in potestate confingit. Addit, Historicus mentem Saulis & statum Samuelis describit, & ea quæ dicta & visa sunt exprimens, prætermittens si vera aut falsa sint, &c. si quis vult legat reliqua ibidem.*

Quod autem Nicolaus de Lyra, qui sentẽtiam contrariam defendit in commẽtario suo in libros Regum, annotat non esse sentẽtiam Ecclesiæ, etsi iuri Pontificio inserta sit, alioqui illos qui postea sequuti sunt, nõ aliter scripturos fuisse: id nõ magni momenti esse apud nos debet. Multa enim de quibus alij postea aliter scripserunt, nihilominus hominibus tanquam sententia totius Christianæ ecclesiæ obtrusa fuerũt, quia relata fuerũt in Decret. librum. Lyranus.

¶ Argumenta illorum qui verum Samuelem apparuisse volunt, diluuntur.

Caput VIII.

IAM deincepsillorum quoq; argumẽta refellemus, qui ſentiunt verũ Samuelem apparuiſſe Pythoniſſæ. Nam qui aduerſariorum argumenta rectè confutat, vna eadémq; opera ſuã cauſam confirmare creditur.

1 Præcipuum argumentum quo vtuntur qui
Eccleſ.46. noſtram ſententiam oppugnãt, deſumitur ex 46.cap. Eccleſiaſtici, vbi hæc verba inuenies, Samuel ante obitum ſuum corã Deo & Vncto ipſius teſtatus eſt, ſe nec pecunias ab vllo mortalium, nec ad calceamenta vſque quicquam accepiſſe: neque verò quiſquã eſt eum criminatus. Etiã poſt obitum ſuum vaticinatus eſt, & regi interitum ipſius indicauit. Vocẽ ſuã è terra ſuſtulit, ſcelera populi delẽda vaticinãs.

Hoc teſtimonium D. Auguſtino aliiſque ſãctis Patribus nõnihil negotij fecit. Etenim ſi diabolus, nõ Samuel, apparuit, quomodo dicitur eum obdormiuiſſe, hoc eſt, mortuum eſſe? Diabolus enim neque dormit, neque moritur. Hoc loco poſſem reſpõdere hunc librũ inter canonicos libros veteris Teſtamẽti nõ numerari, neque controuerſa dogmata illius authoritate cõprobãda eſſe (id quod etiã D. Auguſtinus in libro de cura pro mortuis agenda confitetur) ſed quomodocunque hæc habeant, ſimpliciter dico, Siracidem tantùm voluiſſe hiſto-

hiſtoriam adducere ſecundū literam, nō voluiſſe diſputare, veréne Samuel fuerit, nec ne. Loquitur ſecundū opinionē Saulis & Pythoniſſæ, qui putarunt ipſum Samuelem ſuſcitatum eſſe.

Deinde dicunt illum qui Sauli apparuit, aliquoties diſertè & expreſsè Samuelem appellari. Indignum autem hoc eſſet, facerétque ad contumeliam tanti prophetæ, ſi nomen ipſius diabolo tribueretur. Si Samuel non fuiſſet, inquiūt, ſed malus ſpiritus, Scriptura vel vno verbo indicaſſet. 2

Ad hoc argumentum primùm reſpondeo: Viſitatum eſſe etiā in quotidiano noſtro ſermone vt per metonymiam imaginem appellemus nomine illius quem repræſentat. Ita arma vel inſignia, Domini nomine cuius illa ſunt nominamus. Dicis, Hic eſt Iulius Cæſar, Nero, vel Diuus Petrus, Diuus Paulus: vel, Hîc vides Tigurum, Argentoratum, ducem Zaringiæ, cùm tantùm ſint imagines ipſorum vel arma atque inſignia. In comœdia vel Tragœdia, hunc Saulem, illū Samuelem, tertium Dauidem nominas, qui perſonam illorum gerunt vel repræſentant. Vergilius lib. 1. AEneidos, dicit: Metonymia.

Mirantur dona AEneæ, mirantur Iulum:
Non erat Iulus vel Aſcanius, ſed Cupido,

qui ſimulabat ſe Iulum eſſe, vel qui formam eius præ ſe ferebat, inceſſum, vultum, geſtum, vocem, vt imprudenti & incautæ Reginæ venenum amoris facilius afflaret. D. Auguſtinus lib. 2. de Mirabilibus ſcripturæ. cap. 9. dicit, diuinam Scripturã verarum rerum nomina aliquando tribuere rerũ ſimilitudinibus. Adducit hoc ipſũ exẽplum, ſpiritũ immundũ vocari Samuelem, eò quòd ſe illum eſſe mentiebatur. Id non eſt fraudi Samueli, nec redũdat in eius dedecus. quis enim dicat honeſto viro turpe eſſe, ſi aliquis nebulo ſe nomine eius vocet, & ſimulet ſe illum ipſum eſſe? Diabolus ipſe ſe Deum eſſe mentitur. Pſeudoprophetæ dixerunt ſe veros vates eſſe & Dei ſeruos, quin Filiũ Dei Meſsiã, &c. Quòd verò Scriptura ne verbulo quidem dicit, Samuelẽ verum non fuiſſe, ſed ſpectrum, hoc ideo fieri exiſtimãdum eſt, quòd omnes ex Lege ſcire debuerunt, Magiam & inquiſitionẽ mortuorum Deo diſplicere. Ipſe Saul, hortatore nimirum atque impulſore Samuele, antea Magos quotquot inuenire potuit, è medio ſuſtulit. Deus nõ ſolet tropicas loquutiones ad hũc modũ explanare. pleræq; enim ab attentis facilè intelliguntur. Superuacaneũ eſſet ſi quis diceret, hic eſt Petrus, hoc eſt imago Petri, quã noĩe Petri vulgò appellamus per tropũ.

Deinde

Deinde, Sacræ literæ ſecundũ opinionem & iudicium hominũ de rebus magis loquuntur, quàm ſecundum rei exiſtentiam: ſic Ieſus vocatur filius Ioſephi, ille eius pater, cùm Seruator noſter ex caſta virgine abſque virili opera natus ſit: multi tamen ex Iudæis opinabantur eum Ioſephi filium eſſe. in 1. ad Corin. 1. capite, Euangelium nominatur ſtultitia, eò quòd homines ſummã ſapientiã ſtultitiæ loco haberẽt. Scriptura deos appellat qui nihil minus erant, 1. Cor. 10. cap. ideo quòd Gentiles crederẽt deos eſſe, & vt deos ipſos venerabãtur. Ita Scriptura diabolũ Samuelem vocat, ideo quòd Saul illum Samuelem eſſe putaret. Ierem 10 Pſalm. 96

Adhæc aiunt eum res futuras Sauli prædixiſſe, exercitum prælio vincendum à Paleſtinis, & ipſum vnà cũ filijs ſuis interficiẽdum. Hæc omnia verè facta eſſe. Futura autẽ quæ in ſolius Dei manu poſita ſunt, diabolum nec ſcire nec p̃dicere poſſe: ſed vt Chriſtus Ioã. 8. dicit mendacẽ eſſe, patremq; mẽdacij. Ad hæc reſp̃ondere nõ eſt difficile. Diabolus norat qũo res eſſẽt cõſtitutæ apud Iudæos & Palæſtinos: norat vtriuſq; partis arcana cõſilia, & bellicũ apparatũ. Cernebat Iſraëlitas parũ inſtructos & prorſus cõſternatos eſſe. Præterea Samuelẽ iã antè Sauli Dei irã & pœnã cõminatũ eſſe: Danideq; in eius locũ à Deo ſubſtitutũ: vnde 3 An diabolus futurã norit.

facile erat colligere, quid futurum esset, quódque Saulem Dauidi loco cedere oporteret. Quòd si res aliter cecidisset, sciebat Saulem huiuscemodi vaticinio planè consternãdũ & ad desperationem redigẽdum: qua re Satanæ qui dies noctesq; hominibus insidiatur, nihil optatius accidere poterat.

Diabolus res futuras non exactè nouit: ideo consulẽtibus oracula, ambiguè respõdit: vt cùm dixit, Cræsus perdet Halin transgressus plurima regna. Sæpe tamẽ vnum ex alio colligit. Hac de re scribit Augustinus de anima 26. 27. & 28, capitibus. Diabolus magnum habet rerum vsum, quæ res multum habet momenti in quouis negocio. Senes & exercitati, statim vident quem euentum res habituræ sint: iuuenes & non exercitati, non statim id vident. Adhæc Diabõli celeres sunt & expediti. Nauta nouit quando venti & tempestates orituri sint: agricolæ quoque habẽt sua prognostica tempestatum: peritus Astronomus ante annos plurimos eclipses solis & lunæ ad vnguẽ potest prædicere: medicus habet dies suos criticos, pulsum, vrinã, ex quibus iudicare potest, victurús ne sit ægrotus, nec ne: architecti vident quãdo ruitura sit domus: miles exercitatus statim videt, penes quẽ futura sit victoria. Quid mirũ igi

tur

tur diabolum mirè artificē, aliquid interdū prædicere? putabimúsne tot annorum vsum & experiētiam nihil diabolis attulisse? Aliâs quoque vera interdum dicit, sed non alium in finem, quàm vt mēdaciis suis pondus addat, & incautos in errores abducat.

Simulat etiā fictitius ille Samuel, se indignè ferre, quòd Saul eū perturbet, eíque negocium facessat, quódque sibi cum ipso loquēdum sit: verbis etiam Samuelis artificiosè vtitur. Hinc multi colligunt, verum fuisse Samuelem. Sed quid Satan non facit vt homines seducat & in desperationem adigat? Exēpla proferri illorum possent, quibus persuasū fuit se hunc vel illū vidisse, audiuisse, ex sermone cognouisse, quum postea res ipsa ostēderit eos tū temporis peregrè fuisse, & ab illis multis milliaribus disiunctos. Diabolus multa huiusmodi nouit facere. 4

Quædam etiam loca ex vetustis Patribus adducuntur, quæ illis suffragētur, qui existimant verum Samuelem apparuisse, ad quæ magna ex parte iam antè respōdimus. Etsi enim Augustinus aliquot locis in dubium vocat, an verus Samuel fuerit, tamen aliis in locis illorum sententiam probat, qui negant Samuelem fuisse, sed tropicā loquutionem esse affirmant. 5

Iustinus. *Iustinus martyr qui vnus est ex vetustissimis, scribit in suo colloquio cum Triphone Iudæo, animam Samuelis iubente Saule fuisse euocatam per sagam ventriloquam. Hoc verò nemo mirari debet, statim enim idē author subÿcit: sibi videri quòd omnes animæ Prophetarum & iustorum obnoxiæ fuerint talibus potestatibus, qualem in vētriloqua fuisse reipsa credatur. Hoc nemo ex patribus ei concedet. Alÿ quoque Græci qui à puero philosophiæ, non Sacris literis operam dederunt, postea ad fidem Christianam conuersi sunt, suas quasdam habent opiniones, quæcū Verbo Dei non consentiunt. Non itaque mirum cuiquam videri debet, Iustinum quoque in quibusdam hallucinatum esse.*

Respōsiones ad Orthodoxos non sunt Iustini. *Idem author, in Responsionibus ad orthodoxos quæstione 52. contrarium asserit, Omnia enim, inquit, quæ à ventriloqua facta sunt, facta sūt opera dæmonis, qui sic præstrinxit spectantium oculos, vt sibi videretur Samuelem videre, qui non erat. Verborum quidem veritas à Deo profecta est, qui dæmoni dedit in figura Samuelis apparere ventriloquæ, & rem futuram demonstrare, &c. Si quis obÿciat hunc librum non rectè tribui Iustino (facit enim in eo Origenis mentionem, & Irenæi martyris, quum tamen ipse prior*

mar-

matyrio affectus fuerit: item Manichæorum, qui longè post eius tempora floruerunt:) respondemus, Si hic liber non est scriptus à Iustino, tamen vt apparet, alius quispiam vir doctus eum cõscripsit: nec minor illius, quisquis fuerit, viri, in hoc debet esse authoritas, quã ipsius Iustini: nam facit cũ Scripturis. Deinde Iustino alios sãctos Patres opponimus qui ex Sacris literis docuerunt non fuisse Samuelem, nempe Tertullianum & Chrysostomum, de quibus suprà dictum est. De sancto Gregorio postea audiemus, pium quidem & doctum fuisse, sed nimis credulum & simplicem. Gregorius

Si sancti Patres absque Scripturarum testimonijs aliquid affirment, ipsimet negant ipsis esse subscribendum. Põtifices decreto inseruerũt ex D. Augustini dictis, q. 9. c. Noli. Nemini ex Patribus credendum esse, nisi sua ex Sacris literis cõfirmarit. Iam multi ex eorum scriptis tãtùm errores decerpunt, & quæ illi testimonijs Sacrarum lirerarum probant, reijciunt: non secus quàm illi filij, qui bonos suos parentes tantùm in rebus malis imitantur. Boni enim viri suos quoq; nævos habent.

¶ Vtrum diabolus specie fidelis hominis alicui apparere possit.

Caput IX.

QVAERIS an diabolus possit sancti alicuius hominis, qui è viuis excesserit, speciē repræsentare. De hoc nō est dubitādū. D. enim Paulus in 2. Corinth. 11. cap. testatur, Satanam se transfigurare in angelum lucis. Satan natura sua spiritus existit. Angelus ideo nominatur, quòd deus eū mittat ad perficiendum aliquid. Malus angelus in primo libro Regum emittitur, vt sit mendax spiritus in ore pseudoprophetarum Achabi, ad ipsius exitium. Angelus quidem erat tenebrarū & erroris, nihilominus tamē præ se ferre poterat, se angelū bonum esse, gubernabátque cōcilium Baalistarum, qui indubiè gloriabantur se in spiritu sācto congregatos esse. Si hoc Satan nouit, an non mentiri speciem sancti alicuius viri posset, imitari eius verba, vocē, gestus, & alia huius generis facere?

Inter Gentiles mirandas res edidit: persuasit eis vt crederēt animas magicis artibus euocari, & compelli, vt de rebus futuris atque arcanis eis respondeant. Ideóque nō in publicis solùm, sed etiam in priuatis rebus, si paulò difficiliores essent, opera Magorum & Pythonicorum vsi sunt: item Oracula hinc inde consuluerunt.

Tertullianus in lib. suo De anima, commemorat sua ætate non defuisse qui pollicerētur se

ſe ſuis artibus animas ab inferûm incolatu reuocaturos eſſe: magiam vocat ſecundã idololatriã, in qua ſe dæmones perinde mortuos fingant, quemadmodum in illa deos. Fallaces illos ſpiritus ſub perſonis defunctorum delitescere, res miras agere. Addit, Iam quiescentes animas (magia) euellere ab inferis creditur, conſpectui exhibere: quia & phantaſma præſtatur & corpus adfingitur. Nec magnum illi eſt exteriores oculos circunſcribere, cui interiorẽ mentis aciem excæcare perfacile eſt. Corpora denique videbantur Pharaoni & AEgyptijs magicarum virgarũ dracones: ſed Moſis veritas mendacium deuorauit. Multa & aduerſus Apoſtolos Simon dedit & Elimas magi, &c. Addit, ſua ætate Simonis hæreticos tanta præſumptione artẽ extuliſſe, vt etiam prophetarum animas ab inferis moturos ſe ſponderent, &c.

Lactantius de Origine erroris, libr. 2. cap. 17. ſcribit malos angelos ſub nominibus mortuorum delitescentes, viuentibus plagas tendere, hoc eſt, ſumere ſibi nomẽ Iouis, Iunonis, quos gentiles deos eſſe credebant, vel nunc S. Sebaſtiani, Barbaræ & aliorum.

Libr. 7. cap. 13. dicit. magos certis carminibus animas ciere ab inferis. Non quòd hæc ſit mens Lactãtij, eos ſuis nefarijs artibus a-

nimas verè reuocare ad ſua cadauera: ſed quòd glorientur ſe hanc vel illam animam euocaſſe. Conuincit Ethnicos animam eſſe immortalem, teſtimonio magorum, quos illi magni faciebant: hi dicebant, ſe animas ex inferis aduocare vel ciere, quod ex Gentilibus etiam illi credebant, qui interim animas putabant ſtatim extingui.

Iuſtinus apologia 2. pro Chriſtianis, Vera dicam, ait. Olim genij mali per ſpectra illuſerunt fœminis ac pueris, terruerúntque prodigijs homines, vt à ſtupidis metu exprimerent quod ratione non poterant: qui neſcij malorũ dæmonum eſſe has præſtigias, in vniuerſum deos nominarunt diſtinctos propriis vocabulis, quæ cuique placebant maximè, &c. Poſtea in eadem apologia Ethnicos hortatur ne animas humanas poſt mortem ſenſu præditas eſſe negent, ſaltem necromãtis ſuis fidem habeãt, qui dicũt ſe animas euocare: itẽ illis qui affirment ſe à defunctorũ ſpiritibus agitari, quos vulgus arreptitios & furioſos nominet.

Apud Auguſt. de Ciuitate Dei, etiam multa huius generis extant.

Quàm horribilibus, ſtupendis & portenteſis ceremoniis vſi ſint, quando animas mortuorum magicis ſuis artibus reuocare voluerunt, inuenies apud Lucanum libro ſexto: vbi

bi deſcribit quomodo Erichtone malefica militem recèns occiſum reuocarit in vitam, in gratiã Sexti Pompeij, vt ex eo de belli Pharſalici euentu cognoſceret. Hoc genus magiæ Necromantiam ſiue Pſychomantiam vocant: cuius non vnum fuit genus: aliquando mortuorum integra corpora apparuerunt, aliquãdo vmbra tantùm, aliquando vox tantùm obſcura eſt exaudita.

Plutarchus ſcribit in vita Cimonis (interprete Ioachimo Camerario in proœmio ad libellos Plutarchi de Oraculis quæ defecerint, & de figura EI cõſecrata Delphis) Pauſaniã capto Byzantio, virginem nobili genere natã Cleonicen nomine, accerſiſſe ad turpem conſuetudinem: parentes neceſsitate quidem ac metu filiam ſuã dimiſiſſe, eam verò ab ijs qui antè conclaue ſeruabãt, impetraſſe, vt lumen remouerent, atque ita in tenebris cum ſilentio accedentem ad lectum, Pauſania iam dormiente, offendiſſe ad candelabrum, ídque euertiſſe inuitam. Perturbatum autem ſtrepitu Pauſaniam, eduxiſſe appoſitam ſicam, & quaſi inimicum adorientem ſe, percuſſiſſe & proſtrauiſſe virginem illam. Quam de ictu eo mortuam, nõ ſiuiſſe acquieſcere Pauſaniam, ſed ſimulachro quodã noctu obuerſãtẽ ipſi in ſomno, pronũciaſſe iracundã verſum hũc he-

roicum:

Στεῖχε δίκης ἆσσον, μάλα τοι κακὸν ἄνδρασιν ὕβρις. Hoc est,

Ius subeas, valde est iniuria res mala cũctis:

Id facinus vel maximè ægrè ferentes socij duce Cimone oppugnando ipsum eiecerũt. Isq; amisso Byzantio, quum vt fertur, pergeret visum illud turbare eum, cõfugit ad Necyomantium Heracleæ. Vbi anima Cleonices euocata, iram illius fuit deprecatus. Hæc verò & cõspectui ipsius sese obtulit, & breui fore dixit, vt malum illud cessaret, vbi Spartam redijsset: tacitè nimirum indicans mortem ipsius, &c. Hic Pausanias antea modestè se gesserat, postea elatus victoriis, tyrannicè res administrauit: ideo quum Ephori eum in carcerem ducturi essent, fugit in tẽplum, in quo inclusus fame contabuit.

Alias id genus historias complures congerere non esset difficile, ex quibus perspicuum sit, qualis illa resuscitatio Samuelis fuerit. In alijs quoque rebus diabolo (si Deus ei permittat) vires non desunt: quàm verò sit expeditus & ingenioſus, experientia ostendit.

Cæterùm quod principem quæstionem attinet, finge (Scripturis enim hoc euinci non potest) quòd Deus ipse Samuelem redire permiserit, déque rebus futuris vaticinari, non tamen

men ſtatim ſequeretur hodie quoque tales apparitiones fieri: aut illa ſtatim credenda vel facienda eſſe, quæ ipſi mandant.

Deus primis temporibus angelos ſuos ſæpe viſibili forma ad homines miſit, nunc verò non audis quòd multi ad homines mittantur: neque id eſt neceſſarium. Temporibus Apoſtolorum ſtupenda miracula edita ſunt, poſtea certas ob cauſas ceſſarunt. Nam quæcunque nobis ad ſalutem ſunt neceſſaria, Verbo Dei continentur. Hæc de Samuele annotaſſe ſufficiat.

¶ Moſes & Helias hriſto Domino noſtro in monte apparuerunt: multi anima & corpore reſuſcitati ſunt: proinde animæ quoque in has terras redire poſſunt.

Caput x.

III Moſes & Helias Chriſto apparuerunt.

OBICITVR item nobis, Moſen & Heliam Matth. 17. in monte (quia à veteribus Tabor vocatur) apud Dominũ Ieſũ ab Apoſtolis quos ad hanc rem delegerat, cõſpectos, & cum eo colloquutos eſſe. Lucas explicat quibus de rebus cũ eo diſſeruerint, nẽpe de exitu ipſius, hoc eſt, ſuppliciocrucis, ideo colligunt animas mortuorum poſſe redire in terras, ſéque hominibus conſpiciẽdas præbere. Quod Deus animas in terram mittere poſ-

sit, iam antè concessimus: sed quòd hæc ipsius sit voluntas, & quòd præsertim his temporibus necesse sit, probatione indiget. Moses & Helias tribus tantùm, non omnibus Apostolis apparuerunt: non colloquuti sunt cum tribus illis Apostolis: non attulerunt noua dogmata, non mãdarunt ipsis, vt in honore eorum templa extruerent, aut alia id genus facerent: non missi sunt ad Apostolos, sed ad Christum solùm, siue animæ tantùm, siue corpora quoque ipsorum venerint.

Plurimũ intererat, vt illi qui testes Christi esse debebant, optimè intelligerent, Christo seruatori nostro Legẽ & Prophetas testimonium perhibere, quòd pro mundo moriturus, & in fine seculorum rediturus, corpora mortuorum suscitaturus, clarificaturus & secum in æternam gloriam perducturus esset: hanc igitur ob causam Deus voluit duos illos excellentes prophetas etiam ab ipsis conspici.

IIII Lazarus rediit in terras.

Lazarus, teste Ioanne capite vndecimo, corpore & anima rediit, non sola anima ipsius apparuit. Hic est quasi pignus veræ nostræ resurrectionis quæ futura est nouissimo die. Sicut alij quoque quos seruator noster, quos Apostoli, & vetustis temporibus Prophetæ ex mortuis suscitarunt. Nusquam legis Lazarum vel alios dixisse, vbi interim fuerint,

rint, quis ſtatus ſit in altero ſeculo. Hæc enim ex verbo Dei non ex mortuis diſcenda & tenenda ſunt.

Idem dici poteſt de illo quod Matthæi 27. habetur, Chriſto ſeruatore in cruce moriente, aperta eſſe ſepulchra, & poſtea die reſurrectionis mortuos cum Domino reſurrexiſſe, multíſque Hieroſolymis apparuiſſe. Non animæ ſolùm mortuorum conſpectæ ſunt, & viuentes monuerunt, eíſque mandarunt vt in defunctorũ gratiam, hæc vel illa facerẽt, nempe vt orarent pro illis, peregrinationes ſuſciperent ad diuos, &c. ſed animo & corpore redierunt in terras. Deus enim teſtari voluit, ſe morte ſua, ſuis fidelibus mortem viciſſe, & exarmaſſe, atque nouiſſimo die corpora & animas ipſorum vniendas, & ipſos in perpetuum cum Deo victuros. Qui autem ſancti illi fuerint qui ſurrexerunt, & an in hac præſenti vita aliquandiu manſerint, iterúmque mortui ſint, vel cum Chriſto in cælos migrarint, cõſule Auguſt. epiſtola 99. ad Euodium. & lib. 3. De mirabilibus Script. cap. 13.

V In die reſurrectionis Chriſti multi reſur. exerunt & apparuerunt multis.

His addenda eſt narratio quæ apud Ruffinum in hiſtoria Eccleſiaſtica. libro 1. cap. 5. legitur, & à Socrate libro 1. cap. 12. repetitur de Spiridione Epiſcopo Cypri Fuit illi filia nomine Irene, apud quã familiaris quiſpiam pre-

Spiridion filiam excitat.

cioſum ornatũ depoſuerat. Illa cautior æquo ſub tellure depoſitũ abſcõdidit, ac paulò pòſt vitam finiuit. Poſt aliquanto tempore venit qui depoſuerat, & quum virginem non reperiret, patrem adorſus eſt, illúmque nunc incuſauit, nunc obſecrauit. Senex quoniam damnum eius qui depoſuerat, ſuam ducebat eſſe calamitatem, venit ad ſepulchrum filiæ, Deũ q́ inuocauit orans, vt ante tempus ſibi promiſſam reſurrectionem oſtenderet. Nec fraudatus eſt ſpe ſua. Rediuiua nanque virgo patri apparuit, ac locum vbi ornatum abſconderat indicauit, & rurſus ſeceſsit.

Non negabo rem ita habere. Similis enim hiſtoria extat apud D. Auguſtinum epiſtola 137. Quidam parum ſecundæ famæ iuuenis accuſauit Bonifacium presbyterum Auguſtini, quòd ab eo de ſtupro fuiſſet interpellatus. Quumres idoneis argumentis nec cõfirmari nec refelli poſſet, iuſſus eſt vterque ire ad ſepulchrum Felicis martyris, vt miraculo iudicium tranſigeretur. Non fuiſſet miſſus, niſi antea quoque arcana aliqua, hac ratione fuiſſent detecta. Dici poteſt, angelos bonos aut potius malos fuiſſe qui apparuerunt.

¶ An ſancti Apoſtoli putarint ſe videre animã, quando Chriſtus poſt ſuã reſurrectionem eis ex improuiſo apparuit.

Ca-

Caput XI.

IN Euangelio Lucæ capite 24. legimus, quòd duo discipuli qui Emaunta Hierusalem reuerterant, Apostolis narrarint se vidisse Christum rediuiuum: dúmque loquerentur, Dominum in medio ipsorum stetisse atque eis dixisse: Pax vobis. Illos vero expauefactos & perterritos, existimasse se spiritum videre, &c. Ex his quidam probare nituntur, Apostolos credidisse spiritus vel animas vagari, & hominibus se conspiciendos exhibere. Illos enim putasse quòd viderint spiritum Christi, vt quidam ex veteribus interpretantur; vel alterius spiritum.

VI Discipuli Christi putant se spiritum videre.

Ad hoc argumentum bifariam potest responderi. Primùm si putarunt se animam videre, non rectè putarunt: sed cum vulgo non minus errarunt, quàm quum putarent Christum externum & terrenum regnum excitaturum, in quo ipsi principes futuri essent. Deinde fieri potest, vt putarint se vel malum, vel bonum angelum videre. Non enim vnum genus est spirituum. Est spiritus qui omnia condidit: nempe Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus. Deinde sunt spiritus creati, nempe boni & mali angeli: item animæ hominum, quæ vel sunt in corpore hominis, vel per mortem à corpore abiunctæ, in

Varia genera spirituum.

vita æterna, aut æterna damnatione degunt. De ſtatu enim animarum in purgatorio, in quo ad iter cæleſte præparantur, item de limbo puerorum, nihil extat in Sacris literis.

Deum ſanctis Patriarchis, Prophetis, Regibus & aliis variis viſionibus & formis apparuiſſe, ſéque illis patefeciſſe, illis loquutum eſſe, ex Sacris literis claret. Iacob ſcalã vidit quæ impoſita terræ ad cælum pertingebat, cui Deus innixus eſt. Iſaias vidit Dominum ſedẽtem ſuper altum thronum. Daniel vidit ſenẽ ſedentem, & ad ipſum venientem filium, omnémque poteſtatem accipere.

Tertullianus & alij S. Patres, docent Filiũ Dei, qui conſtituto tempore carnem humanã induere debuit, Patriachis forma angelica apparuiſſe.

Spiritus ſanctus colũbæ ſpecie cõſpectus eſt, quũ Io. Baptiſta ſeruatorẽ noſtrũ in Iordane baptizaret. Bonos angelos, Dei miniſtris crebrò apparuiſſe, Scripturæ ſacræ paſsim teſtãtur.

Malos ſpiritus ſæpenumero conſpici, & hodierno quoque die incantatoribus & magis varijs formis ſeſe offerre: item aliis quoque hominibus tam pijs quàm impijs, hiſtoriæ & experientia quotidiana teſtantur.

De animabus verò non legitur quòd ad hunc modum apparuerint. Ex his facilè colligi

gi poteſt, Apoſtolos quum putarũt ſe ſpiritum videre, non credidiſſe ſe animam videre. An non opinari potuerũt ſe videre ſpiritum malum? aut potius ſe videre ſpiritũ vel angelum bonum? Nam ad apparitionem bonorum angelorum, fideles etiam turbatos & conſternatos fuiſſe, multis exemplis oſtendi poteſt.

Danielis 8. & 10. c. legitur, Prophetam ad conſpectum Angelorum in morbum incidiſſe. Ipſa Maria Virgo quum videret archangelum Gabrielem, expauit, itẽ Zacharias ſacerdos, & multi alij.

In Actis Apoſtolorũ 12. c. legimus, quòd Herodes Iacobum Apoſtolum gladio interfecerit, quúmque vidiſſet ſe Iudæis gratum feciſſe, Petrũ quoque ceperit, & poſitum in carcerem, ſedecim militibus aſſeruandum tradiderit, vt peracto feſto Paſchæ, eum quoque interficeret. Angelũ Domini noctu D. Petrũ per cuſtodiam militum è carcere eduxiſſe, illũ rectà ad domũ Mariæ matris Ioã. Marci, (vbi multi erant cõgregati & orantes) perrexiſſe. Quũq́ pulſaſſet oſtium veſtibuli, proceſſiſſe Rhodẽ puellã, vt quis pulſaret quæreret. Hæc vt agnouit vocẽ Petri, præ gaudio nõ aperuit veſtibulũ, ſed intrò currens nũciauit ſtare Petrum ante veſtibulũ. At illi dixerunt ad eã, Inſanis. Illa autem affirmabat, ſic ſe habe-

Actorum 12. cap.

re: at illi dicebant, Angelus eius est. Petrus autem perseuerabat pulsans. Quum autem aperuissent, viderunt eū, & obstupuerunt. Ita nunc quoque Apostoli forsitan putarunt, quū Christum viderent, se videre bonum angelum. Nam hominibus angeli additi sunt à Deo, qui curam eorum gerant: qua de re apud Matth. 18. & Psalmo 19. legitur: & postea pluscula annotabimus.

Boni & mali genii.

Gentiles quoque crediderunt, vt ex scriptis ipsorum intelligitur, vnumquenque hominem bonum & malum genium habere. Illum homines incitare ad virtutes, eósque defendere: hūc verò homines lædere vbicunque possit, & ad mala hortari.

Si maiores nostri dixerunt de aliquo qui peregrè fuit, vel ex hac vita decessit, quando aliquid audiuerunt vel viderunt, Spiritus illius est: potest esse, vt non putarint animam eius, sed angelum eius. Quòd si putarunt animas esse, vt posteris temporibus ab omnibus creditum fuit, quando nunc in hoc, mox alio in loco spiritus se conspiciendos præbuerunt, errarūt, vt in multis aliis quoque rebus. Animæ enim statim in æterna gaudia vel æternā damnationem colliguntur.

Si doctores suum fecissent officium, & plebem sibi commissam rectè instituissent de

hoc

hoc & alijs doctrinæ Christianæ capitibus, aut saltem lectione sacrorum librorum ei non interdixissent, de hac re & alijs de quibus hodie contenditur, rectè sensissent.

¶ De sanctis Patribus, Conciliis, Pontificibus, & vulgo, qui dicunt animas apparere.

Caput XII.

OBIICITVR nobis sanctorum Patrum authoritas, nempe quod D. Ambrosius de S. Agnete scribit, D. Augustinus de S. Felice, de quibus suprà habuimus: Abdias in vita Apostolorum, quòd Thomas post mortem apparuerit & concionatus sit. D. Gregorius in suis dialogis, varia & miranda scribit: inter alia multa exempla recitat de mortuis qui apparuerint, opem postularint, de quibusdam sanctis, ipsis etiam Apostolis, qui aliquos lethaliter decumbentes paulò antequam obierunt, inuiserint: & alia huius generis, quæ omnia qui volunt ipsi legere possunt. Fertur Hieronymũ apparuisse D. Augustino.

S. Patres dicunt animas apparere.

Hoc loco nolo sanctos Patres vanitatis arguere. Sciendum tamen est, eos non dicere quòd illos qui apparuerunt, crediderint animas mortuorum esse, sed loquuntur vulgari more. Quod verò D. Gregorij dialogos attinet, non possum dissimulare (id quod ante

Gregorii magni dialogi.

me multi alij obſeruarunt) multa illis cõtineri quæ nequaquam veriſimilia, ſed fabulis anilibus ſimilia ſunt. Non quòd ſanctus ille Pater ex malitia ea ſcripſerit: ſed quia nimis fuit credulus, & multa ex aliorum potius relatione in ſuos libros contulerit, quàm quòd certa & explorata haberet. Hodie quoque multi ſunt pij & honeſti viri, qui hoc vitio laborant, quòd nimis citò quiduis credunt: ſeq; alijs regẽdos præbent. Ex ſe alios metiuntur: puderet eos aliquid falſi aſſerere: ita putant alios quoque affectos, qui eorum ſimplicitate & bonitate abutũtur. Hi interdũ magna pericula propter ſuã illã credulitatẽ incurrunt. Deinde ætate Gregorij cœptũ eſt illis apparitionibus & viſionibus multum tribui. Vera quoque & ſimplex doctrina illis ipſis tẽporibus valde cœperat labefactari. Plurimũ autẽ refert in quæ quiſq; incidat. Ipſemet faſſus eſt ſua tẽpora eſſe nouiſſima tẽpora. Studioſius itaq; inhærendũ fuerat ſacris literis, neq; quicquam recipiendũ, quod illis non eſt conſentaneum. Quidã eum excuſantes dicũt, quòd ideo dialogos ſuos miraculis & prodigijs referſerit, vt pertinaces & duri animi Lõgobardorum illis exẽplis molleſcerẽt, verãq; religionem amplecterentur, quã tantopere inſectati fuerant. Quòd autẽ nequaquam vtile ſit his admi-

adminiculis, fictis ſcilicet narrationibus, propagare veram fidem, etiam Viues libro 5. De tradendis diſcip. agnoſcit.

Quidã cõciliorũ authoritate nos vrgent, quæ apparitiones animarũ quaſdã approbarint, libros itẽ qui de illis extãt, quoſdã ad ædificationẽ ſimplicium legẽdos permiſerint, quoſdam verò libros & apparitiones planè reiecerint.

5 Concilia approbant animarum apparitiones.

De cõcilio Cõſtãtienſi fertur, quòd hãc apparitionẽ approbarit: Decanus quidã cùm abdicaſſet ſe decanatu in eremũ profectus eſt, vt pœnitẽtiã ageret: poſt obitũ apparuit ſuo Epiſcopo, eíq; indicauit quòd illa ipſa hora qua obijt, triginta millia hominum è viuis diſceſſerint, inter quos oẽs, ſua dũtaxt & D. Bernardi anima æternæ ſalutis factæ ſint conſortes, tres in purgatoriũ deſcẽderint, reliquæ in æternã dãnationẽ, &c. Cõcilia autẽ & Eccleſiã nõ poſſe errare, eò quòd à ſãcto Spiritu regãtur: Ipſum quoque dominum Mat. 24. dicere, Nouiſſimis tẽporibus fient ſigna & prodigia, vt ſi fieri poſſet, etiam electi ſeducerẽtur: Ideo concludunt, hæc eſſe credenda quæ de illis apparitionibus dicunt. Verborũ Chriſti non hic ſenſus eſt, quòd electi in errores nunquã induci poſsint (rẽ enim aliter habere, multis egregijs exẽplis oſtendi poteſt) ſed quòd in illis

Cõcilia errare poſſunt.

nō perſeuerāt, tametſi vix & ne vix quidā emergāt. Dic, quæſo, quinā conuenerūt in vetuſtis cōcilijs? none ſancti Patres? Illos verò cōſtat in multis capitibus inter ſe fuiſſe diſcordes, idque ſcriptis cotrarijs oſtendiſſe: quin aliquando ſibiipſis contradicunt, ideóque nō ſemper rectè ſenſerunt: ipſi nos ſubinde ad verbum Dei tanquam fidei certiſſimam normam & regulam, remittunt. Exempla non deſunt, quibus poteſt oſtendi vetuſta Concilia in quibuſdam dogmatis erraſſe. Ariminenſe concilium, Arianorum dogma probauit. Epheſinum ſecundum Eutycheti ſubſcripſit. In concilio Carthaginenſi, quod Cyprianus collegit, etiā contra ſcripturas pronuntiatum fuit, &c. Quid poſteris temporibus factum eſſe dicemus? Notum eſt ex hiſtorijs, quis concilia aliquot ſeculis indixerit, rexerit, & quibus de rebus præcipuè tractatum fuerit: quídque plerunque mox conſequutum ſit, hoc eſt feralia bella & cædes. Si vetuſta illa errare potuerunt, cui mirum videbitur illa quæ interea temporis celebrata ſunt erraſſe? Sed quod apparitiones illas attinet, vt alijs omnibus omiſſis, de his tantùm agam, Dic quæſo, quis concilijs diceret, num hæc vel illa apparitio vera fuerit vel ficta? Nullum certè concilium efficere poteſt, vt mendacia quæ ſpargūtur, ve-

ra

ra esse incipiant, si ipsi vera esse affirmarint.

Pontifices approbant animarum apparitiones.

Non minus stultum est si dicatur Pontificem (qui conciliis omnibus superior haberi vult) hoc vel illud miraculum, quod in cœnobio aliquo editum esse dicunt, confirmasse. Quomodo enim Pontifex Romæ tot locorum interuallis disiunctus, melius scire rẽ aliquã potest, quàm illi qui illis ipsis in locis degunt? Pontifice confirmante hanc vel illam animã conspectam esse, qui nihil aliud habet, quàm quod ex illorum, qui fortè nouas peregrinationes & pecuniæ aucupia instituere volunt, sermonibus vel literis intellexit, statim absq; contradictione credendum est: si alij, qui omnia explorata habent, diuersum atteſtẽtur, vana esse oportet omnia. Cogita quæso hac de re: Antea omnes dubitarunt num res aliqua ita haberet: cùm primùm Papæ calculus accessit, aut Clericus aliquis in somnis vidit rẽ ita habere, nefas est postea dubitare. O tempora, ô mores!

Multi dicunt sibi animas apparuisse.

Quod alios homines laicos, vt vocant, & plebeios attinet, qui dicunt se aliquem post obitũ ipsius vidisse, audiuisse, nouisse, cum eo collocutos esse: facile quidem cõcedo, eos aliquid vidisse & audiuisse, & omnino pro certo habuisse quòd fuerint animæ, & quòd loquuti sint cum illis: quòd verò reuera animæ

fuerint, nõ ſequitur: multo minus quòd corpore & anima homo aliquis defunctus ipſis apparuerit. Nã nouiſsimo tandem die animæ ad corpora ſua redibunt. Animæ ſpiritus ſunt: ſpiritus verò ſũt inuiſibiles, niſi externas aliquas formas aſſumant, quare non ita poſſunt conſpici. Quòd enim animæ, vt boni & mali angeli, formas aliquas induãt, ſacrarum literarũ teſtimonijs probari nõ poteſt. Adhæc certum eſt, ſæpe illorum formas, à quibus anima per mortẽ nondum auulſa eſt (vt quũ quis lethaliter decumbit) non minus videri, quàm illorum qui hinc exceſſerunt. Nõ igitur neceſſarium eſt, vt ſpectra quæ videntur animas eſſe credamus. Ex his intelligis quid de narratione Platinæ, Naucleri & aliorum ſentiẽdũ ſit, qui ſcribũt Epiſcopũ quẽdã vidiſſe Benedictum 8. Papã in ſolitudine (iamdudum mortuum) nigro equo inſidentem, rogatúmque cur ita nigro equo veheretur, admonuiſſe epiſcopum, vt pecuniã in vſus paperum collatam (ſed nefariè in alios vſus reſeruatam) pauperibus quibus iure deberetur, diſtribueret. Circunferũtur alia quoque huius farinæ.

¶ An animæ ex purgatorio & limbo puerorum redeant. Caput XIII.

QVOD animæ quæ in cælos vel inferos tranſlatæ ſunt, ex illis locis ante diem

diem extremum non redeant neque appareant, fortaſſis quidã nõ inuiti concederẽt: ſed fingunt tertiũ eſſe locum, nẽpe purgatorium, ex quo animæ in terras redeant. Nam contra illas nondum latam eſſe vltimam ſentẽtiam: ideo adhuc poſſe illas auxilio leuari: illas etiã opem petere, ideóque ſe hominibus conſpiciendas præbere. At ſuprà ex diuinis oraculis & Patrum ſcriptis abundè & luculenter probauimus, animas fidelium ſaluari, infidelium damnari, nulla mora intercedente: ideóque nullum eſſe purgatorium. His opponunt varia argumenta, inter quæ illud vulgare quidem, ſed præcipuum videtur quod dicunt, neminem ſaluari qui non ab omnibus ſuis peccatis expiatus ſit: nobis verò peccatum ad ſepulchrum vſque adhæreſcere. Si dicamus puritatem non in operibus noſtris aut doloribus quos perferimus, poſitam eſſe, ſed Deum per fidẽ in Filium ſuum Chriſtum Ieſum (qui eſt vnica noſtra redẽptio, iuſtitia, ſatisfactio, & precium pro peccatis) nos iuſtos efficere: reſpondent, Fidem in nobis imperfectam eſſe, optimos quoſque quãdo hinc migrãdum eſt, de fidei ſuæ infirmitate queri. Deũ itaq; tales homines nõ rectà in cælũ deducere, & quia fide nõ prorſus ſint vacui, eos ad inferos non ſtatim detrudere. Locũ igitur

esse interiacentem, qui vocetur Ignis purgatorius, in quo animæ ab imperfectione quæ in morte remanserit expientur, & ex quo per viuentium merita, & per largas indulgentias liberentur. An verò hoc no est nostris doloribus & igni externo tribuere, quod soli supplicio Christi tribuendum erat? An non Christus nos docet, vt si fidei imbecillitatem in nobis sentimus, cũ Apostolis clamemus, Domine, adauge nobis fidem? An Deus preces suorum fidelium in agone mortis exaudire dedignatur? Christus dicit, Qui lotus est, non opus habet nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus: Non propter dignitatem fidei nostræ, sed ex mera gratia nos vult saluos facere. Hæc verò nobis per fidem cõmunicatur. Vt si opulentus aliquis cibum & potum aliis gratis distribuat, & quidam vasculo ligneo, quidam fictili, quidam argẽteo vel etiam aureo exciperent: vel, si Princeps aliquis nummum aureum in singulos distribuat, quidam manu ægra, quidam valida eum accipiant. Qui ægram manum habet, non minus accipit nummum quàm alter qui manum habet robustã. D. Paulus exhortatur suos Thessalon. 1. epist. cap. 4. ne mortuos suos lugeant sicut gentiles. Si ignis esset purgatorius, qualem illi cõmenti sunt, non potuisset illis irasci, etiam si obitũ

eorum

eorum impatientius tulissent, &c. Alia argumenta quæ ad stabiliẽdum Purgatorium adhibentur, iampridẽ à multis pijs & doctis viris ita refutata sunt, vt mirum sit nostros aduersarios illa subinde repetere.

Priusquam verò ab hoc loco discedam, libet hanc narrationem interserere. Germanus quidam cùm ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, vt vocant, accusatus esset, quod inter æquales suos contra Ecclesiæ catholicæ cõsensum, negaret esse purgatorium, respondit: Si Parochus noster, cui plurimũ tribuo pro suggestu vera concionatur, aut nullũ est Purgatoriũ, aut vacuũ. Sæpe enim repetit, Turcas, Iudæos, hæreticos & impios, non in Purgatoriũ sed rectà ad inferos descẽdere, vnde nunquã liberẽtur: deinde indulgentiis quæ prostant, multas animas in integrũ restitui: adhæc tãtas esse missæ vires affirmat, vt nulla in toto orbe celebretur per quã nõ anima minimùm vna eripiatur flãmis purgatorij. Hæc si vera sunt, aiebat, (nõ enim quæ Parochus meus affirmat, refellere conabor) persto in mea sententia. Nã Catholicorũ numerũ ad paucos redactum esse, omnes cõquerimini, maxima hominũ turba in varias sectas scissa, & Epicureorũ numero quotidie crescente. Deinde omniũ loculi sæpissimè à pœnitẽtiarijs, qui indulgẽ-

tias venales proposuerunt, exhausti sunt, vt animæ purgatorij cruciatibus liberarẽtur. Præterea nullus est pagus in quo nõ cõplures missæ celebrentur, priusquã vel vnicus rusticus moriatur. Quid igitur sequitur aliud, quàm vel nullũ purgatoriũ, vel omninò vacuũ esse? His auditis, Inquisitores, qui non ignorabãt vulgò sic à suis hominibus doceri, obstupuerũt: & cõmunicato cõsilio illũ obiurgarũt, quòd circa quæstiones ad se nõ pertinentes, occuparetur: quas iubebãt eũ Theologis relinquere, & suis negotijs vacare. ¶ Fuit apud nos vir honestus & grauis, qui priusquã Euangelij lux emersisset, hoc dilẽmate vtebatur: Potifex Romanus aut habet potestatem euocãdi animas ex tormentis purgatorij, aut nõ habet. Si habet illam potestatẽ, & ea nõ vtitur nisi interueniẽte pecunia, crudelitatis & auaritiæ crimẽ non põt effugere: Si verò non habet, magnum profectò scelus est, tot viduas & orphanos hoc nomine expilare, & de potestate quam non habet, insolenter gloriari. Si verò nullũ est purgatoriũ (sicut ex Scripturis sacris manifestè colligitur) animæ profectò ex illo neque redire, neque alijs se conspiciendas præbere possunt.

An pueri qui absque Baptismo decesserũt redeant.

Quòd ad quartũ locum, nẽpe Limbũ puerorum (in quo innocẽtes pueri, vti eos vocãt, dicũtur versari) Papistæ vix audebũt affirmare eos

re eos redire, & apparere hominibus, eorúmque opem implorare: docent enim, quòd cùm absque baptismo decesserint, perpetuò carituri sint conspectu Dei: ideóq; eos cum alijs Christianis in eodem cœmeterio non esse sepeliendos. Deus bone, quot pias matronas puerperas hoc cõmentum misere afflixit! Commentum voco, quia ex sacris literis proferre nihil possunt, quo hoc suæ doctrinæ caput cõfirmẽt. Scriptura Baptismo externo qui aqua fit, non tantũ tribuit. Potiórne fuit infantũ in veteri Testamẽto conditio, quàm in nouo? Nõ legis quòd veteres existimarint infantes qui ante octauum diẽ mortui sunt, ideóq; circuncisi nõ fuerunt, in perpetuum Dei cõspectu carituros esse. Rex & Propheta Dauid dicit se sequuturum puerum suum, quẽ Deus antequam circũcideretur, ex hac vita euocauerat. non autem fuit Dauidis mens, quòd iturus esset in locũ in quo conspectu Dei perpetuò priuaretur. Sed de hoc plura disputare non est huius instituti. ¶ Respondi nunc ad potissima aduersariorum argumenta, quibus probare nituntur animas cum bonorum tum malorum, interdũ postquam à corporibus discesserunt per mortem, se conspiciendas præbere viuentibus.

¶ Quid sint illa quæ videntur & audiuntur: & primùm quidem, quòd interdum

boni angeli appareant.

Caput XIIII.

NONDVM, inquis, manifestè & expressè intelligo, quídnã sint illæres quarũ (vt suprà dictũ est) historici, sancti Patres & alij mentionẽ faciunt: veluti quòd sancti Apostoli, Episcopi, Martyres, Cõfessores, virgines, & alij q̃ ante multos annos decesserũt, quibus dã aliquãdo cùm in extremis agerent, apparuerunt, eos monuerũt, ad quæstiones eis propositas responderunt, eos iusserunt hæc vel illa facere: itẽ quòd interdũ aliquid videtur, & auditur, quod nõ solùm dicit se hãc vel illã animã esse, sed addit quomodo ei subueniri possit: postea redit & gratias agit illis à quibus beneficiũ accepit: quòd maritus defunctus vxorẽ suã viduã noctu accessit: quodq̃ rarò memorabile aliquid accidit, quod non signis quibus dã antea significetur. Audio, inquis, & intelligo, illa animas nõ esse, quæ in suis cõstitutis locis degũt: quid igitur sunt res illæ? Vt paucis dicã: si nõ est persuasio vana ex imbecillitate sẽsuũ, timore, & aliis id genus orta, vel dolus hominũ, vel res physica, de quibus in prima parte multa annotauimus, est vel bonus vel malus angelus, aut alioqui admonitio à Deo profecta: qua de re deinceps ordine & plenius dicemus. Dominus testatur in

Euan-

Angeli apparent.

Euãgelio, pueros bonos ſuos angelos habere. Mat. 18. legitur Dominum dixiſſe: Videte ne contẽnatis vnũ ex his puſillis. Dico enim vobis, quòd angeli eorũ in cælis ſemper vidẽt faciẽ Patris mei cæleſtis. Quæ verba non ita accipiẽda ſunt, quaſi nunquãin terras deorſum emittãtur, ſed Dominus humano more loquitur. Quẽadmodũ enim miniſtri ſtãt ante dominos ſuos, vt eorũ mãdata exequantur, ita angeli parati ſunt ad ſeruiendũ Deo. Iſa. 63. Angelus faciei eius, hoc eſt, qui ſtat in eius cõſpectu, ſeruauit eos. Deinde illi qui ſubinde dominis aſtãt, ſunt illis grati & arcanorũ cõſcij. Ex hoc loco Mat. concludunt D. Hiero. in ſuis commen. & alij Patres, Deum vnicuique animæ cùm primùm eam creat, peculiarẽ ſuũ angelũ addere, qui curã eius gerat. An autem ſingulis electis ꝓprius angelus, aut plures additi ſint, nõ expreſsè habetur. Hoc autẽ certum eſt, quòd Deus angelis ſuis mãdauit, vt noſtri curã rationẽmq; habeãt. Dan. 10. cap. teſtatur etiam regnis angelos præfectos eſſe, per quos Deus ea cuſtodit & defẽdit, atq; diaboli mala cõſilia impedit. Omnes Chriſtianos nõ vnum tãtũ ſed multos angelos habere, quibus Deus ad eorũ miniſteria vtatur, multis ex Scripturæ locis percipi poteſt. Pſa. 34. dicitur, Angelus domini caſtra figit circũ illos qui Dominũ ti-

Matth. 18.

ment, eísque opitulatur: quod hodie quoque fieri, licet eos nõ videamus, minimè est dubitandũ. ¶ Legimus alia atque alia specie apparẽtes, homines admonuisse, eos erexisse sua cõsolatione, eos defẽdisse, ex periculis eripuisse, impios itẽ pœnis affecisse. hac de re multa exẽpla se offerunt, quæ nihil attinet hoc loco referre. Aliquãdo in somnis vel per visiones apparuerũt, aliquãdo per interiorẽ operationẽ suũ munus exequuti sunt: vt cùm animus alicui præsagit rẽ sic casurã, & postea ita accidit, id puto fieri à Deo per angelorũ ministeriũ. Angeli plerunque humanas species assumunt, in quibus apparẽt. Ita fieri potest vt S. Felix, S. Agnes, & alij qui honestis & pijs hominibus apparuerunt, angeli Dei fuerint. Nõ autẽ singulitantùm, sed etiam toti exercitus & castra angelorũ apparuerunt, vt Iacobo patriarchæ, Helisæo prophetæ. In historia Ecclesiastica à Socrate & Sozomeno cõscripta legitur Arcadiũ imperatorẽ, Gainã cum exercitu suo in vrbẽ Cõstãtinopolitanã recepisse, vt eã defenderet. iste verò perfidus vrbẽ in suã potestatẽ redigere moliebatur: mittebat agmẽ ad incendẽdũ Imperatoris palatiũ, ab illo agmine cõspecti sunt dẽsissimi exercitus (angelorũ nimirũ) armaturã militarẽ & corpora magna præ se ferẽtes, ideóq; ab incẽdio discesserũt. Misit alios

Toti exercitus angelorum visi.

qu

qui idē referebāt: tandem ipse iuit, vidítq; rē ita habere, & cœptis destitit. Atq; ita Dñus mirabili modo vrbē & ecclesiam Constātinopolitanā cōtra Tyranni illius insidias defendit.

Cùm D. Augustinus in lib. suo De cura pro mortuis gerēda cap. 10 scribit, mortuos in somnis, vel alio quocūque modo apparuisse viuētibus, atque vbi eorū corpora inhumata iacerēt, nescientibus indicasse, eósque rogasse vt ea humarēt: ibi iudicat operationes esse angelorum, per dispensationē diuinæ prouidentiæ bene vtentis & bonis & malis, secūdum inscrutabilem altitudinē iudiciorū suorū. Non animas dicit apparere in somnis, sed similitudines. Addit, si rebus viuentium interessent animæ mortuorum, & ipsi nos quādo eas vellemus alloqueremur in somnis, ipsum matrē nulla nocte deserituram, quæ terra maríque eum sequuta sit, vt cúm eo viueret. Tāta fuit eius erga filium στοργή.

¶ Aliquando & plerunque conspici malos angelos. Caput xv.

EX aduerso mali angeli infesti & inimici sunt hominibus: adiungūt eis se vbique, vt à veris Dei cultibus, & à fiducia in vnicū Dei Filiū, ad alia atq; alia eos abstrahāt. varijs autē formis apparēt. Etenim si diabolus, vt Paulus testatur, se in angelū lu-

cis trãsformare poteſt, non minus põt Prophetã, Apoſtolũ, Euangeliſtã, Epiſcopũ & martyrẽ agere, eorũq; ſpecie apparere: vel ita nos faſcinare vt putemus nos illos ipſos videre & audire. Etiã conatur futura prædicere, ſiue ſcopũ attingat ſiue minus. Dicit ſe hãc vel illãanimã eſſe, hac vel illa ratione ſe liberari poſſe, vt his rebus quæ Scripturæ fundamẽto carẽt, maximã pariat authoritãtẽ. Per falſa miracula inſtituit noua feſta, peregrinationes, ſacella, altaria: p adiurationes, benedictiones, magiã, nititur ægrotos curare, vt ſuis rebus authoritatẽ conciliet. Quomodo dæmones infælicibus & miſeris gentilibus illuſerint, eóſq; plurimis erroribus inuoluerint, mirãda inuenies apud Arnobiũ, Lactantiũ, alióſq; ſanctos Patres, qui contra gentes eorúmq; ſuperſtitiones ſcripſerunt. Cõiunxit & inſinuauit ſe eorũ ſimulachris, loquutus eſt p illa, ex vno loco in alterũ illa mouit, edidit ſtupẽda miracula, ita vt etiã claudi relictis ſcipionibus quibus nitebãtur, in tẽplis idolorum, abſq; eorũ ope & adminiculo domũ redierint. Præcipuè verò in templo Aeſculapij (qui medicinæ præſes fuiſſe creditus eſt) multa huius generis accidiſſe referũtur. Quare nõ eſt quòd hodie Põtificij de huiuſmodi miraculis inſolẽter gloriẽtur, quibus interceſſionẽ diuorum & alia cõfirmare moli-

moliuntur.

¶ De prodigiis, ostentis, & aliis id genus.

Caput XVI

QVO verò ad alias res mirandas, deinceps est videndũ quid sint, vt quòd cũ aliquis moritur⁹ est, antea aliquid cõspicitur, aut fragor repentè exauditur: in primis verò quòd obitum magnorũ Principum multa signa & grodigia præcedunt. Mortem Iulij Cæsaris quæ signa præcesserint, ex historijs notũ est: inter alia longè latéque nocte strepitus exauditus est. De aliorum Imperatorum & Regum, magnorúmque virorum obitu legitur, præsagitiones aliquas auditas vel visas esse. Considerandũ item quid res illæ mirabiles sint, quæ plerunque mutationes imperiorum, bella, seditiones, & excidia vrbiũ antecedũt.

Simpliciter dico, sicuti antea quoque de spectris: Si nõ sint vanæ persuasiones, vel res Physicæ, sunt admonitiones diuinæ, quæ per bonos angelos vel alia nobis incognita ratione fiunt, vt intelligamus hæc omnia non temerè, absque Dei nutu & voluntate accidere: sed vitam & mortem, pacem & bellum, mutationẽ religionis, imperiorum, aliarúmque rerum vicissitudines, in ipsius potestate positas esse: vt discamus ipsum timere & inuocare. Interea Satan multa fingit, &

exercet, vt terrorem hominibus incutiat, & ſuperſtitionem animis eorum inſerat. Non autẽ omnia illa à Satana fieri, hinc poteſt intelligi: Fit vt aliquis confodiatur ab aliquo eum quò nunquam inimicitias exercuit, ſed quo ſemper familiariter vſus eſt: aliquis perit in aquis, cadit ex alto, vel alioqui miſerabiliter extinguitur: malus ſpiritus hæc præſcire nõ poteſt, (nulla enim ſunt illarum rerum naturalia ſigna, vt in morbis, quæ præcedant, nullæ coniecturæ) tamen quædam ſigna & res inuſitatæ præcedũt. hinc colligo illa à Deo fieri, qui ſolus hæc futura eſſe nouit. Non autem illos tantùm monet quorum præcipuè res agitur, ſed alios quoque qui de his audiunt, & præſentes ſunt.

In ditione Tigurina nõ multò antè quàm hæc ſcripſi, fuit quidam præfectus, quem ſe itineri accingentem, aliquot ientaculum ſumpturi expectarũt, qui viſi ſunt ſibi audire cultrum decidẽtem è ſuperiore parte vel tabulato hypocauſti in quo erant, nihil tamen viderunt. Mox quum de oſtento inter ſe colloquerentur, iterum viſi ſunt ſibi idem audire. Interea venit ad eos præfectus, referũt illi quid accidiſſet: vix ſermonem finierant tertio cultер decidit, audiẽte etiam præfecto, qui antea de rei veritate nõnihil dubitarat. Sumpta igitur

gitur inde occaſione, hortatuseſt illos, vt cum magnæ nuptiæ illo in loco paucis interiectis diebus celebrandæ eſſent, concordiæ & temperantiæ omnes ſtuderent, ne rixis & cæde nuptiæ ille funeſtarẽtur. Ipſe iter ingreſſus, & poſt diem vnum & alterum confectis ſuis negotiis, in arcem ſuam reuerſurus, in torrente qui ſubitò imbribus auctus fuit, equo collapſo diu cum aquis luctatus, miſerè interijt.

Diabolum verò etiã rebus inuſitatis ludificare homines hinc colligo, quòd ſi aliqui corripiũtur graui morbo, de quorum ſanitate nõ ſolùm medici, ſed etiam ipſi ægroti deſperant, noctu auditur ſtrepitus ac ſi pheretrũ aliquis fabricet, aut mortuum mandet ſepulturæ: id exiſtimo ſpectrum eſſe diabolicũ. putat enim omnino moriturũ ægrotum, qui à Deo, intercedẽtibus pijs & ardẽtibus precibus, priſtinæ ſanitati reſtituitur. Quod Plin. ſcribit vulturẽ tãtæ eſſe ſagacitatis, vt biduo aut triduo p̃uolet illuc vbi cadauera ſint futura, omnino fabuloſũ eſt. Si hoc concederetur, nõ abſurdum eſſet ſiquis diceret diabolum futura videre, etiam vbi nullæ ſint cauſæ phyſicæ, &c. Ad hæc poteſt permittente Domino, ſi bella & ſeditiones inſtent, in armamentarijs tormenta bellica & arma omnis generis mouere, atq; ſtrepitũ excitare, in aëre clamorẽ & fremitũ

magni exercitus, tympana pulsare, & alia id genus facere, quæ historici sæpe facta fuisse, omnes vno ore testantur.

¶ Diabolo non est difficile, variis formis apparere & res mirandas efficere.

Caput XVII.

QVAETERVM diabolo non esse difficile varijs speciebus, non viuentium solùm, sed & mortuorum hominum (de quare supra quoque quædam dixi, quum de apparitione Samuelis egi) item quod minus est, etiã quadrupedum, auium, &c. veluti in specie nigri canis, equi, bubonis, apparere, & res incredibiles efficere, manifestum est. Nam per diuturnam & multiplicem experientiam, vim & effectum rerum naturalium, veluti herbarum, lapidum &c, cognitã habere potest, & per hæc res mirãdas operari. Deinde est subtilis & expeditus spiritus, qui res cõmodè aggredi potest, id quod in re quauis nõ parũ momẽti affert. Per celeritatẽ suam & rerum naturaliũ notitiã, fallere visum potest, alióque hominis sensus: illa quæ ante nos posita sunt occultare, & alia in eorum locum substituere potest. Qua de re Sacræ literæ, historiæ & quotidianus vsus testantur. Quomodo egit spiritus malus cum Iobo? quid non breui temporis spatio effecit? Quam miranda fecit Bileã

opera

opera mali ſpiritus? An non artibus magicis celebre nomen adeptus eſt? Quàm ingentia miracula magi Pharaonis ediderunt? Nónne Simon magus malis ſuis artibus Samaritanos longo tẽpore ita faſcinauit, vt dicerent ipſum eſſe magnam Dei virtutem? De hoc mago multa ſcribũt veteres, velut Irenæus libro 1. cap. 10. Euſeb. libro 2. capite 13. Egeſippus ſcribit libro 3. cap. 2 de excidio Hieroſolymitano, Simonem illum Romam veniſſe, ibíque ſe oppoſuiſſe Petro, gloriatum eſſe ſe velle in cælos volare: die conſtituto veniſſe in montem Capitolinum, deſiliiſſe de petra, volaſſe aliquãdiu, nõ ſine magno populi ſtupore, qui verbis ipſius fidem adhibere cœperit: mox decidiſſe & crus fregiſſe: poſtea Aritiam tranſlatum ibidem obiiſſe.

Magi res mirandas faciunt.

Simon magus.

Ioannes Trittenhemius Abbas Spanheimẽſis, ſcribit in Chronico monaſterij Hirſgauienſis, ordinis S. Benedicti, anno Domini 970. Bulgaribus imperaſſe duos filios Simeonis monachi, Petrum & Baianum, quorum Baianus in arte magica doctiſſimus fuerit, & per eam multa mirabilia fecerit. Quotieſcunque voluit, mutauit ſe in lupum, vel in cuiuſlibet alterius beſtiæ formam, velut penitus à nullo videretur, & alia miranda & potuit & fecit, quibus homines ad magnam admira-

Baianus.

tionem traduxit.

Deinde anno 876. fuisse scribit quendam Iudæum nomine Sedechiam, olim Physicum & medicum Ludouici Imperatoris, qui magicis disciplinis instructus, faciebat multa miracula & stupēda ludibria publicè corā principibus & quibuscunq; alijs. Effecit namq; arte sua, vt hominibus videretur deuorare virū armatum cū equo & omnibus armis: currum quoq; onustum fœno, cū equis & auriga. Amputabat hominibus capita, manus aut pedes, quæ pelui coràm imposita cū sanguine defluēte, omnibus videnda præbuit: quæ statim ad loca vnde videbantur abscissa, sine detrimēto hominū restituit. In aëre & nubibus videbatur & audiebatur ab omnibus venationes, cursus, & alia exercere, quæ homines super terrā exercere solemus. Tā multas & varias ludificationes faciebat, vt omnes suprà quàm credi potest, mirarentur & obstupescerent.

Anno Domini 1323. quando, vt idem author memoriæ prodidit, Fridericus dux Austriæ, qui cōtra Ludouicū Imperator delectus erat, inter Otingam & Molndorfum magno prælio victus fuit, & Ludouico traditus, qui in arcem munitam eum asseruandum misit. Contigit postea vt magus quidā ad Lupoldū fratrem eius in Austriā profectus, promitte-

ret

ret se sua arte Fridericum è captiuitate saluũ & illæsum, ministerio spiritus, ad se vnius horæ spatio reducturũ, si dignã ei mercedẽ promittere & dare vellet. Respõdit dux, Si feceris quod promittis, digno te præmio afficiã, itaq; magus hora sibi comoda circulũ cõiurationis vna cum duce ingreditur, vocat spiritũ suis obedire mãdatis consuetum. Cui in specie humana cõparenti, per virtutẽ suarum coniurationum mãdauit, vt ducẽ Fridericũ, ex custodia Imperatoris liberatum, ad se in Austriã sine læsione quàm celerrimè adueheret. Cui spiritus respõdẽs dixit: Si dux ipse captiuus mecũ venire voluerit, mãdatis tuis libẽs obtẽperabo. His dictis, auolat mox spiritus in Bauariã, formaq; peregrini assumpta, custodiã vbi dux Fridericus detinebatur captiuus, ingreditur: quo viso, missus ad eum spiritus dixit, Si ex captiuitate liberari volueris, hunc equum ascende, & te sine læsione in Austriã ad fratrẽ tuum ducem Lupoldum saluum & incolumem perducã. Cui dux inquit, Quis es tu? ad quem spiritus, Noli interrogare quis sim ego, quia nihil ad rem: sed ascẽde hunc equum quẽ tibi exhibeo, & te saluũ & incolumem hinc liberatũ in Austriã reducã. Quibus auditis, horror ducẽ alioqui audacissimũ inuasit, quúmq; signo se sanctæ crucis muniret, spiritus cũ ni-

gro quẽ exhibuerat equo disparuit, & vacuus ad mittentem reuersus est, à quo increpatus, quòd non adduxisset captiuum, ordinem rei gestæ narrauit: tandem ex custodia liberatus dux Fredericus, ita sibi contigisse in captiuitate consignato die confessus est.

Hæc historia etiam in Heluetiorum aliorúmque annalibus extat.

Hodie quoque magi inueniuntur, qui gloriantur, se magicis præstigijs equum sternere posse, quo paucis horis iter lõgissimũ cõficiãt. Hos tandẽ Deus meritis pœnis afficiet. Quàm mirãda referuntur de Fausto Germano, quæ nostra ætate per magicas artes effecerit?

Iam de magis vetustis, Apollonio & alijs nihil dicam, de quibus historiæ res mirandas & incredibiles tradunt. Striges, lamias, & incantatrices, homines & iumenta lædere dicuntur, si eos vel tangant vel demulceãt: res horrendas exercent, de quibus integri libri conscripti extant.

Agyrtæ & circulatores circunforanei multa sua celeritate efficiunt, iubẽt aliquẽ vorare cibos, qui postea si spuat, ex ore stercora & alia eijcit. Magi, præstigiatores, incantatores, necromantæ, seruitantùm sunt diaboli, annõ putas dominum ipsorum aliquam scientiam sibi reseruasse?

Hoc

Hoc tamen dissimulandum non est, quòd diabolus de multis gloriatur quæ reuera præstare non potest: vt quod dicit, Se mortuos ex sepulchris ciere, &c. Potest quidem permittente Deo, formas eorum hominibus offerre: sed in cadauera talem potestatem non habet.

¶ Diaboli interdum homines iubent, facere quæ bona sunt, vitare contraria: vera quoque interdum dicunt, & quare.

Caput XVIII.

SI spiritus illi auxilium expetentes non sunt animæ, sed diaboli, inquiunt multi: cur igitur bona hominibus suadent, hortantur eos ad virtutes, auocãt à sceleribus? dicunt enim, Iustè iudicate, cauete vobis à furtis & rapinis, restituite opes iniustas suis dominis, cauete vobis à deierationibus, crapula & ebrietate, odio & inuidia, mendaciis & dolis, orate ardenter, frequentate cœtus ecclesiasticos, &c. Non placet diabolo si bona faciamus, vitemus contraria: nihil iniquius ferret, quàm si vitam ex præscripto verbi Dei formaremus: Non ergo diaboli sunt qui iubẽt nos quod bonum est facere, quod malum est fugere.

Ad hæc, spiritus illi veritatem dicunt,

diabolus autem eſt mendax, & à Chriſto pater mendaciorum appellatur: igitur non eſt dicendum diabolica eſſe ſpectra.

Ita reſpondeo ad hoc argumentum: Ad ſuam vtilitatem hæc facit. Si ſe conſpiciendum præberet qualis ſua natura exiſtit, parum efficeret. Quæ facit, facit in hunc finem vt ſuis dictis fidem cõciliet: vtq́ res alias hominibus obtrudere, eóſque in errores varios inducere & præcipitare poſsit: quò neglecto Dei verbo, ſpiritibus illis aures præbeant. An nõ ſerui impuri ſpiritus, nempe pſeudoprophetæ, olim ouillis pellibus tecti venerunt, ſimularúntque ſe plebis commodis ſtudere, quum interim aliud quæſierint, nempe vt authoritatem magnam adepti, alios expillare, ſuámque crumenam auro & argento implere poſsent? An non omnes hæretici hodierno die dicunt ſe à Deo miſſos eſſe, cauendum eſſe à ſceleribus, ſtudendum virtuti? Nunquámne audiuiſti latrones cum illis in quos in itinere inciderunt, de vita rectè inſtituenda, item de ſuppliciis malorum & præmijs bonorum colloquutos fuiſſe, vt poſtea incautos ſubitò opprimerent? Quòd diabolus ſe alium eſſe ſimulat, id errores innumeros, ſuperſtitiones, & falſos cultus in Eccleſia peperit.

Epiſco-

Episcopi progressu temporis neglexerunt sacras Literas, voluerunt agnoscere diabolum, cùm non nigra & horribili, sed grata & accepta forma veniret, próque angelo lucis eum susceperunt. Bona quædam dicit, vt mala simul immisceat: vera dicit, vt mendacia spargat, eáque hominum mẽtibus infigat. Sic Sino apud Vergilium vera falsis miscuit, vt facilius Troianos in nassam illiceret.

Satanas imitatur lusores dolosos, qui simplicem aliquem iuuenem sinunt aliquandiu lucrari, vt ludendi auidum postea auro & argento emungãt. Imitatur illos qui aliquoties commodatam pecuniam bona fide creditoribus restituunt, & promissis stant, vt postea ab eis magnam vim pecuniæ impetrare, eósque fallere queant.

Diabolus dicit aliquando quæ vera sunt, vt verbis suis conciliet fidem, & incautos facilius decipere possit. Qui vendere vult merces suas malas, non solùm verbis laudat, sed ita ornat vt optimæ videantur, quò vendibiles fiant. hanc artem etiam diabolus nouit: sua fucat, vt alijs pro veris obtrudere possit.

D. Ambrosius scribit in suis Commentarijs in primam Epistolam ad Thessalonicenses capite quarto, hæc verba exponẽs, Spiri- D. Ambrosius.

tus ne extinguatis, omnia probate, quod bonũ est tenete. Solent ſpiritus immundi fallaciter, quaſi per imitationem dicere bona, & inter hæc ſubinducere praua, vt per hæc quæ bona ſunt, accepto ferantur & mala. Et quia vnius ſpiritus dicta putantur, non diſcernantur ab inuicem: ſed per id quod licitum eſt, commendetur illicitum, authoritate nominis, nõ ratione virtutis, &c.

Chryſoſt. cauſas reddit ob quas diabolus aſſi quando vera dicat.

Huc etiam pertinent quæ apud D. Chryſoſtomum in ſecundo ſermone de Lazaro leguntur. Oſtendit multos ſimplices homines in hoc errore fuiſſe, quòd putarint animas violenta morte decedentium, dæmonas fieri. Addit, diabolum multis maleficis ipſíque inſeruiẽtibus, qui in hoc errore fuerunt, perſuaſiſſe, vt tenera multorum adoleſcentum corpora trucidarent, ſperantes futurum vt fierent dæmones, & ipſis inſeruirent. Poſtea mox adiicit: Verùm non ſunt iſta vera, non ſunt inquam. Quid igitur eſt quod dæmones dicunt, Monachi illius ſum anima? Sanè propter hoc ipſum non credo, quia dæmones dicunt. decipiunt enim auditores. Quapropter & Paulus ipſis, tametſi vera dicentibus, ſilentium impoſuit, ne ex veris nacti occaſionem pòſt admiſcerent mendacia, fidémque ſibi conciliarent. Quum enim dixiſſent,

Actor. 16.

sent, Isti homines serui Dei altissimi sunt, annunciantes vobis viam salutis: indignatus Apostolus silentium imposuit spiritui Pythonico, atque exire iussit. Et tamen quid mali dicebāt? Isti homines serui Dei altissimi sunt: sed quoniam plerique simpliciores non norūt semper dijudicare quæ à dæmonibus dicuntur, semel eos excluſit à fide: Ex infamium numero es, inquit, non est tuum liberè loqui: tace, obmutesce: non est tuum prædicare. Apostolorum ista est authoritas. Quid vsurpas quod tuum non est? Sile, infamis esto. Marci 1. Lucæ 4. *Sic & Christus dicentes ipsi dæmones, Nouimus te qui sis, increpauit multa cum acrimonia: nobis legem præscribens, ne quo pacto dæmoni fidamus, etiam si tibi quod verum est dixerit.*

His igitur cognitis, ne prorsus credamus dæmoni: imo etiam si quid veri loquatur, fugiamus ab illo, & auersemur. Nam sana dogmata salutiferáque non à dæmonibus sed ex diuina Scriptura licet exactè discere.

Vt igitur cognoscatis non posse fieri, vt anima corpore egressa veniat sub tyrannidem dæmonū, audite quid dicit Paulus: Qui enim moritur, iustificatus est à peccato: hoc Rom. 6.

eſt, non amplius peccat. Nam ſi animæ in corpore manenti diabolus non poteſt inferre vim, perſpicuum eſt quòd nec egreſſæ. &c. ¶ *Ex his omnibus liquet, quidnam illa ſint quæ videntur & audiuntur.*

TER-

TERTIA

PARS, IN QVA OSTENDITVR QVARE, VEL IN QVEM *finem Deus ſpectra apparere, atque alias res mirandas ſinat accidere:*

ITEM,

Quo pacto ſe homines gerere debeant, quibus aliquid huiuſmodi obÿcitur.

¶ Deus ſpectris ſuos fideles exercet, & infideles punit.

Caput I.

DEINCEPS iam ſequitur, quare Deus ſpiritus, ſpectra, lemures, &c. ſinat apparere: Item, quare res alias ſtupendas & miraculoſas fieri permittat. Deinde quo pacto ſe homines gerere debeant, quibus aliquid huius generis offertur.

Deus in bonum fidelium hæc permittit.

Deus ſpiritus ſuis electis in bonum, reprobis verò in pœnam apparere ſinit: vtq;

fidelibus omnia in bonum cooperantur, ita hæc quoque. Etenim si sint boni spiritus qui conspiciuntur à pijs, eósque admonent & defendunt: hinc colligunt Dei curam, prouidentiam & paternum affectum erga se. Sin verò mali sint spiritus, vt ferè sunt, fideles ad veram pœnitentiam incitantur. Cauent sibi diligenter per totam vitam suam, ne hostis humani generis, qui in omnes occasiones intentus est, eísque subinde insidiatur, eos in scelera præcipitet, & maiorẽ ipsos lædendi & vexandi facultatem arripiat. Deus etiam fidem & patientiam eorum hac ratione exercet atque probat, vt in Verbo suo persistant: nihil quod cum eo pugnat, vtut speciem plausibilem habeat, admittant: neque quicquam contra Verbum agant, licet spiritus illi non statim eos desinant vexare. Sinit præterea Deus hanc quoque ob causam à spectris suos exerceri, vt sint demissiores.

In secunda ad Corinthios duodecimo capite dicit Paulus, Ne excellentia reuelationum supra modum efferrer, datus est mihi stimulus per carnẽ, nuntius Satanæ, vt me colaphis cæderet, ne, inquã, supra modum efferrer. Super hoc ter Dominũ rogaui, vt discederet à me: & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. nã virtus mea per infirmitatem perficitur. Nisi

Deus

Deus obſtaculis quibuſdam nobis viam clauderet, nos ipſos non cognoſceremus, non intelligeremus quibus rebus nobis opus eſſet: non tam ardenter oraremus vt Deus nos à malo conſeruet, fidem roboret, patientiã largiatur, & alia. Neque aliorum malis afficeremur, qui vexantur à ſpectris: diceremus eos neſcire quid dicant, multos fingere terrores. Adhæc, ſi alij audiant pios à ſpectris exerceri, in ſuis morbis & alijs ærumnis ſunt patientiores, cogitantes ſua mala exigua eſſe, ſi cum alijs cõferantur. nihil enim eſt atrocius, quàm ſi quis à diabolo exagitetur.

Quod attinet ad infideles, oportet & ipſos vclint nolint fateri, quòd diaboli ſint. Multi enim nũquam crediturí eſſent bonos vel malos angelos aut ſpiritus eſſe, niſi reipſa aliquã do experirẽtur. Permittit hæc Deus ad caſtigandũ ipſos. Quoniã enim veritati nõ dãt locũ, & omnino decipi volunt, æquũ eſt vt ex ſpectris diabolicis audiant quid facere, quid omittere debeãt, & alijs quoque modis à malo ſpiritu ludificentur. Deus infideles punit.

Ita enim Deut. 13. capite legitur, Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut qui ſomnium ſomniet, dederítque tibi aut ſignum aut portentum, euenerítque ſignum & portentum quod prædixit tibi, atq; is dixerit, Eamus poſt

deos alios (quos nō nouisti) & seruiemus eis: non audies verba prophetæ illius, aut eius qui somniauerit huiusmodi somnium: quia tentat vos Dominus Deus vester, num sitis amantes Domini Dei vestri in toto corde vestro, & in tota anima vestra. Incedite post Dominum Deum vestrum, illum timete, illius præcepta custodite, illius vocem audite, illi seruite, atque illi adhærete. addit, prophetam illum vel somniatorem supplicio capitis afficiendum esse.

Ex his verbis non solùm videmus Deum permittere, vt illi nebulones res mirandas efficiant: sed etiam in quem finem hoc permittat, nempe vt tentet suos fideles, hoc est experiatur quàm constantes sint, quámque sibi fidem seruaturi sint, si spiritus illi veniant & prædicent res futuras quæ posteà eueniant.

Ioannis 3. capit. dicit Christus seruator noster: Hæc est condemnatio, quòd Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. erant enim eorum opera mala. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius, &c. Quibus verbis seruator noster ostendit quare mundus damnetur, nempe ideo quòd lucem Verbi diuini, quin ipsum Christum, qui lux est mundi, quique nobis in Verbo

bo proponitur, nō recipit, ſed ad claram lucē oculos claudit, & tenebras, hoc eſt, errores varios, ſuperſtitiones, ſcelera, verbo Dei anteponit. Quòd ſi Deus ingratum mundū propter hæc damnat & abijcit, quid mirum ſi ſpectris & varijs apparitionibus eos vexet? Ioā. 5, cap. dicit Chriſtus, Ego veni nomine Patris mei, nec recipitis me: ſi alius venerit nomine ſuo, illū recipietis. Chriſtus ſaluti eorū ſtudebat & incolumitati: hoc nolebant illi agnoſcere, ſed reijciebant illum. iuſtum itaque fuit Dei iudicium, vt alios reciperēt qui ſuis commodis vtilitatique inſeruirēt: qualis fuit Theudas, Iudas Galilæus, & alij plurimi falſi doctores, & ſeditioſi ſeductores. Quare ſi qui Chriſtū eiuſq; miniſtros audire dedignantur, fit iuſto Dei iudicio, vt ſpectris & id genus alijs aures præbeāt. 2. Theſſ. 2. ſcribit Paulus de Antichriſto, quòd magna tyrānide in Eccleſia Dei vſurus ſit: oſtendit cōtra quos, & quare Deus ei hoc permiſſurus ſit dicēs: Erga illos qui pereūt, eo quòd dilectionem veritatis non receperunt, in hoc, vt ſalui fierent. Et propterea mittet illis Deus efficaciā illuſionis, vt credāt mēdacio, vt iudicētur oēs qui non crediderūt veritati ſed approbauerūt iniuſtitiam. In 2. ad Timo. 4. cap. obteſtatur Paulus ſuū diſcipulū, vt in concionibus diligēs ſit &

aſsiduus. Reddit hãc cauſam: Nam erit tẽpus cùm ſanã doctrinam nõ ſuſtinebũt: ſed iuxta concupiſcẽtias ſuas coaceruabunt ſibi doctores hi quibus pruriunt aures: & à veritate quidem aures auertent, ad fabulas verò conuertentur. Intelligimus nunc quare Deus loco bonorũ doctorum falſos doctores, ſeductores, & ſpiritus diabolicos ſinat homines fallere: ideo ſcilicet, quòd verbum ſuum vel prorſus abijciunt, vel parum curant, & pios atque fortes concionatores ferre non poſſunt.

Pharao. *Huius rei exempla aliquot adducemus. Pharao contemnebat Deum eiúſque ſeruos Moſem & Aaronem, quare à Deo ita excæcatur, vt ſe regendum præbeat ſuis Magis, & tandẽ in mari Erithreo miſerabiliter pereat.*

Saul. *Saul nolebat Samuelẽ, qui optimè in Regem affectus erat, audire: non amore, vt par erat, ſed odio eum proſequebatur, & omnes alios à quibus verè amabatur: contemnebat verbum Dei. Factum itaque eſt vt in ſummo diſcrimine pythoniſſam conſuleret quæ Samuelẽ ex mortuis reuocaret, quò eius conſilio vti poſſet quẽ viuentẽ contẽpſerat, & audire dedignatus fuerat. Hæc quendam reuocat qui nõ aliter Samuel dicitur, quàm falſi dij, Dij nominantur: cùm reuera dij non ſint, ſed ligna & lapides, imò vt 1. Cor. 10, Paulus dicit,*

cit, dæmones. Fictitius hic Samuel eum non erigit, non consulit ei, sed prorsus ad desperationem adigit. idē eueniebat Sauli quod contumacibus illis liberis, qui pios parentes suos aspernantur, bona eorum consilia respuunt, optaréntque eos sepultos esse: tandem eò recidunt res ipsorum, vt longum iter libenter conficerent, modò semel eos sibi consulentes audire concederetur.

Aliud exemplum: Achab rex Israël, & coniunx ipsius Iesabel, multos pios habebant Prophetas, inter quos Helias erat, facultate edendorum miraculorum ornatus. illos verò non solùm contemnebant, sed & omnes iugulabant quotquot consectari poterant. Præcipuè verò Heliæ, qui magno zelo præditus erat, insidiabantur. Baalistæ in summa apud Regem erant gratia: præcipuè verò Reginæ in deliciis erant. Cùm autem tempus appeteret vt Achab suæ idololatriæ & scelerum, in quibus diu vixerat, dignas debitásque pœnas lueret, consilium inibat cum affine suo Iosaphato, vt iunctis copijs Ramoth-Gilead, vrbem sibi à Syris ademptam, recuperarent. Iosaphato probabatur quidem hoc consilium, volebat tamen Deum consulere. Achab itaque conuocabat synodum 400. sacerdotum Baalis, qui vno ore eum incitabant ad expeditionem, vi-

Achab.

1. Reg. 22.

Concilia errant interdum.

ctoriã certã ei promittentes. Vnus ex illis, nomine Sedechias, tam confidens erat, vt ferrea cornua fronti applicans diceret, His cornibus Syros vẽtilabis. Ioſaphatus verò, cui res ſuſpecta erat, interrogabat num Propheta aliquis Dei præſtò eſſet, quem conſulerent. Achab reſpõdebat, Eſt adhuc vir quidã per quem poſſemus Dominũ quærere, at ego proſequor eum odio, quoniam nunquã mihi prædicit fauſta, ſed duntaxat infauſta. huic nomẽ eſt Micheæ. Ioſaphatus eũ omninò audiendum iudicabat, Statim igitur Rex per cubicularium ſuũ eum accerſit. Nuncius ille dicebat Micheæ, Omnes prophetæ vno ore fauſta prædicunt Regi, quæſo ne tu contraria afferas. Cùm autẽ ad Reges qui conſidebant in thronis ſuis, induti ſplendidis veſtibus, & ad prophetas qui ante illos ſtabant, adduceretur, interrogabat eum Achabus nũ contra Ramoth-Gilead ſuſcipienda eſſet expeditio? ille ironicè dicebat, Aſcende, fœliciter rem geres. Rex qui ex pronunciatione intelligebat eũ nõ ſeriò loqui, obteſtabatur eũ vt quod res erat diceret. Dicebat igitur ſe vidiſſe vniuerſum Iſraelẽ diſperſum in montibus, veluti oues carentes paſtore, Dominumq; dixiſſe, Illi dominum non habent, reuertatur quiſque domum ſuam incolumis. Achab dicebat, An nõ dixerã tibi, hunc hominem nihil

boni

boni mihi vaticinari? Pergit Propheta dicens, Audi verbũ Domini: Vidi Dominum ſedentem in ſolio ſuo, & omnis exercitus cælorum ſtabat iuxta eum ad dextram eius, & ad ſiniſtrã eius, dicebátq; Dominus, Quis perſuadebit Achab vt aſcendat & cadat in Ramoth Gilead? Quúmque alius aliud diceret, egrediebatur ſpiritus quidam, & ſtans corã Domino ait: Ego perſuadebo ei. Aítque Dominus ad eũ, Qua in re? Is ait, Egrediar, eróque ſpiritus mendax in ore omnium prophetarũ eius. Dixit ergo, Perſuadebis, ſimulq; efficies: egredere itaque, & fac ſic. Et nunc en dedit Dominus ſpiritum mendacem in os omnium prophetarum iſtorum, loquutusq; eſt Dominus malũ ſuper te. Accedens autem Sedechias percuſsit Micheã in maxillam, & ait, Vbínam tranſiuit ſpiritus Domini à me, vt tibi loqueretur? Micheas & illi prædicebat quid ipſi euenturum eſſet. Rex mandabat eum conĩci in carcerem, panem & aquam ei dari, donec è bello rediret. Tũc Micheas dicebat, Si reuerſus fueris incolumis & ſaluus, Dominus non eſt loquutus per me. Iubebátque omnem populum auſcultare quid diceret. Reges nihilominus pergebant, inſtruebant ſe, & copias ſuas educebant contra hoſtes. Achab interfectus eſt in prælio: Ioſaphat

qui se impio coniunxerat, venit in maximum vitæ discrimen, &c.

Hãc historiam paulò prolixius recitaui, vt videamus quomodo Deus illis qui verbũ suũ contẽnunt, iusto iudicio spiritus mittat, à quibus decipiantur & fallantur.

Idem toti Christiano populo, aliquot seculis post apostolorum tempora accidit. Nã cùm verbum Dei non amplius in tanto precio haberetur vt par fuisset, sed homines suos affectus illi anteferrent: cùm propter fidẽ & veritatem nulla adire pericula vellent, sed omnes religiones eodẽ ferè loco haberent, Deus puniuit eos, vt inciperent auscultare seductoribus, qui eorum affectibus se attemperabant: didicerunt ex simulachris, quos libros Laicorum vocarunt, ossa illorum exosculati sunt & auro incluserunt (si modò ossa illorum fuerũt) quorum doctrinam antea recipere dedignati sunt: falsis apparitionibus & spectris diabolicis fidem adhibuerunt: atque ita magnæ suæ ingratitudinis dignas pœnas persoluerunt. Vt iuuenes qui suos magistros audire nolunt, postea magno suo dedecore alijs quibus nollẽt coguntur obtemperare: ita accidit miseris illis hominibus. magis magísque deflexerunt à verbo Dei: ita vt tandem amissa veritate, quidam sursum, quidam deorsum cursitarint,

vt

vt peccatorum remiſſionem cõſequerentur: ille huic, hic alteri ſpiritui fidem adhiberet, id quod nemo inficiari poteſt.

Antea quoque idem Gẽtilibus acciderat, vt ex Epiſt. ad Rom. 1, cap. & ex ipſorummet libris apparet. Multos deos coluerunt, multa ſigna & prodigia inter ipſos edita ſunt, multas deorũ apparitiones habuerunt, multa oracula: quæ ad prædicationem Apoſtolicam omnia conticuerunt. D. Athanaſius ſcribit De humanitate Verbi, 55. & 67. folio, Olim erant Delphis in Bœotia, Lycia, & aliis in locis quæ ipſe nominat, oracula: nunc poſtquam Chriſtus omnibus vndique prædicatur, ceſſauit hæc inſania, &c. Ad hunc modum ſcribunt etiam Lactantius & alij. Poſtquam noſtro tempore, traditionibus humanis repudiatis, Euangelicam doctrinam auidè amplexi ſumus, apparitiones animarum ſiue ſpirituum tantùm non euanuerunt. Aut quis, quæſo, animam vel ſpiritum audit errare, & (vt vocant) ſuffragia petere? Tumultus illi nocturni ſpirituum rarius exaudiuntur.

¶ Quæ ſit cauſa quòd noſtris temporibus tam pauci ſpiritus conſpiciantur vel audiantur.

Caput II.

LVX verbi Dei pellit ſpiritus illos, q ſuas res libẽter in tenebris expediũt. Accedente clara luce, vmbræ & tenebræ euaneſcunt. Princeps tenebrarum horret lucem, & vbi homines Deum Patrem per ſolum Chriſtum adorant, in ipſum credunt, & illi ſoli ſe committũt, non habet locum. Si homines verbum Dei magnifaciunt, non ſinit eos ita decipi & falli, vt illos qui præter Dei verbum alia admittunt.

Iocum quendam hoc loco diſſimulare non poſſum: Cùm mentio aliquando incideret quodam loco, de viſionibus & ſpectris, quidam Euãgelicus dicebat cuidam Papiſtæ, Vel hinc colligere debebatis noſtram religionem veram eſſe, veſtram falſam, quòd ab eo tempore quo Euangeliũ nobis prædicatum eſt, pauca ſpectra conſpiciuntur. Alter reſpondebat κατὰ ϑέαιον, imò hinc colligere debetis, veſtram religionem malam eſſe, noſtram bonam: diabolus enim illos inſectatur, quos metuit ſibi elapſuros.

Benedictus in cœnobio multos, in foro vnicũ videt dæmonem.

Non diſſimile eſt id quod Aeneas Syluius (qui poſtcà Papa factus, Pius II. dictus fuit) in hiſtoria concilij Baſilienſis, ex vita S. Benedicti patris monachorum recitat. ille monaſterium quoddam ſanctorum virorum viſitans, infinitas dæmonum vidit cateruas, qui

qui cum ſanctis patribus conflictantes, bona quæ illi patrabant opera, perturbare conabãtur. mox ad nundinas multis mercibus multíſque contractibus frequentes ſe conferens, vnicum duntaxat dæmonem, eúmque triſtem & ocioſum in ſpecula quadam conſtitutum aſpexit: miratúſque Benedictus, quòd locum ſanctũ & orationi deditum dæmonibus plenũ, locum autem prophanum & periuriis aliíſque delictis occupatum, ab vno tãtùm dæmone cuſtoditum inueniſſet, adiurauit dæmonem vt ſibi cauſam proderet. ille reſpõdit, locum ſanctum expugnatione dæmonum indigere: qui autem ſua ſponte peccarẽt, his non opus eſſe fraude diabolica.

Interrogote Papiſta, an non idem vetuſtis tẽporibus Gẽtiles dicere potuiſſent Chriſtianis, cùm interrogarent cur oracula ipſorum conticuiſſent? item cur tam raræ eſſent apparitiones? Si ſpiritus illi vel ſpectra ſunt diaboli, cur dicitis & creditis animas eſſe hominũ mortuorum quæ opem expetant? Verã cauſam tibi aperiam, cur tã raræ ſint illæ viſiones: Quoniam diabolus videt nos ipſius verſutiam & dolos intelligere, alios ſectatur, aliis inſidiatur. Vt cùm noctu digitos pedis alicuius reſte vis cõfringere (vt ſolẽt aliquãdo homines iocoſi, animi cauſa iter faciẽtes)

eúmque trahere, si videas eum dolum sentire, statim eo relicto confers te ad alium qui stertit, ideóque dolum non sentit.

Sunt aliæ quoque causæ ob quas rariora sunt hæc. Si quis te semel, iterùm, tertiò fallat, deinceps aperis oculos, vides quid agat, quid moliatur: ita cùm sæpius decepti simus ementitis visionibus, non facilè credimus, si nobis dicatur aliquam animã vel spiritũ apparuisse. Piscator, vt est in prouerbio, ictus sapit. Ad hæc cùm pauci nunc sibi metuant à spectris, facilè inuenrientur, qui quærere ea vellet, videre imò contrectare, hoc scitur: ideo nemo facilè personam induit, aut aliàs animam esse mentitur. Pueris facilè persuadetur adesse virum atrum, proceram fœminam, quæ in saccum plorantes condat, &c. sed postquam adoleuerint, non amplius laruis & huiuscemodi sermonibus terrẽtur: ridebunt tuam stultitiam si deincep sic terrore eos instituas. Ita, cùm pueri essemus in Scripturis: hoc est, sensum earum non assequeremur, potuerunt nobis multa persuaderi. Nunc cùm illas in omnibus linguis legimus, in illis quotidie proficimus, non patimur nobis ita illudi, nec cuiuis apparitioni credimus. Quot spectra pepulit Bernensium monachorum detecta malitia? Terriculamenta in

hortis

hortis & agris eriguntur ad pellendas aues, quæ etiam tandem nugas eſſe ſentiunt, nec amplius eiuſmodi ludibriis abiguntur: quid igitur mirũ, ſi poſt maximam pietatis & veritatis iacturam, homines quantumvis ſimplices, tandem oculos aperiant?

¶ Quare Deus fragores inſolitos, & inconditos ſtrepitus, ante mutationes inſignes, & aliàs ſinat audiri.

Caput III.

QVOD quædam præcedunt obitũ hominum, item inſignes mutationes & excidia, putà fragores mirabiles, & inconditi fremitus, id etiam in bonum ſit fidelium, & pœnam infidelium. His enim oſtendit Deus nihil temerè fieri, ſed vitam, mortem, res ſecũdas & aduerſas in Dei manu poſitas eſſe. Res nequaquã habẽt vt Epicurei dicũt, videlicet Deũ nõ curare ſiue quis moriatur, ſiue naſcatur, ſiue bene ſiue malè habeat, ſiue reſpublicæ floreãt ſiue intereãt. Chriſtus ipſe nos docet, ne paſſerculũ quidẽ ſuper terrã cadere citra Dei voluntatẽ. Solomõ & Daniel dicũt, Deum cor Regis in ſua manu habere, & Reges cõſtituere atque deponere. Proinde ſi fragores illos & alia id genus audiamus, erigere potius nos debẽt quàm terrere. Deinde monet nos Deus his rebus, ne ſocordes ſi-

mus & ſecuri. nam omnibus ſeculis non verbis ſolùm, ſed & rebus mirandis ſuos excitauit. Gentiles quoque miraculoſas illas res pro admonitionibus ſuorum deorum habuerunt: vt paſſim in hiſtorijs eorum eſt videre. Etſi autem pleraque à cacodæmone fieri veriſimile ſit, nihilominus tamen videmus his in rebus Dei optimi maximi erga nos paternam curam & beneuolentiam, defenſionémque contra inſidias diaboli. Etſi enim diabolus irrequietus ſit, & in omnes occaſiones paratus ad perdendum nos, non tamen lædere nos poteſt, domino pro nobis excubante, nóſque protegẽte. Impij, qui verbi Dei prædicationẽ contẽnunt his rebus terrentur, vt quòſe vertant neſciẽtes, fateri cogãtur Deum procurare res humanas: bonos item & malos ſpiritus exiſtere. Alioqui non poſſẽt cohiberi, ſed maioribus malis fideles afficerent, niſi Deus huiuſmodi rebus terrorẽ ipſis incuteret, eóſque veluti fræno retraheret.

¶ Quo pacto illi ſe gerere debeãt, quibus boni vel mali ſpiritus apparent, & aliæ res mirandæ offeruntur: & primo loco, quomodo ſe Gentiles & Iudæi in huiuſmodi caſibus geſſerint. Caput 1111.

VT rectius intelligamus, quo pacto nos gerere deceat, ſi aliquid apparet, ſiue bonum

bonum ſit ſiue malum, primo loco indicabimus quomodo ſe Gentiles & Iudæi olim in hiſce caſibus geſſerint.

Quid Gentiles fecerint.

Apud Gentes errantes illi ſpiritus non ſolùm animas ſe eſſe dixerunt, ſed etiam indicarunt quid in eorum gratiam facere conueniat & expediat: nempe Feralia & Parentalia celebranda eſſe, copora eorum ſepelienda, templa extruenda, ferias peragendas, atq; alia id genus.

Suetonius ſcribit Caligulæ imperatoris cadauer clàm in hortos Lamianos deportatum, & tumultuario rogo ſemiambuſtum, leui ceſpite obrutum eſſe, poſtea per ſorores ab exilio reuerſas erutum, crematum, ſepultúmque. Priuſquam id fieret, hortorum cuſtodes vmbris inquietatos. In ea quoque domo in qua occubuerat, nullam noctem ſine aliquo terrore tranſactam, donec illa ipſa incendio conſumeretur. Apud alios quoque ſcriptores legimus, illos qui non legitimè ſepulti erant, vel ſi tempore belli vſitatæ ceremoniæ intermiſſæ fuiſſent, vmbras vel ſuis vel aliis apparuiſſe, queſtas eſſe, rogaſſéque vt & iuſta & aliæ ceremoniæ in eorum gratiam haberentur: vnde Cenotaphia nata ſunt, Septimæ, Triceſimæ, Anniuerſaria ſacra, de quibus multa occurrunt apud Ethni-

cos ſcriptores, & apud Lilium Gyraldũ in libello de ſepultura, ex veteribus Poëtis aliqua commemorantur, item apud Polyd. Vergiliũ de inuent. rerum lib. 6. cap. 10. Quoſdam petiiſſe poſt ſuum obitum vt ſepelirẽtur, ſuprà in ſecunda parte, 1. capite expoſuimus. Cicero ſcribit libro, 1. de Legibus, quòd Romulus conditor vrbis Romæ, non longè ab Attici ædibus inambulans poſt exceſſum ſuũ, Proculo Iulio dixerit ſe deum eſſe & Quirinum vocari, templúmque ſibi dedicari in eo loco iuſſerit.

Ouidius ſcribit libro 5. Faſtorum, Remum Fauſtulo & Accæ Laurentiæ vxori illius, nutrici ſuæ, noctu apparuiſſe, queſtũ eſſe de miſeranda ſua morte, eóſq; rogaſſe in hoc eſſent, vt dies illa quo cæſus erat, inter feriatos haberetur. Romani, teſte Ouidio lib. 2. Faſtorũ, celebrarũt menſe Februario Feralia, quibus diis manibus iuſta ſoluebãtur, & epulæ ferebãtur ad ſepulchra ab his quibus ius erat ibi parẽtare. vnde Feralia Feſto & Varroni dicta ſunt. Ponebãtur autem epulæ in his ſacris ſuper ſilicẽ, quæ inde, vt Seruius dicit, Silicernii dicebãtur: quo vocabulo qdã ſignificari volũt funebre cõuiuiũ, quod ſenibus exhibetur. Donatus, Silicerniũ eſſe dicit cœnã, quæ infertur diis manibus: quòd eã ſilẽtes cernãt, id eſt

Feralia.

id est, vmbræ possideāt: vel quòd qui eā inferāt, cernāt, neque deguſtēt, &c. Appellabātur etiā Parentalia, ſacra in quibus pro parētibus ſeu maioribus extructæ epulæ ſepulchris ferebātur. Quanuis autem manes paruis muneribus placari crederēt, lacte, vino, & aliis rebus quarū apud Ouidiū fit mentio: tamē etiā mactabant victimas. vnde quidā à feriendis pecudibus, Feralia putant dicta eſſe. Sacrificiis addebant preces, accendebant lumina. Quum Romani bellis impediti olim intermiſiſſent Parentalia: putabant iratos manes, eam ob cauſam tempeſtates & peſtem ortam eſſe, & egreſſas è ſepulchris vmbras defunctorū erraſſe cū querelis circa ſepulchra, itē per vrbis vias & per agros. Durauit hoc feſtū vndecim diebus, quibus nuptæ à viris ſecūbebāt, nubiles nuptias nō cōtrahebāt, ſimulachra deorū celabantur. Vmbræ extinctorū quū ad epulas venirēt, errabāt circa ſepulchra & paſcebantur ſilicernio. Parentalia.

Mēſe Maio celebrabatur noctu feſtum quod initio Remuria, poſtea Lemuria vocarūt. Hoc feſtū nō multùm à Feralibus differt, quæ ad placādos Lemures inſtituta fuerūt. De Origine eorū & ritibus vide Ouidiū lib. 5. Faſt. Surgebat intēpeſta nocte qui vmbras placaturus erat, nudis pedibus incedebat, Lemuria.

aqua fontana se perluebat. Fabas quas ore versauerat, à tergo iaciebat, dicebátque se illis redimere, pulsabátque æra, & orabat vt vmbræ abirent: quòd si nouies feciſſent, perfeciſſe se putabãt ſacra, per triduum autem celebrata fuerunt. Sacrificia quæ pro inferis fiũt, Inferias vocant.

Apud Lucanũ legitur de vmbris Syllæ & Marij expiatis. Suprà diximus Athenagorã philoſophũ, oſſa quæ in domus veſtibulo Athenis effodiebãtur, iuſsiſſe legitimè ſepeliri, &c.

Quid Iudæi fecerint.

Veteres Iudæi habuerunt apertum Dei mãdatum, ne pſeudoprophetarum miraculis mouerentur: & diſertè eis vetuit, ne conſulerẽt mortuos. Saul initio ſui regni quum pietati adhuc ſtuderet, magos & veneficas deleuit. Quo pacto noſtris temporibus Iudæi ſe gerant apparentibus ſpectris, non quidem memini me vnquam audire vel legere: ſed vt in aliis rebus, ita hac quoque in parte ſuperſtitioſos eſſe, mihi non eſt dubium.

¶ Quo pacto Chriſtiani, quibus ſpectra ſe offerunt, ſeſe gerere debeant, & primùm forti eſſe animo debent, & firmi in fide.

Caput v.

QVOMODO verò Chriſtiani ſe in hoc caſu gerere debeant, nobis (vt & alia quæ

quæ ad ſalutem noſtram pertinent) in ſacris Literis pleniſsimè oſtenditur. Nempe vt primùm fortes ſimus, impauidi, & conſtantes in vera fide. Nam ſi boni ſint angeli qui ſe oſtendunt, in bonum nobis à Deo mittuntur: Si ſint mali, non poſſunt nobis quantumuis cupiant, abſque Dei permiſsione, mala inferre. Si nihil eſt quàm vana perſuaſio, aut inane ſimulachrũ, ſtultum profectò eſſet timere. Naturale quidem eſt, vt quum hæc nobis offeruntur, horreſcamus. Nam pii viri in veteri & nouo Teſtamẽto etiam ad bonorum angelorum occurſum & conſpectum expauerunt. animus tamen iterum colligendus eſt. Cùm diſcipuli Chriſti Dominũ viderent inambulantem aquis, & naui appropinquantem, putabãt ſe ſpectrum videre, conſternabãtur, clamabant præ metu: Dominus autem dicebat illis, Bono animo eſte, ego ſum, ne terreamini. Idem legitur Lucæ 24, cùm rediuiuus eis appareret, & illos turbatos videret. Matthæi, 10. capite, Ne metuatis vobis ab his qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: ſed metuite magis illum qui animam & corpus poteſt in gehennam perdere. Gratum eſſet diabolo, ſi ipſum ſubinde metueremus.

Etſi verò ſpiritus aliquis tmultuetur & perſtrepat, ne expaueſcas. Etenim ſi ideo tu- Spiritus rumultuãtes.

multuatur, vt tibi formidinẽ iniiciat, ne cures: sed sine eum quãdiu voluerit tumultuari. si videat te impauidum esse, recedet à te. Quòd si placet, potes illi dicere: Abi in malã rẽ: nihil iuris habes in me, qui credo in Christum seruatorem. ego possessor sum huius domus, nõ tu, cui alius locus deputatus est, &c. Si sentiat se nõ metui, eiúsque tumultus non curari, nõ diu manebit. Rem nota similitudine declarabo. Sũt homines qui si putẽt alios sibi ab eis timere, simulãt se velle ensẽ strĩngere, aliquãdo stringunt & lapides feriunt, fremũt & vociferantur. Sin verò intelligãt animosos esse, & fortiter, si necessitas postulet, pugnaturos, statim recõdũt gladiũ suum in vaginam: ita si diabolus videat te fortẽ esse, & gladio verbi Dei armatũ, alios quæret, quibus terrores incutiat.

Quòd si Deo visum est, te ad tempus per cacodæmonem exercere, vt Iobum, patienter feras quæ tibi ab illo inferũtur, ídq; propter Domini præceptum. Scias quòd neque opes, neque corpus, nedũ animam, citra Dei permissionẽ vel tantillum lædere possit. Si verò Deus ei permittat vt in corpore te affligat, quocunque modo id fiat, cogita Deum ad tuã vtilitatem id facere, qui aliis per alia instrumenta graues morbos immittit, aut aliis ma-

lis

lis eos exercet. Fortis esto, & cõstans in fide. Quisque tamẽ ab audacia, temeritate & præcipitantia sibi caueat.

Erigat te quòd scis Christum diabolũ vicisse, sicut ipse similitudine de forti armato, Lucæ 11. cap. docet. Ioannis 12. & 16. dicit, Princeps mũdi huius eijcietur foras: nimirũ ex cordibus illorum qui inhærent Verbo Dei, & mundum, cuius princeps ille existit, non amant. Iste enim dominatur illis qui terrena nimis amant. Christus vicit cacodæmonẽ.

1. Ioannis 3, dicitur Filium Dei ideo apparuisse hoc est, venisse in hunc mundum, vt opera Satanæ destrueret. Multa in Euangelica historia miracula extant, quæ ostẽdunt Christum vel verbo dæmonia pepulisse. Etsi Deus ad tempus Satanæ multum cõcedat, tamen limitem ei præfixit, quem transgredi nõ potest: fideles nõ vlterius ab eo sinit tentari, quàm ferendo sint. Illis quibus dat magnas afflictiones, gratiam quoque suam abundè subministrat.

Non mirum nobis videri debet, si interdũ spiritus cõspiciãtur vel audiãtur. Satan enim, vt Petrus testatur, passim obambulat, in domibus, agris, syluis, aquis, ignibus: non tamen semper cõspicitur, nec id potest nisi Deus ei permittat. Quòd non semper à nobis cõspi- Satan versatur inter homines.

citur (varias enim qui ſua natura inuiſibilis eſt, formas aſſumit) vel auditur, Dei bonitati acceptum feramus, alioqui vix momentum quieſceremus. Sin verò interdum mali ſpiritus, aſpectabili forma nobis, Deo volente occurrant, vel ædes infeſtent, non eſt putandum eos antè in domo nunquam fuiſſe.

¶ Illos qui à ſpectris vexantur, imprimis decet precibus inſiſtere, ieiuniis, ſobrietati, vigiliis & pietati vitę ſtudere.

Caput VI.

ET quoniam boni angeli rarius hominibus noſtra ætate apparent, (longè enim alia ratio eſt hominũ in nouo Teſtamento, quàm in veteri, quibus ſuos angelos Deus crebrò miſit) mali frequentiùs, quando cubitũ nos conferimus, quando ſurgimus, eò diligentius nos Deo commendare debemus.

Noſter ſeruator inter alia nos orare docuit, Libera nos à malo. Ad hæc Matth. 17. dicit, diabolum non depelli niſi per preces & ieiunia. De illis qui diris & execrationibus dæmones pellendos putant, in fine libri dicam. Matth. 26, Vigilate & orate, ne in tentationẽ incidatis. Lucæ 22, dicit Petro, Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticũ: ſed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Hodie quoq;

intercę-

intercedit pro nobis ad dextrã Patris ſui cæleſtis. Vetuſti patres etiã in omnibus periculis & ærumnis opẽ diuinã implorarũt, cuius rei multa exẽpla congerere ſuperuacaneũ eſſet. Vtile quoque eſt preces totius Eccleſiæ petere, quando à Lemuribus vel ſpectris vexamur. Scimus enim preces Eccleſiæ in hoc & aliis caſibus vtiles atque efficaces eſſe: & fideles in ſuis ærumnis illas ſemper petiuiſſe. Vult etiã Deus vt in hac vita fideles precibus ſuis ſeſe mutuũ ſubleuent. Quòd autẽ Sancti poſtquã hinc exceſſerint, pro nobis orent, velquod nos preces ipſorũ petere debeamus, nullũ Dei præceptũ vel exemplum in ſacris literis extat.

Interceſſiones.

Apoſtoli quoque hac via diaboli inſidiis reſiſtendum docent. S. Paulus ad Epheſ. 6. Petrus in 1. cap. 5, Sobrij, inquit, eſtote, vigilate: quoniam aduerſarius noſter diabolus tanquã leo rugiens obambulat, quærens quẽ deuoret. Cui reſiſtite ſolidi fide, &c.

Quãdo homines ſecuri ſunt & negligẽtes, voluptatibus dediti, & immerſi ebrietati, crapulæ, auaritiæ, adulterio, aliiſque ſceleribus, ibi locũ habet Satanas. Quare vigiliis, precibus, ieiuniis ſtudendũ eſt, & ſanctè viuendũ, verbũ Dei libẽter & frequẽter audiẽdũ, libẽter de eo loquẽdũ, legendũ, vt ſpectra illa diabolica à nobis depellamus. Si munus aliquod

Sancta vita pugnãdũ cõtra diabolũ.

publicũ geras, bona fide illud exequere: opes iniuſtas reſtitue ſuis dominis, aut in pios vſus cõfer, &c. Si homines neque Deũ neque verbũ ipſius curant, mirum nõ eſt ſpectra illis apparere: permittit enim hoc Deus, vt humilientur & in ſe deſcendant.

Horribile hoc eſt, quòd quidam ſe dedũt cacodæmoni, ne ab ipſo affligantur: illi cogitare debebant, ſi hoc faciãt, ſe in perpetuũ à malis ſpiritibus cruciandos eſſe, niſi verã pœnitentiam agant, & ad Deum iterum cõuertantur.

¶ Spiritus qui apparent, meritò nobis ſuſpecti eſſe debent: non ſunt conferendi ſermones cum ipſis: nihil ex ipſis eſt diſcendum.

Caput VII.

OMNES ſpiritus aut apparitiones, nobis non abſque cauſa ſuſpectæ eſſe debent. Etſi enim Deus opera & miniſterio angelorum bonorum ad ſalutem ſuorũ fideliũ vtatur, rarius tamẽ noſtris temporibus apparent. Longè enim aliter poſt Chriſti aduẽtũ in hunc mundum res habent, quàm olim vetuſtis tẽporibus. Licet tibi videatur quòd bonum angelum videris, tamẽ ne facilè & temerè ei credas. Si res ipſa poſtea oſtendat bonum fuiſſe angelum, qui de re aliqua præclarè

rè te admonuit, vel ex magnis periculis liberauit: gratias age Domino, quod tam clementer & paternè tecum agat, & tui curam suscipiat, stude ipsius voluntati. Sin verò angelus à te conspicitur, qui tibi blanditur & adulatur, quales sunt spiritus qui opem petunt: iam antè audiuisti, verbis ipsorum fidem nequaquam esse adhibendam. Homines qui blandiuntur, & assentantur, nobis suspecti sunt, cur itaque spiritus illi nobis suspecti nō essēt? Ne venias in colloquutionē cu illis spiritibus, ne interroges eos quid vel reddēdū, vel faciendum, vel quid futurum sit. Ne quæras qui sint, vel quam ob causam videndos & audiendos sese præbeant: nam si boni sint, gratum eis erit, si nihil audire velis præterquam verbum Dei: si verò mali, mēdaciis te fallere conabuntur. Cùm Matth. 1. cap. angelus Iosephum per visionē instrueret, propheticæ statim scripturæ testimonium adiunxit. Si ne angelo de cælis venienti credendum est, quis vitio nobis vertet, si spiritibus & somniis suspectis non credamus? Christus & Apostoli, quantumvis edendorum miraculorum facultate instructi essent, tamen doctrinam suam sacris Literis confirmarunt.

Cùm ipse Deus opt. max. Adamum interrogaret in Paradiso de violato suo mandato,

& illæ culpam in Euam conferret, Eua in ſerpentem, qui ei author fuiſſet vt de fructu prohibito veſceretur, Deus ſerpẽtem, hoc eſt diabolum, qui hoc inſtrumento vſus fuerat, nolebat interrogare quare id feciſſet, norat enim mendacem eſſe. Niſi Eua colloquuta fuiſſet cum ſerpente, nunquam præceptum Dei violaſſet. Si ſpiritus illi ſua ſponte nobis multa velint narrare, non ſunt audiendi, multo minus ſunt adiurandi, vt vera nobis narrẽt. Deus ſua lege cauit, vt ſæpe diximus, ne quis ex mortuis aliquid ſciſcitetur.

Deus dedit nobis doctores.

Deus ipſe, ſuos fideles Seruos, Prophetas, Apoſtolos, Euangeliſtas, & præcipuè Filium ſuum vnigenitum, Dominum & ſeruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum, in hunc mundũ miſit, ſuóſque fideles per illos fideliter & ſufficienter inſtituit, quid credere, quid facere, quid omittere debeant, quínam cultus ipſi placeant, & alia. Per illos de rebus magnis quæ in Eccleſia & imperiis futuræ ſint, vſque ad beatum illum diem, quo Chriſtus mundum iudicabit, & generale concilium celebrabit, atque vltimam ſententiam proferat, quis bonã quis malam cauſam habuerit: quo itẽ bonos à malis ſeparabit. Chriſtus ipſe rediẽs ex mortuis, nõ ſtatim in cælos aſcẽdit,

ſed

ſed morã traxit in hiſce terris, diſcipulis ſuis & multis aliis rediuiuus apparuit, ne dicere-mus, Quis vnquam rediit qui nobis nunciarit quis ſit ſtatus in altero ſeculo?

Deus literas ſacras cõſeruauit.

Adhæc Deus libros ſacros difficillimis & diuturnis perſequutionibus, in quibus tot vtiles libri perierunt, ad noſtram vtilitatem miraculosè in hodiernum vſque diem conſeruauit, & deinceps eos conſeruabit inuitis impiis omnibus.

Deus ſacrũ miniſterium inſtituit.

Inſtituit etiam miniſterium Verbi, vt ad finem vſque mundi homines exiſtant, qui verbum ſuum viua voce & ſcriptis interpretentur, & alios de voluntate Dei erudiant. Verbum ipſius eſt lucerna, quæ in tenebricoſo hoc mũdo, qui plenus eſt erroribus, lucere debet, ſicut Pſalmo 119, legitur. Ioan. 8. cap. dicit Seruator noſter ſe eſſe lucem mundi, quẽ qui ſequatur, non ambulat in tenebris.

Hoc fixum manet. Quare non aliæ pateſactiones expectandæ nobis ſunt, neque modo miraculoſo de cælis, neque ab errantibus ſpiritibus vel animabus, vt vulgò eas non rectè vocant. Sed fingamus ſpiritus illos errantes eſſe mortuorum: neceſſarium erit vt vel fidelium, vel infidelium ſint animæ. Si ſunt animæ fidelium, nos exemplo Chriſti remittent ad Sacras literas, dicent cum Deo Pa-

tre, de Filio eius ſeruatore noſtro, hunc audite: Si ſunt infidelium & ſceleratorum animæ quis, quæſo, illas audire volet, aut fidem dictis eorum adhibere? Præterea hæc quæ animæ illæ fictitiæ dicunt, vel conſentiunt cum ſacris Literis, vel eis aduerſantur. Si conſentiunt, recipienda ſunt, non propterea quòd ab illis dicuntur, ſed quòd verbo Dei continentur: ſin verò aduerſentur, nequaquam recipi debent, etſi angelus de cælo diceret. Non fidē adhibes homini tibi familiariter noto, & aliâs fide digno, qui viuens & integer corpore & anima tecum verſatur, ſi affirmat rem aliquam, quam noſti pugnare cū Sacris literis: cur igitur ſpectro ignoto fidem adhiberes? In cauſis ciuilibus teſtimonia mortuorum reiiciūtur: cur igitur in rebus religionis, erronum illorum teſtimonia audiremus?

Domino Deo noſtro non eſſet difficile, angelos ſuos (quibus alioqui vtitur ad vtilitatē noſtrā) ad nos mittere, & per illos fidē docere, ſed aliter rē inſtituit. Legimus in Actis Apoſtolorū 10. cap. quòd per angelū Corneliū iuſſerit Petrū ad ſe accerſere, vt in fide eū inſtituat. Potuiſſet mandare angelo de docendo Cornelio, ſed ordinariam viā ſequitur. Optimū igitur fuerit, ſimpliciter ſacris Literis inhærere, omnes apparitiones ſpirituū vt & ſomnia

mnia atq; reuelationes, ad Sacras literas, tãquam ad Lydium lapidem exigendas: nihil admittere quod Sacris literis non tradatur. Niſi enim hanc cautionem adhibeamus, periculũ eſt ne fallamur. Si idem veteres Patres feciſſent, non tam lõngè ab Apoſtolica ſimplicitate receſsiſſent.

Admonitio D. Auguſtini.

D. Auguſtinus lib. 3 contra literas Petiliani cap. 6, dicit: Siue de Chriſto, ſiue de quacunque re alia, quæ pertinet ad fidem vitámque noſtram, non dicam nos, nequaquam cõparandi ei qui dixit: Licet ſi nos: ſed omnino quòd ſequutus adiecit, Si angelus de cælo vobis annũciauerit, præterquàm quod in Scripturis legalibus & Euãgelicis accepiſtis, anathema ſit.

D. Chryſoſtom.

D. Chryſoſtomus ad Galat. cap. 1, Abrahã, dicit, cùm eſſet rogatus vt Lazarũ mitteret, dixit: Habent Moſem & Prophetas: ſi nõ audierint illos, neque reſurgentes mortuos audient. Cùm autem iſta dicentem inducit Chriſtus, oſtendit quomodo Scripturas ſacras etiã excitatis mortuis fide digniores eſſe velit. Paulus verò (Paulum verò cùm dico, rurſus ipſum Chriſtum dico: nam is animam illius mouebat) angelis quoque è cælo deſcendentibus eas præponit, idque valde meritò. Angeli ſiquidem, licet magni, ſerui tamẽ ſunt & mi-

niſtri. Omnes enim Sacræ ſcripturæ non à ſeruis, ſed à Deo omniũ domino ſcribi iuſſæ ſunt, ac miſſæ. Hæc illi duo ſancti Patres.

Quæcũque nobis cognitu neceſſaria ſunt, pleniſsimè Sacris literis continentur: quæ in illis non extant, curiosè inquirenda nobis nõ ſunt tanquam ad ſalutem vtilia. Quis igitur dicet contra Dei præceptum ex mortuis, ex diabolicis ſpectris, hæc vel illa exquirendæ eſſe? Quæ arcana & abſtruſa ſunt, in vita demum æterna perſpiciemus. Annon Deus, ſi verbo ipſius non contenti ſumus, dicere nobis id poteſt, quod per Heliam legatis Ochoſiæ regis dixit: Nullúſne Deus eſt in Iſrael, quòd Accaronem pergitis conſulturi Beelzebub? Etiam Thomas Aquinas negat audiendos dæmones qui imponunt ſimplicibus, ſimulantes ſe eſſe animas hominum mortuorum: atque eo fuco vel maximè territantes, quod & gentilibus interdum contigerit. Si certum eſſet diabolum non poſſe apparere, & hominibus inſidias parare: item ingentia miracula edere, fortaſsis illos ſpiritus audiendos quis putaret: ſed contrarium videmus. Spiritus malus ornat errores coloribus cultus diuini, & ſub ſpecie pietatis eam oppugnat. Nã vt D. Hieronymus dicit, cacodæmon non præbet ſe conſpiciendum qualis eſt ſuis fallaciis. Ideo

circun-

circunſpecti & cauti eſſe debemus.

Adhæc, vera miracula ſunt tantùm teſtimonium & ſigillũ Verbi, neque per illa probanda ſunt, quæ cum verbo Dei pugnant. Omnia miracula quæ nos à conditore abducũt ad creaturas, & noſtris operibus tribuunt quod ſoli Chriſti merito tribui debet: & ad ſummam, quæ nos in errores abducunt, reicienda ſunt. Si animabus illis crederetur, nemo certus eſſe poſſet de ſuis rebus. Nam ſubinde nouum aliquid (vt ſuperioribus ſeculis factũ eſſe conſtat) inſtitueretur. Miſſo igitur fac ſpiritus illos, & veram religionem amplectere, ínque ea conſtanter perſiſte.

Quantũ tribuendum ſit miraculis.

¶ Teſtimonia ſacræ Scripturæ, & exẽplum quòd huiuſcemodi apparitionibus non ſit adhibenda fides, quódque cauti eſſe debeamus.

Caput VIII

QVOD non ſtatim omnibus illis quæ audiuntur, fides adhibenda ſit, non ſolùm experientia & multa prouerbia, ſed ipſæ Sacræ literæ nos docẽt: præcipuè verò in rebus noſtræ ſalutis, de qua re quædã duntaxat loca & exempla proferemus.

Cùm Chriſtus diſcipulos ſuos primùm ablegaret ad prædicandũ Euangelium, dicebat illis Mat. 10. cap. Eſtote prudẽtes ſicut ſerpẽtes,

& ſimplices ſicut columbæ: cauete vobis ab hominibus: quantò magis à diabolis nobis cauere debemus? Matth. 24. vaticinatur Chriſtus quòd multi falſi doctores vēturi ſint nouiſsimis temporibus, & ſtupenda miracula editu ri ad confirmandum errores ſuos, ideóque à fidelibus poſtulat vt cauti ſint. Non temerè addit: Ecce, ego prædixi vobis. D. Paulus ad Gal 1. cap. magna grauitate dicit, ſi angelus de cælo veniat, & aliud eis Euangelium prædicet, anathema eſſe. Ita, ſi hodie quoque ſpiritus veniāt, & dicant quæ pugnant cum doctrina Prophetica & Apoſtolica, repudiandi ſunt. In 1. ad Tim. 4. cap. vaticinatur Apoſtolus de falſis doctoribus, qui vltimis temporibus venturi ſint, & dicit: Spiritus diſertè loquitur, quòd poſterioribus temporibus deſciſcent quidam à fide, attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per ſimulationem falſiloquorum, cauterio notatam habentium conſcientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad ſumēdum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Per ſpiritus illos intelliguntur falſi doctores, qui iactitāt Spiritum Dei: ſed quid obſtat, quò minus etiam de vagis illis ſpiritibus intelligamus, qui hominibus multa perſuaſerunt? In 2. ad Theſſ.

Theſſ. 2. cap. cùm quidam dicerent nouiſsimũ diem iamiam inſtare, prædicit Paulus defectionẽ & Antichriſtum prius vẽturum, obteſtatúrque credentes, dicens: Rogamus autẽ vos fratres per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtri aggregationem in illum (electi enim ad illum colligentur) ne citò dimoueamini à mente, neque turbemini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam, tanquam à nobis profectam, quaſi inſtet dies Chriſti, ne quis vos decipiat vllo modo, &c. Quæ verba, meo quidem iudicio, de errantibus illis ſpiritibus etiam intelligi poſſunt non incommodé. D. Ioannes dicit in 1. epiſt. 4. cap Chariſsimi, ne cuiuis ſpiritui credatis, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoſcite Spiritum Dei: Omnis ſpiritus qui nõ cõfitetur Ieſum Chriſtũ in carne veniſſe, ex Deo non eſt, &c. Hoc loco non quidem loquitur de ſpiritibus qui ſe mentiuntur animas eſſe: ſed de doctoribus illis, qui gloriãtur ſe diuino Spiritu præditos eſſe. At ſi viuentibus non ſtatim credẽdum eſt, multo minus mortuorum animabus. Etſi verò neque Chriſtus neque Apoſtoli, nos tam diligenter monuiſſent, ne ſinamus nos miraculis & ſermonibus ſpirituum ſeduci, tamen quotidiana

experimenta nos docent, vt circunſpecti & cauti his in rebus ſimus. Nam falſi doctores cùm primùm vident ſe teſtimoniis Scripturæ deſtitutos, ſtatim ad viſiones & ſpectra cõuertuntur, quibus ſua probare volunt: quæ res latiſſimam multis erroribus feneſtram patefecit. Quónam ambitio, auaritia, inuidia, clericos adegerit, plurimis exemplis notum, & ſuprà quoque abiter oſtenſum eſt. Nónne ordines Monachorũ inter ſe certarunt de Primatu? Nónne noua miracula, diuos, peregrinationes, ſanctos, ſpiritus finxerunt?

Exemplũ quòd nõ ſtatim fides ſit adhibenda apparitionibus.

Inſigne & præclarũ exemplum eſt D. virgo, ne cuiuis ſpiritui ſtatim credamus. Nam cùm angelus Gabriel forma aſpectabili ei appareret, eam ſalutaret, & incarnationem Filij Dei prædiceret, cogitabat illa qualiſnam hæc ſalutatio eſſet, quomodo hoc fieri poſſet, cùm nullã cum viro conſuetudinẽ habuiſſet: Tum demũ cùm ab angelo doceretur de modo, dicebat, Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Cur igitur nos cuiuis ſpiritui, etiam illis qui ex diametro pugnantia cum verbo Dei afferunt, ſtatim fidem adhiberemus?

¶ Quo pacto fideles in veteri Eccleſia ad occurſum ſpectrorũ ſe geſſerint. Caput IX.

DIXI

DIXI ex Verbo Dei quomodo ſe pij homines ad ſpectrorum apparitionem gerere debeant, atque ad hunc modum veteres Chriſtiani ſe geſſerunt. Fuerunt enim fortes & impauidi, ſtuduerunt ſanctitati, omnibuſque bonis operibus, cauerunt ſibi ſtudiosè ab illis quæ Deo diſplicent: cauti inſuper fuerunt ne huiſce ſpectris nimium tribuerent.

Veteres ſe cruce munierunt.

Vſitatus mos fuit ad occurſum harum rerũ ſe cruce munire. idem hodie quoque multi ſolent facere. Tertullianus ſcribit in libro ſuo de Corona militis, veteres Chriſtianos frontem ſuam ſæpe ſignaſſe cruce. D. Hieronymus Demetriadem hortatur, vt crebrò ſignaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Aegypti inueniat. Origenes quoq;, Epiphanius, Chryſoſtomus & Auguſtinus multa ſcribunt de virtute ſanctæ crucis. D. Athanaſius ſcribit in lib. de humanit. Verbi eiúſque corporali aduẽtu, fol. 67, Olim, inquit, dæmonia inani ſpecie ludibriiſque rerũ intricabant homines, inſeſsis alibi fõtibus, alibi fluuiis, lapidibus aut lignis, atque ita præſtigiis fatuos in ſtuporem agebant: Nũc verò cùm apparuerit Dei verbũ, ſpectra huiuſmodi & ludibria imaginum ceſſauerunt. fol. 56. item 72. & aliis in locis eadem de re agit.

Lactantius scribit diuinarum Institutionum lib. 4. cap. 26, & per integrum caput 27, hac de re: dicit ad illos qui frontem cruce signant, diabolum non habere accessum, nec lædere eos posse. Addit, Christianos hac cæremonia antiquitus in expellendis dæmonibus, & sanandis morbis vsos esse.

An crucis lignũ vim aliquam habeat.

Non quòd externo crucis signo tantã vim & efficaciam ascripserint (superstitiosum enim hoc esset) sed cruci, hoc est, merito Christi, cuius dignitatem simul in mentem reuocarũt. De sanctis quidem Apostolis & Apostolicis Ecclesiis non legitur, quòd cæremonia crucis in expellendis dæmonibus vel morbis curandis, aut aliâs quoque vsi sint. Iudæis, qui in Aegypto superliminare sanguine agni signarunt, parsum fuit: non quod sanguis ouillus vim haberet conseruandi homines ab interitu, sed typus erat sanguinis & crucis Christi. Iudæi verò sanguinem nõ ex sua bona intentione, vt vocant, asperserunt: sed iubente Domino. Sancti Patres illa cæremonia, quòd cruce se signarunt, suam fiduciam in crucem, hoc est, in mortem Christi testari voluerunt,

Crux lignea.

quæ omnia mala depellit. Diabolus neque crucem, qua nos signamus, neque frusta illa crucis Christi, quæ pro reliquiis ostenduntur, timet: sed efficaciam & vim mortis Christi, per quam

quam ipſe victus eſt & proſtratus. Si quis cæremoniis nimium tribuit, excuſari à ſuperſtitione nequit, quæ meretur reprehenſionem.

Legimus ad hæc apud Veteres, quòd in primæua Eccleſia, exorciſmis contra dæmones vſi ſint.

Apud Tertull. legis in lib. De anima, quòd immundi ſpiritus homines ſæpe deceperint, ſe pro aliis venditarint, ac ſimularint ſe eſſe animas mortuorum, ne crederent omnes animas ad inferos (quid per Inferorum vocem intelligẽdum ſit ſuprà annotaui) deſcendere, atque ita fidem de nouiſsimo iudicio & reſurrectione mortuorum in dubium vocarent. Addit, quòd poſtea eos adiurarint, & compulerint inuitos fateri quòd impuri ſpiritus eſſent, nõ animæ mortuorum. Adiuratio dæmonum.

Veteres adhæc impuros ſpiritus, ex hominibus, & locis illis in quibus tumultu ſuo multis ingentem terrorẽ incuſſerunt, eóſque læſerunt, depuliſſe legimus. Talis hiſtoria apud Abdiam Babylonium extat, de S. Ioanne. Etenim S. Apoſtoli, & poſtea multi viri ſancti hac gratia à Deo præditi fuerunt: vt eÿcerẽt immũdos ſpiritus: quod donũ in bonũ fidelium lõgo tempore durauit in Eccleſia: poſtea verò deſiit, vt alia quoq; miracula. Facit ad hæc etiã quod Tertull. ſcribit in ſuo Apo-

logetico, fol.858.&859.

Iã satis intelleximus quomodo sancti Patres, & veteres Christiani se gesserint quando spectra eis apparuerunt.

¶ Varias superstitiones paulatim creuisse, quibus spectra pellere homines voluerunt. Caput x.

PROGRESSV temporis superstitiones magis magísque creuerunt. Paulus
2. Thess. 2. *queritur suis temporibus Antichristum cœpisse mysterium iniquitatis agere, variásque sectas exortas esse: S. Ioann. scribit, suis temporibus multos Antichristos extitisse: quid igitur mirum, si postea, & maturè quidem, va-*
1. Ioã. 4. *rii errores in Ecclesiam irrepserunt, & postea cumulati sunt?*

D. Augustinus lib. 22. De ciuit. Dei cap. 8, cùm aliquot miracula recitasset, quæ ideo edita sint, vt homines in Christum credant, ponit talem historiam: Vir tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cubedi appellatum, vbi cum afflictione animalium & seruorum suorum, domũ suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros, me absente, Presbyteros, vt aliquis eorũ eò pergeret, cuius orationibus cederent. Perrexit vnus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi,

orans

orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante cessauit. Acceperat autem ab amico suo terram sanctam, de Hierosolymis allatam, vbi sepultus Christus die tertio resurrexit: eámque suspenderat in cubiculo suo, nequid mali etiam ipse pateretur. At vbi domus eius ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra fieret cogitabat, quam diutius in cubiculo suo reuerentiæ causa habere nolebat, &c. Hinc claret superstitionem statim cœpisse, &, vt fit, ingenti incremento auctam esse: vt si quis conglobatas niues promoueat, aut si moles niuium in Alpibus deorsum ferri incipiant, omnia longè latéque complentur niuibus. Mox etiam cœptũ est orari pro animabus, & sacrificari: & bono quidem animo, id quod ex quibusdam locis sanctorum Patrum non obscurè intelligitur.

Postea cùm Episcopi & Parochi veteres superstitiones non modò non correxerunt, sed potius bona, vt vocant, intentione auxerunt, tandem in immensum auctæ sunt: Nã quando spectra apparuerunt, homines non Deum solum per Christum inuocarunt, sed sanctos, non cogitantes de dicto Pauli ad Rom. 10. cap. (alia enim argumẽta nũc prætereo) Quomodo inuocabunt illum in quem non crediderunt? In solum autem Deũ credendum esse

ne Papistæ quidem negant, ideóque ipse solus per Filium suum adorandus erat.

Angelica salutatio. Quidam scribunt ad pellenda spectra imprimis cõferre, si oremus Aue Maria. Vbi obiter annotãdum est, salutationem illam angelicam, non esse orationem, sed salutationem & historicam narrationem: quomodo scilicet Archangelus Gabriel incarnationem Christi sanctæ virgini prædixerit. Sed expẽde, quæso, verborũ significationem, & velis nolis dicere oportebit, hæc verba, neq; petitionẽ, neq; gratiarũ actionẽ, quæ orationis species sunt, continere. Cùm angelus ad ipsam accessit, salutauit eam, dicens: χαῖρε hoc est, salue, vel gaude: (Græcum enim verbum, & Latinum Auere, teste Festo, eandem habẽt vim) addit gratia plena, quod passiuè, vt in scholis loquũtur, intelligendum est, quòd Deus gratiam suam ei contulerit: ita enim ipse angelus exponit, quando postea dicit, eam gratiam inuenisse, hoc est, Deum ipsi esse propitium, & bene velle. Non ita accipienda sunt illa verba, quòd ipsa sit fons gratiæ (vt quidam interpretantur) quódque ex se gratiam habeat, eámque illis conferat qui eam inuocant, vel salutatione angelica affantur. hunc enim sensum neque vox Græca, neq; alij loci Scripturæ admittunt. Ad Ephes. 1. cap. dicit Apostolus,

Auereest gaudere.

lus, Deum nos ſuos fideles gratia ſua charos reddidiſſe per dilectum, hoc eſt, Ieſum Chriſtum. Vbi idem verbum ponitur, quo vſus eſt angelus in ſalutanda diua Virgine, Ioan. 1, cap. diſertè ſcribitur, Ioannem Baptiſtam de Chriſto alta voce teſtatum eſſe, atque dixiſſe, quòd nos omnes de plenitudine eius acceperimus gratiam pro gratia. Legem enim datam eſſe per Moſem, gratiam autem & veritatem per Chriſtum exortam eſſe. Alia id genus loca breuitatis cauſa omitto. Ipſa Maria virgo dicit, Deus mihi magnifica fecit. Celebrat gratiam ſibi à Deo, nullis intercedentibus ſuis meritis, tributam. Maiorem enim gratiam nulli fœminæ contulit. Magnum autem eſt diſcrimẽ inter illum qui gratiam confert, & illos qui gratiam accipiunt vel conſequuntur. Apud illum ſolum qui gratiam confert gratia quærẽda eſt, & non apud illos qui gratiam acceperunt. Superioribus aliquot ſeculis, omnes opem D. Virginis implorarunt, plus gratiæ & auxilii ab ea ſperantes quàm ab ipſo Chriſto. Addit angelus, Dominus tecum, benedicta inter mulieres, hoc eſt, plus gratiæ Deus in te contulit, quàm in vllam aliam. Quæ adiiciuntur, Benedictus fructus ventris tui, non ſunt verba angeli, ſed cognatæ ipſius Eliſabethæ, quæ & ipſa eam ſalutar.

uit. His adiecerunt homines religiosi, Iesus Christus, amen. Proinde angelus non omnia illa verba salutationis angelicæ protulit (id quod manifestè colligitur ex ipso cõtextu, Lucæ 1. cap.) non quòd negemus illa verba bona esse & sancta: de Elisabetha enim dicit textus, quòd impleta fuerit Spiritu sancto: sed quæ angelus non dixit, nõ sunt ei tribuenda. Temporibus Apostolorum & multis sequentibus, non inuenies apud probatos scriptores, hanc salutationem orationis loco habitã fuisse, aut pios D. virginem salutasse vel inuocasse. Quod non idcirco scribimus, quòd D. Virgini suum honorem præreptum velimus: sed ideo ne contra ipsius volũtatẽ ipsi illum honorem deferamus, qui Deo Patri, eiúsque Filio Iesu Christo soli cõpetit. Ipse enim est vnicus intercessor noster & redemptor, 1. Timoth. 2. Aliâs angelica salutatio, & alij loci sacræ Scripturæ pleni consolatione, de humanitate Christi, eius supplicio, morte & merito sæpe & diligenter legendi & expendendi sunt: neq; plebeiis hominibus excutiẽdæ sunt ex manibus sacræ Scripturæ, in quibus hæc omnia suis oculis videre possunt. Non quidẽ nego spectra ad recitationẽ salutationis angelicæ sæpe euanuisse: sed ita factum est, vt homines in superstitione confirmarentur.

Vlterius

Vlterius progreſsi, aquã peculiaribus cæremonijs exorcizarunt, vel conſecrarunt, eámque in tẽplis, domibus, & alibi in ahenis habuerunt: hanc vim ei tribuentes inter alia, quòd pellat ſpectra & phantaſmata. Salem ſimiliter conſecrarũt, & docuerunt quocũque proÿciatur pellere ſpectra & dolos Satanicos, imò ipſum Satanam. Adhæc lucernas, palmas, herbas & alias creaturas, certis cæremonÿs & verbis adiurarunt, ad pellenda, vt vocant, phantaſmata. In loca illa in quibus ſpectra vel viſa vel audita ſunt, & hæc & alia, vt reliquias ſanctorum, detulerunt. Affirmarunt etiam campanas vel tintinnabula ſuo clãgore diabolos ex aere pellere. Hæc omnia plenius inueniuntur in Papiſtarum libris, qui de conſecratione illarũ rerũ conſcripti publicè extant. Si cãpanæ die S. Ioãnis vel S. Agathæ pulſentur, efficaciſsimũ remediũ cõtra ſpectra eſſe dicunt. Die D. Ioannis quidã faſciculum herbarum conſecratarum incẽderunt, vt fumo earum demones fugarent. Multi peculiares ſuas & mirandas benedictiones habent contra ſpectra. Varia quoque mortuorum ſacra inſtituta ſunt, iuſſu animarum vagantium, miſſæ pro defunctis, vigliæ, preces, anniuerſaria ſacra: ac ſi animæ piorum non ſtatim omnibus ma-

Aqua luſtralis.

Sal conſecratus.

Clangor campanarum.

lis ereptæ, in æternas sedes trãsferantur. Gẽtiles quoque sacra sua pro mortuis habuisse, veluti Nouẽdialia sacra, quæ nono die celebrabãtur, & annua festa, ex Poetarũ & Historicorum lectione cõstat, &c. Cæterùm animæ illæ fictitiæ, nihil petierunt tam obnoxiè, quàm vt frequentes missæ in eorum gratiam celebrarentur: illas enim ad redimẽdum eas ex purgatorio maximas & incredibiles vires habere asseruerunt.

Ordo Cistertiẽsis.

Ioannes Trittenhemius in Chronicis suis de monasterio Hirsgauiensi tradit, circa annum Christi 1098, imperante Henrico quarto, quãdo ordo Cistertiensis ortus est, nõ procul Vormatia multis diebus & noctibus maximas copias equestres & pedestres apparuisse, tanquam ad bellum progressuras, & nunc huc nunc illuc per turmas discurrentes, circa nonam horam noctis ad vicinum montem, ex quo prodire cõsueuerant, reuertisse. Tandem nocte quadam monachus quidam Limpurgensis cœnobij (non procul à monte distãtis de quo exire solebant) assumptis secum quibusdam alijs, ad locum montis accessisse, muniuisse se signaculo sanctæ crucis, atque exeuntes de monte, qui essent, per virtutem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis vt dicerent, fortiter adiurauisse, Cui vnus ex turma respondérit:

ſpõderit: Nos ſumus phantaſma, nec milites viuentes, ſed animæ hominum in hoc mundo principi terrenorum militantium, non ante multos annos in hoc loco interfectorum. Arma, habitus & equi, quæ nobis dum viueremus inſtrumenta erant peccati, etiam nunc poſt mortem in nobis ſunt quædã indicia tormenti. Omne quod iam cernitis circa nos, totum ignitum eſt nobis, quãquam vos ignem noſtrum minimè videatis. Cumq; monachus vtrum iuuari ab hominibus poſſent, inquireret, ſpiritus reſpondit: Ieiunijs & orationibus, & maximè oblatione corporis & ſanguinis Chriſti adiuuari poſſumus & rogamus. His dictis, omnis illa multitudo ſpirituum, quaſi vna voce clamabat trina vice, Orate pro nobis, orate pro nobis, orate pro nobis. Mox omnes in ignem reſoluti videbãtur: ſed & mons ipſe, quaſi arderet, ignem & maximũ fragorẽ arborum & ſtrepitum emiſit. &c.

In Eccleſia peculiarem ordinem habuerũt illorum quos Exorciſtas nominarũt, qui adiurare & pellere debuerunt dæmones, ſed dono illo non fuerunt inſtructi vt veteres Chriſtiani, ideoq; tantũ ſe iactarũt & oſtentarũt. Exorciſtæ.

Deinde aliqui ex monachis & ſacrificis magicæ artis periti (nunquam enim illis tam præclari homines defuerunt) conati ſunt ma-

los ſpiritus ex domibus in ſyluas & loca deſerta abigere atque adiurare. Illi mira egerunt. dixerunt ſpiritum malum in nomine ſanctorum, virtutéque adiurationis, vèl characterũ, etiam inuitum cedere. At diabolus cedit quidem, ſed vt hoſtes qui locum pugnæ idoneum & aptum inſidijs deligunt. Quod Satã facit, facit vltro & ſponte, vt homines à fiducia vnici Dei abducat, & in idololatriam præcipites agat. Chriſtus & Apoſtoli expulerunt dæmonas, ſed inuitos & nolentes. Adhæc Euangelium Ioannis de collo ſuſpenderunt, ceram conſecratam incluſam crumenæ (Agnum Dei vocãt) circumgeſtarunt. Extant libri aliquot, & in primis Iacobi de Cluſa Carthuſani, de apparitionibus animarũ quæ exutæ ſunt corporibus: in quo inter alia legitur quo pacto præparari homines conueniat ſi ſpiritus apparent: quomodo in acceſſu & receſſu & in loco vbi ſe exhibet, ſe gerere debeant, quæ ei ſint proponenda: de quibus ſuprà Parte ſecunda huius libri, capite ſecundo dictum eſt, vnde repetenda ſunt.

Audiui homines qui profiterentur ſe tam ſuperſtitioſos fuiſſe, vt cùm ſacerdos hoſtiã, vt vocant, eleuaret in celebratione miſſæ, ſtatim manu vultum deterſerint, quòd crede-

crederẽt ad hoc prodeſſe, vt nulla ſpectra aſpectabili forma illis eſſent occurſura.

Sed dic mihi, quæſo, quiſquis es, quibus illas cæremonias Scripturæ locis confirmabis? Vbi docent nos Chriſtus & ipſius Apoſtoli, diabolum, qui ſpiritus eſt, ideóque corporis expers, rebus corporeis expellere? Oſtendite vel vnicum exemplum quòd hac via & ratione diabolũ repulerint. Si proferas ex libro Tobiæ, cor & iecur piſcis, prunæ impoſitum, ſuo odore dæmonium pepuliſſe: dicimus librum illum non numerari inter Canonicos: item dæmonium illud ardentibus Tobiæ eiúſque coniugis precibus potius quàm ſuffitu depulſum eſſe. An Chriſtus in hunc finem ſacram Cænam inſtituit, vt per ipſam dæmonia eiiciãtur? Licet ſpiritus malignus ſimulet ſe, proter hæc loco cedere, tamen interim efficit vt ſuperſtitiones in pectoribus hominum profundiores radices agant.

¶ Spectra non diris & execrationibus pellenda eſſe.

Cpaut XI.

HOC loco non poſſum præterire, quòd quidam falsò ſibi perſuadent, ſpectra diris & execrationibus nullo negotio repelli: etenim ſpectra illis qui preces fundunt appropinquare, eóſque vehementius turbare

atq; vexare. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui optimè nouit quomodo contra diaboli inſidias pugnandum ſit, non vno in loco docet nos perſeueranter orare. In precatione dominica iubet nos orare, vt à malo liberemur, Satanam κατ' ἐξοχὴν τὸν πονηρὸν appellans. Gratius nihil accidere poteſt diabolo, quàm ſi quis diris & execrationibus vtatur. Simulat ſe his rebus abigi, ſed interea ſe apud illos homines inuiſibiliter inſinuat. Si placet, potes diabolum abigere, dicendo quòd apud te nullum habeat locum, ſed in tartaro: ipſi nihil iuris in illos eſſe, qui ſuam fiduciam in ſolo Chriſto collocent. Nam ad Rom. 8. capite dicitur mox ab initio, Nulla nũc eſt condemnatio his qui inſiti ſunt Chriſto Ieſu: qui nõ iuxta carnem verſantur, ſed iuxta ſpiritum, &c. Poteſt aliquis diabolo præcipere, vt ab eo diſcedat, omiſſis diris & imprecationibus. Eſt & illud reprehendendum, quòd quidam prophani & temerarij homines, ſi ſpectra eis appareant, obſcænè & turpiter cum illis loquuntur.

Quidam cùm ſpectra ſe eis offerunt, ſtrictis gladijs ea adoriri atque propulſare volũt, interdum per feneſtras deturbare: non expendentes ſpiritus his armis non lædi. In rebus Græcorum legitur, quòd Lacon quidam noctu ſepulchrum præteriens, cùm ſibi videretur

tur

tur ſpectrum apparere, accurrerit lancea ſua illud traiecturus, Quò me fugis, inquiens, anima bis moritura? Laudem quidem meretur, ſi quis ſpectrorũ occurſu nõ terreatur: tamen audacia laudari nõ poteſt & temeritas. Si hoſtis quantumuis imbecillis non eſt contemnẽdus, multò minus hoſtis tam potens & vafer. Fuerunt qui cùm ferire gladio ſpectrũ vellent, ſibi viſi ſint culcitram ferire, diabolo illos ludificante. Alij putantes ſe ſpectrum per feneſtram proiecisſe, mox ſibi viſi ſunt audire ſcandulas in arbuſta volitantes.

Spartani cuiuſdam audacia.

Dicuntur quidam fuiſſe, qui cùm ſpectra armis ſe læſuros ſperarẽt, ſeipſos læſerint: brachia enim, vel alia mẽbra corporis, ſuũ officiũ deinceps nõ feciſſe. Gladio materiali cõtra ſpectra & formas illas inanes nõ eſt vtendũ (nulla enim eſt vtilitas) ſed gladio ſpirituali. Qui lemures & vmbras gladio ferire volunt, reuerà σκιαμαχοῦσι, hoc eſt, pugnant cũ vmbris vel laruis. In lib. Iob, per Leuiathan, qui lanceam non curat, diabolus ſignificatur, qui varijs formis apparet, & haſtis non repellitur. Diabolus ſpiritus eſt, non habet oſſa & carnẽ, ſed tantùm aſſumit formam aliquam ad tempus. Sin verò corporei ſpiritus vagẽtur (hoc eſt, magi, ſacrifici, ſcorta & ſcortatores, qui ſe ſpiritus eſſe mentiuntur) non melior exorciſ-

mus potest inueniri, quàm si fuste dedolẽtur. Verbis enim bonis & sanctis, apud hoc dæmonũ genus non tantum efficies quãtum verberibus.

Hactenus ostendi quo pacto illi gerere se debeant, quibus spectra occurrunt: quò autem ad illos qui nihil viderunt vel audiuerunt (sunt enim quibus per totam vitam suam nihil tale contigit) gratias Deo agãt pro hoc magno beneficio, non sint temerarij & audaces, neque petant sibi aliquid huius generis obijci, sed potius apud Dominum pro illis intercedant, qui his malis vexantur. Ne faciant vt illi ferè solent qui nunquam grauiter ægrotarunt: non enim afficiuntur aliorum morbis, putant eos leuiter ægrotare, vel potius morbum simulare, donec ipsi quoque in graues & periculosos morbos incidant: Ita Deus potest illis qui hactenus nulla spectra viderunt, etiam aliqua obijcere à quibus vexentur, vt deinceps aliorum quoque malis afficiantur, & sedulò pro illis orent.

¶ Quo pacto nos, si insoliti fragores audiantur, aut alia præsagia fiant, gerere conueniat.

Caput XII.

Quod

QVOD nunc ad res alias attinet, vt ſi inſoliti fragores & ſtrepitus audiantur, réſque mirandæ ante magnas mutationes imperiorum, de quibus ſuprà dictum eſt, fiant, quid tum erit agendū? Non nimium illis tribuendum eſt: nam res illæ interdum, imò plærūque diaboli aſtu fiunt, cui gratiſsimun eſſet homines dies noctéſque de illis cogitare, multas res horrendas oculis & animis ſuis ſubÿcere, vt in difficiles morbos inciderent: nullúmque diem quietum haberent. Quando illa reuerà fiunt, monere nos debent, vt omnibus illis quæ Deo diſplicent repudiatis, nos totos ipſi conſecremus: nóſque comparemus vt quacunque hora venerit, id quod ipſemet nos docet, & nos ex hac vita euocare voluerit, parati ſimus: omnes itē triſtes caſus quotquot nobis accidūt, patiēter feramus, videntes eos non caſu accidere.

Plutarchus, licet ethnicus ſcriptor, De prodigiis & portentis meo iudicio rectè ſenſit. Scribens enim in ſuis Vitis de Alexandro Magno, oſtēta quædam obitum eius anteceſsiſſe, dicit Alexandrum interdum illa prorſus non curaſſe, ſed omnia contempſiſſe, è diuerſo res leuiculas mali portenti & ominis loco habuiſſe.

Plutarchi ſentē ia Chriſtiana.

Addit, queamdmodum perniciosum sit, signa à Deo hominibus proposita, contemnere: ita è diuerso pernicioſum & noxiũ esse, omnia metuere. Nam vt alijs in rebus, ita in his quoque ꝯ modum esse seruandum. Idem sentit de aliis prodigijs & miraculis. Nam in vita Camilli legitur, Camillum ducem cùm Veios cepisset & vastasset, votum fecisse de simulachro Iunonis Romam trãsferendo. mandabat igitur certis hominibus vt simulachrum tollerent: offerebat sacrificia deæ, rogabat vt se comitaretur, & Romanis sicut & alij dij qui Romæ habitabant, esset propitia. simulachrum respõdit, se velle ire. Scribit illos qui hæc annotarint, alia quoque idgenus prodigia recitare ꝯ, vt quòd simulachra sudarint, quòd ingemuerint, quòd faciẽ suã auerterint, vel demiserint. Scribit illos qui ante ꝯ sua tẽpora vixerunt, plurima illius generis collegisse ꝯ, séque ab illis qui suis temporibus vixerunt, multas res miraculosas audiuisse, quæ non statim à quoquam contemnenda & reijcienda sint: humanam tamen infirmitatem efficere, vt non citra periculum illis rebus aut nimium aut minimum tribuatur. Homines enim non seruare ꝯ modum: sed vel nimis superstitiosos esse ꝯ, nimiũq; illis rebus tribuere: aut prorsus eas reijcere

ijcere & contemnere. Optimum verò esse vt cauti simus, & modum seruemus illis in rebus. Ipsis gentilibus multa miracula & prodigia suspecta fuisse, neque immeritò, etiam Valerius Max. libro primo confitetur. Vera autẽ prodigia, veternum nobis debent excutere. Generosus equus rectè incedit: tamen si vel virga ei signum detur, aut calcaria admoueantur, fit alacrior: ita quoad viuimus, incedendum est per viam ducentem nos ad cæleste regnum: sed si signa aliqua conspiciamus, magnæq; mutationes impendere videantur, magis excitari debemus, incũbere precibus, studere pietati. Gentiles si quando huiusmodi admonitiones eis diuinitus propositæ fuerũt, suas supplicationes instituerunt, vt suos deos placarent: quantò magis omnes Christiani principes & magistratus, doctores & concionatores nostris temporibus, toti in hoc esse debent, pœnis impendentibus, vt omnes & singli pœnitentiam veram agant? Ne quid nimis.

Hactenus abundè, vt spero, ostendimus, quid de spectris & apparitionibus spirituum, aliisque rebus mirandis, quæ magnam cum illis cognationem habent, iudicãdum videatur: quódque doctores longè aliter superioribus aliquot seculis de his dixerint & scripserint, quàm res reuerà habeat: causas quoque Cõclusio.

illius rei assignauimus. Idem in alijs quoque doctrinæ Christianæ capitibus factum esse multis posset ostendi, imò à multis eruditione & pietate præstantibus viris iam antè abundè ostensum est, libris his de rebus publicè extantibus.

Vtque hunc meum librum concludam, omnes illos qui in eum incident, rogatos velim propter Dei gloriam, vt si putent me aliqua in re discedere à regula verbi Dei, me amicè & liberè admonere dignentur: sin verò (vt spero) verbo Dei consentaneum esse cognoscant: ne deinceps se monachis & sacrificis impostoribus regendos præbeant atque illudendos: quin potius Deo gratias agant, pro immenso illo & inenarrabili beneficio, quòd eos quotidie ex magnis erroribus & terroribus liberat, suámque veritatem magis magísque profert: neque ita laxent fræna suis affectibus, vt agnitam veritatem reijciant.

Cappadocibus, vt historia testatur, cùm regium genus apud eos extinctum periisset, Senatus populúsque Romanus cōcessit, vt liberi & sui iuris deinceps essent. Principes verò re deliberata, libertatem quam concoquere nequirent recusantes, Regem postularūt. Romani hoc mirati, liberum eis fecerunt, vt quem-

quemcunque vellent regem declararent. Ne simus tam stolidi, sed libertatem animarum nostrarum, quam Deus nobis quotidie per verbum suum offert, amplectamur.

Multæ præclaræ gentes foriter pugnantes, se in certissimum vitæ periculum obtulerunt, vt dulcem libertatem, & externam quidem pararent atque defenderent. Quantò magis nos Christiani pugnare debemus contra Satanæ dolos & insidias, ne animarum libertas, quæ multo pretiosior est altera illa, per varias superstitiones & errores opprimatur?

Sedentes in tenebris, lucem summis precibus expetunt. Ne igitur lucem nobis à Deo per Scripturas vltrò oblatam abijciamus. Nihil in hisce terris charius habeamus animæ & conscientiæ nostræ libertate: veritatem, vt Paulus dicit, in iniustitia non detineamus. Quisque, cuiuscunque sit ætatis, secum expendat quàm breuis & caduca sit vita illa quam Deus nobis largitus est, quodq; citius quàm ipsi putemus, hinc nobis excedendum sit, & iusto Iudici, nostræ fidei, sermonum, factorúmque ratio reddenda.

Deo optimo, max. sit laus & gloria in per-

petuum: is omnibus, qui adhuc erroribus & superstitionibus inuoluti sunt, manum suam porrigere, eósque liberare ex illis dignetur: his verò quos liberauit, suam gratiam conferat, vt pro tanto beneficio grati sint, ne ijsdem malis denuò inuoluantur.

FINIS.